

Josefina Pagès i Antoni Ferret

**Les nostres inquietuds
que voldríem
esteser i vives arreu**

Segon semestre de 2022 i inicis de 2023

Josefina Pagès i Antoni Ferret

Les nostres inquietuds
que voldríem
esteses i vives arreu

Segon semestre de 2022 i inicis de 2023

Compaginació i impressió: Jesús Aumatell
Barcelona, febrer de 2023

Contingut

Grups de persones més maltractades	7
Diversitat sexual	7
Violacions	7
Assassinats de defensors del drets humans	9
Nens i joves immigrants	9
Les tragineres	10
Temporeres de la maduixa	11
Immigrants sense papers	12
Tracte deficient a les persones grans	13
Persones grans que se senten soles	14
Companys d'escola, molestats per mals companys	16
I com serem quan serem grans?	18
Dones menystingudes i poc ateses en la família	18
D'on ve el masclisme?	18
Més de 6.000 dones, ateses al conjunt del país	18
Curar el dolorós silenci que va per dins	19
La dona a l'Església (resum)	19
Com alguns marits tracten la dona	20
El drama de la dona sotmesa	20
Persones obligades a fugir per guerra o persecució	21
Persones detingudes i sotmeses a tortura	21
Sofrir abusos corporals per part d'un capellà	22
Persones tancades a la presó	23
Les lumpentreballadores de les fàbriques tèxtils d'Àsia del sud	24
Missatge cristià: què NO és i què és	25
Un tema de vegades molt mal entès	25
Què NO és, i què és	25
DE TRES EN TRES	31
De tres en tres, 1	32
De tres en tres, 2	33
De tres en tres, 3	34
De tres en tres, 4	34
De tres en tres, 5	35
De tres en tres, 6	36
De tres en tres, 7	36
De tres en tres, 8	37

De tres en tres, 9	38
De tres en tres, 10	39
Les nostres conclusions	39
Malalties del futur	41
Introducció	41
Amenaces invisibles	45
Petita ressenya del llibre “Las enfermedades infecciosas...”	47
La grip i infeccioses	47
Infeccions per SARS-CoV-2	48
Malària	50
Què és el VIH?	53
Tuberculosi	55
Infeccions per bacteris multiresistents	57
LES DONES A L’AFGANISTAN	59
La Nàdia	59
Sense llibertat ni educació no val la pena viure	60
Amb talibans o sense, dones i nenes sense drets	63
AFGANISTAN, EL PAIS	64
Història:	64
El moviment islàmic	68
Per fer estimar la llengua catalana, 1	72
La veu dels nostres poetes	72
La Pàtria	72
Cant del retorn	74
La noia que ve de la mar	75
El somni	76
Ulls meus	77
Els cimals	78
La Croada	80
Cançó després de la pluja	81
La pell de brau	82
Bruixa de dol (caps IV i V)	84
I sobretot no oblidis	85
Molt he estimat i molt estimo encara	85
Apèndix	86
Tornar a començar	86

Per fer estimar la llengua catalana, 2	87
La sàvia parla dels nostres avis i pagesos	87
Introducció:	87
Dites populars catalanes	88
Frases fetes catalanes	93
Dotze dones que mereixen ser recordades	104
Les volem fer conèixer	104
1) Olympe de Gouges	105
2) Jane Austen	106
3) Rosa Luxemburg	107
4) Christine de Pisan	108
5) Hildegarda de Bingen	109
6) Maria Montessori	110
7) Federica Montseny	111
8) Mary Wollstonecraft	112
9) Ada Byron (coneguda com a Ada Lovelace)	114
10) Clara Campoamor	115
11) Dolores Ibárruri (Pasionaria)	117
12) Melanie Klein	118
Descobertes científiques durant l'any 2022	120
Una nova "Terra"	120
Las rocas traídas de la Luna	121
¿Por qué esto nos da pistas sobre la historia de otros planetas?	122
¿Cómo se mide la "edad" de una roca?	122
Descubierta la familia más antigua...	122
Troben a Catalunya la tortuga marina més grossa...	124
Un animal que podia baixar a grans profunditats	124
La segona tortuga marina més grossa del món	125
Descobreixen una salamandra extingida que pesava...	126
Troben una mà de bronze amb la inscripció més antiga...	127
Troben una mandíbula humana de fa 15.000 anys...	128
Èxit d'un medicament nou contra el càncer	130
Un nou medicament contra el càncer	130
Un algoritme permetrà detectar lesions al cervell...	131
Combustible per a avions	134
Fusió nuclear, per primera vegada	136
Descobert un probiòtic que pot frenar la neurodegeneració...	137
Presenten la que podria ser la primera incubadora...	139

WtEnergy, el gas net català per a la indústria que ve	141
Curiositats de la nostra història, 1	143
Breu Introducció	143
Introducció complementària	144
Quants catalans i catalanes hi havia?	145
Aportacions catalanes a la societat i la cultura universals	148
1. La lluita dels pagesos per la llibertat	148
2. El «contracte social»	152
3. El Llibre del Consolat de Mar	153
Els drets de la dona	155
Curiositats de la nostra història, 2	161
La pèrdua de les «LLIBERTATS» catalanes	161
El drama de Mallorca	165
Dues desgràcies dels valencians	169
I què va passar, doncs, al cap d'uns 400 anys...	172
La llargada de les peces	174
Tant se valdria metre-hi boccs...	177

Grups de persones més maltractades

Persones en situacions greus o molt greus. Situacions que, en general, ningú no coneix ni vol conèixer.

Nosaltres, en canvi, estem convençuts que el coneixement d'aquestes situacions forma part insubstituïble de la cultura popular, que caldria que fossin conegudes per molta gent, i que se'n generés un fort debat públic.

Autors:

Josefina Pagès, teòloga, resident a Sant Pere de Ribes

Antoni Ferret, comunicador, resident a Barcelona

Diàleg i redacció compartits entre tots dos.

Diversitat sexual

Setanta països encara criminalitzen les relacions entre persones del mateix sexe.

I, des de 2008 a 2021, més de 4.000 persones han mort assassinades, al món, per aquest motiu. Però molt més enllà de la mort, hi ha hagut un torrent incontenible de bromes i menyspreu social. I això, les bromes, com la cosa menys traumàtica.

(Informació: Diario Público)

Violacions

La violació de dones és una de les lacres més greus contra la dignitat humana.

Les zones del món on la lacra de la violació és més quantiosa són:

Àfrica en conjunt, Índia i Brasil.

Però també el trajecte de migració: països centreamericans – ruta a través de Mèxic – EUA.

No fa gaires anys, també ho va ser la regió oriental de la Rep. Dem. del Congo. Regió de riques mines, que han portat la desgràcia a la població, a causa de l'aferrissada lluita de grups guerrillers per apoderar-se de la riquesa de les mines. I en aquest context, els grups guerrillers usaven la violació de dones i nenes com a arma de guerra per destruir famílies i, per tant, la societat rival.

Aquest va ser, probablement, el cas més greu de violacions massives. I sense oblidar el cas dels soldats serbis amb les dones bosnianes, durant la seva guerra civil.

Al nostre entorn (països occidentals), s'hi ha inventat una manera més sofisticada de violar una noia: una beguda contenint droga, que deixa la persona inconscient.

I, des del passat 23 de juliol a la nit, en una discoteca de Barcelona, dues noies, tot ballant, van rebre punxades, una al braç i l'altra a la cama. Van anar tot seguit a demanar ajuda als responsables del local, que les van apartar. Els símptomes que van notar després de les punxades van ser mareig, desorientació, cansament i son. L'intent s'ha repetit en nombrosos llocs i nombroses vegades, però no s'ha hagut de lamentar cap cas de violació.

Assassinats de defensors del drets humans

Els defensors dels drets humans, figura molt habitual als països sud-americans, són sovint objecte de violència, i, concretament, d'assassinat.

La mare de la periodista assassinada Sol Cruz Jarquín diu: “Los 3.000 feminicidios anuales en México son cifras de guerra.”

Afirma que la normalitat a Mèxic es la impunitat. Que l'assassinat de dones es quedi sense resoldre o investigar és la norma. “De las 11 mujeres asesinadas cada día, quizá alguna llegue a tener un proceso judicial. Lo cual no quiere decir que el culpable sea sentenciado. **Se calcula que la impunidad en los feminicidios alcanza en México al 97% de los casos.** Es decir, es gigantesca la falta de acceso a la justicia para las mujeres”.

(Informació: Diario Público)

Nens i joves immigrants

A Europa hi ha grans masses de capitals que ja no tenen oportunitats suficients per invertir-se, perquè Europa ja té un grau de desenvolupament molt alt. El destí normal d'aquests capitals seria invertir-se massivament en la industrialització africana. Per donar feina a la massa de joves africans, que superen en molt el nombre de llocs de treball existents.

Doncs els joves africans han de venir, tant si ens agrada com si no. Els primers a qui no agrada són ells/es.

Moltes famílies africanes pensen (i diuen): «Aquí no hi ha res a fer. Per nosaltres ja no cal ni parlar-ne. Però els fills... Si po-

guessin marxar... Una volta dins Espanya, seran més o menys atesos, alimentats i educats fins als 18 anys.»

Però, què passa? Tenen uns drets, segons la llei espanyola, perquè són menors. Però, com se sap, que són menors? Ells/es porten, de vegades, uns documents (com partides de naixement) que acrediten la seva edat. Però les autoritats espanyoles no se'ls creuen, els documents que porten. El fiscal de torn (el fiscal, no un jutge) ordena proves de determinació de l'edat. Aquestes proves consisteixen en l'examen dels ossos del canell i del grau de desenvolupament dels genitals.

Molt sovint, el fiscal (no un jutge) «decideix» que el noi o la noia té més de 18 anys. Aleshores no té dret a l'acolliment que marca la llei. Però el fiscal només es preocupa d'estalviar al Govern el cost del manteniment. Però no li dona un document que certifiqui que és un adult. I per tant, aquell noi (o noia) no pot ser acollit, però sovint tampoc pot treballar, perquè no pot demostrar que té ni els 18 anys, ni els 16. Ara tenim uns 700 adolescents en aquesta situació a Espanya.

Les tragineres

Quasi ningú no sap qui són les **tragineres**, què fan i, sobretot, com les tracten. Són unes dones marroquines, generalment grans, que cada dia creuen les fronteres de Ceuta o Melilla i, si les contracten, recullen fardells, sovint molt pesants, i els traslladen a peu a ciutats marroquines, per només entre 5 i 10 euros per fardell (dades de fa uns 5 anys).

Els fardells contenen articles com petits electrodomèstics, coure, ferralla... però, sobretot, roba de segona mà.

Les tragineres no disposen dels drets laborals més elementals.

Però lo més trist i indignant és que, no només són explotades econòmicament, sinó que, pel fet de ser dones, africanes i «velles», alguns policies fronterers les menyspreen, les insulten i, a vegades, les colpegen (puntades de peu, empentes...), en una actuació superracista.

(Informació: Diario Público)

Temporeres de la maduixa

Abril de 2018. Centenars de dones marroquines arriben a Moguer (Huelva) per treballar en la recollida de la maduixa durant sis mesos, amb un contracte en origen. Al seu país deixen els seus fills i filles, que es nodreixen dels fons que les 12.300 temporeres anuals del Marroc aconseguixen, després d'intenses jornades recollint fruits vermells en les plantacions espanyoles.

Són allotjades en barracons en la mateixa finca, i tenen a una dona marroquina com a traductora i enllaç amb l'empresa. L'encarregat es fa el simpàtic, entra al seu habitatge, els ensenya fotos de la seva dona i dels seus fills; els fa gestos insinuants assenyalant el llit, a una l'envolta per la cintura i li toca els pits; a una altra la pessiga a la cama; a una altra l'envolta per les axil·les; toca els pits a una altra d'elles.

Aquestes conductes van ser denunciades per quatre d'aquelles dones, “en una mostra de valentia, perquè no és freqüent que les dones migrants que treballen com a temporeres s'atreveixin a denunciar abusos sexuals per por de represàlies, pel temor de no tornar a ser contractades”. Així ho explica l'advocada Aintzane Márquez, de Women's Link Worldwide, l'or-

ganització jurídica internacional que lluita pels drets de les dones i les nenes.

Quatre anys després, el jutge titular del Jutjat penal 1 de Huelva, en la seva sentència del passat 22 de juliol, ha absolt l'encarregat. (Informació, Diario Público)

Immigrants sense papers

Immigrants sense papers equival a espanyols/es de segona classe.

A una persona immigrant sense papers li poden passar coses com aquestes:

*Que li concedeixin un permís de residència, parcial, de, per exemple, tres anys. Això li facilita trobar feina i treballar. Possem que troba una feina, no temporal-temporal, sinó fixa. Aquesta feina li dura, per exemple, dos anys i mig. Acomiadament, o crisi de l'empresa... i es queda sense feina. Pot ser una situació temporal, i de moment té el subsidi.

Passats els tres anys de permís, l'ha de renovar. No seria pas problema, l'hi renovarien. Però, com que en el moment de renovar-lo, en aquell moment, no té feina, doncs no l'hi renoven. I una persona que tenia papers (permís de residir al país), ara resulta que torna a no tenir-ne.

*Que truqui a una agència immobiliària per llogar un pis. Quan li senten la veu, insegura, li pregunten el lloc de naixement, i després ha de dir que no té papers, tot i que n'havia tingut, li solen respondre que en prenen nota, però que els pisos que figuraven en la nota del cartell publicitari, ja estan tots llogats. Segur, llogats??

Una vegada, des d'un cercle proper a l'Ajuntament de Barcelona, una persona va trucar a l'agència demanant pel pis que havia demanat l'immigrant. I no estava pas llogat, i l'empresa estava disposada a llogar-l'hi. Descoberta l'actitud racista, l'Ajuntament va posar la multa corresponent a l'empresa. Però... quants i quants pisos "estan llogats", quan hi truca un immigrant, sobretot si no té papers!!!

*Es produeix una situació conflictiva, contenidors cremats, corredisses, la policia acordona un sector, i es disposa a interrogar persona a persona, per veure si és raonable creure que han participat en la crema o no, sinó que es trobaven al lloc per altres motius. No és segur, però és molt probable que, quan li toqui a un noi que té l'aspecte de ser estranger, el detinguin sense gaires preguntes, per ser immigrant, sobretot si no té papers.

Tracte deficient a les persones grans

El 16% de les persones grans se senten tristes, segons un estudi de l'Ajuntament de Barcelona.

El 24% respon que el seu estat anímic ha empitjorat en els darrers mesos, de pandèmia.

Les conclusions de l'estudi apunten que la conversa i escolta activa aporten beneficis en la salut emocional.

L'Ajuntament de Cubelles també ha posat en marxa la iniciativa "Fem Pinya" per als avis del municipi.

Les persones d'edat avançada componen un col·lectiu que es pot veure sotmès a situacions de: negligència, maltractaments, abandó, descuits, abusos, desprotecció i violència. L'abús a les

persones de la tercera edat és una problemàtica terrible.

L'opressió a les persones grans comporta impedir la seva plena inclusió social, i a no reconèixer els seus drets socials, discriminant per raó d'edat; actuant contra la integritat emocional, física, econòmica o sexual, i generant inquietud, sobretot quan la fragilitat que sol acompanyar l'envelliment es fa més acusada i patent.

Per fer front a les ofenses vers les persones grans, caldrà crear les condicions adequades per desmuntar els estereotips creats al llarg del temps, comptant amb els prejudicis que sovint pateixen aquestes persones.

La principal preocupació d'una persona d'edat avançada ha de ser un empitjorament de l'estat de salut, i/o la possibilitat de discapacitat.

Persones grans que se senten soles

Segons diverses fonts: El fet d'arribar a la vellesa comporta una sèrie de canvis vitals que, sens dubte, van més enllà del simple fet de complir anys. Esdeveniments com l'abandonament de la llar per part dels fills o la mort del cònjuge tenen com a conseqüència que moltes de les persones grans deixin de viure en família per fer-ho soles. Adaptar-se a aquesta nova vida no és gens fàcil, i depèn dels recursos personals, familiars i socials de cadascú. A causa d'aquests canvis, poden experimentar la solitud.

La solitud és un sentiment de tal importància per a les persones grans, que l'IMSERSO, en col·laboració amb el CIS i la Universitat de Granada, va realitzar dos estudis per analitzar aquesta problemàtica. El primer investiga la situació d'aquest

col·lectiu mitjançant una enquesta realitzada a 2.500 persones grans, sobre aspectes com la salut, la família, hàbits, etc. El segon és una investigació qualitativa que aborda la solitud com una conseqüència de la jubilació i la viduïtat. La importància de les aportacions d'aquests estudis, per extreure conclusions sobre les causes de la solitud d'aquestes persones i suggerir mesures de prevenció, ha mogut l'IMSERSO a la seva publicació.

Per tal de comprendre el que significa la solitud per a les persones grans, cal distingir entre una de tipus objectiu i l'altra subjectiva. La primera fa referència a la falta de companyia permanent o temporal, és a dir, englobaria les persones que "estan" soles. Dintre d'aquesta solitud s'inclouen aquelles que no viuen amb ningú, les quals representen un 14% de les persones grans que resideixen en llurs domicilis. La tendència a viure soles, entre les persones grans, és diferent segons el gènere, l'estat civil i el nombre d'habitants d'on resideixen. Les dones viuen soles, un 20%, amb major freqüència que els homes, el 7%; les persones grans separades o divorciades són les que viuen soles més generalment, el 55%, les segueixen les solteres, 36%, i les vídues, el 31%. Quan més edat té la població, augmenta el nombre de persones que viuen soles. Aquesta solitud "objectiva" no sempre implica una vivència desagradable, sinó que pot ser una experiència volguda i enriquidora, encara que les persones grans que viuen soles s'hi han vist obligades: el 59% afirma que les circumstàncies les han dut a aquests estat, encara que s'hi ha sabut adaptar, un 36% prefereixen viure soles i un 5% els agradaria més fer-ho amb els fills o altres familiars.

Referent a la solitud “subjectiva”, la sofreixen aquelles persones que “se senten” soles. Es tracta d’un sentiment dolorós i temut per al 22% de les persones grans. Per aquest motiu mai és una situació volguda, com pot ser l’anterior, de persones amb solitud objectiva, sinó imposada per la situació personal de qui la sofreix. Els sentiments de solitud s’incrementen amb l’edat. El 27% de les persones de 65 a 69 anys manifesten sentir-se soles, percentatge que augmenta al 36% entre els majors de 80 anys. El gènere i l’estat civil influencien en els sentiments de solitud.

Companys d’escola, molestats per mals companys

Què és el bullying?

El bullying, o assetjament escolar, és un fenomen que es pot donar a diferents edats, i és molt comú en preadolescents i adolescents. Es tracta d’una situació d’abús o d’emissió de conductes negatives sobre un nen, per part d’un o diversos companys. L’assetjament pot ser de diversos tipus, que es poden combinar en un mateix cas:

Físic, en què els agressors donen cops, puntades, etc, a la víctima;

Verbal, caracteritzat pels insults, la ridiculització,

Menyspreu, utilitzar malnoms...;

Psicològic, consisteix a crear en la víctima sentiments de te-

mor i en minar la seva autoestima i, finalment,

El social, consisteix a intentar aïllar la víctima de la resta del grup.

A l'escola hi pot haver baralles esporàdiques, fruit de discussions entre iguals. Però una situació constant d'assetjament esgota físicament, psicològicament i emocionalment la víctima, a més que estarà assentant en els nens assetjadors unes conductes improductives per al desenvolupament psicològic i social dels agressors.

Per alta banda, les relacions i representacions que els infants tenen de l'escola, tenen un gran impacte en la seva escolaritat.

Per a alguns, l'escola és una font (a vegades molt gran) de símbols negatius. Per a aquests infants, l'escola genera estrès, fins i tot por: un 35% de l'alumnat interrogat al "baròmetre de la relació amb l'escola d'infants de barris desafavorits" confessen tenir, a vegades o sovint, mal de panxa de l'estrès i por quan van a l'escola als matins. Una gran part d'aquest alumnat (85%) no entén, a vegades o sovint, allò que l'escola espera d'ells.

La meitat dels adolescents sofreix violència per part dels companys d'escola

Publicat el 24/09/2018 per El Tritó

La meitat dels estudiants de 13 a 15 anys de tot el món (150 milions) diu haver sofert algun tipus de violència dels seus companys de l'escola, o bé en el seu entorn, mentre que a Espanya un 16,7% de nens de 13 a 14 anys diu haver sofert assetjament escolar.

I com serem quan serem grans?

Més enllà que les teories freudianes siguin més o menys certes, fa massa anys que vaig llegir “**Introducció a la psicoanàlisi**”, i algun llibre més de Freud, com perquè pugui recordar els detalls de —segons ell— com influencien les experiències de la infantesa sobre la formació de la personalitat, sobre com serem, actuarem i reaccionarem de grans, o per tenir prou present la controvertida teoria psicosexual del desenvolupament de la persona.

Dones menystingudes i poc ateses en la família

D'on ve el masclisme?

Sembla que costa molt d'anar a l'origen del masclisme. Aquesta ideologia, que fa la dona “propietat” de l'home, d'on prové? Prové de diferents fonts. Vegem què va dir St. Tomàs de les dones. En va dir: “La dona és un error de la naturalesa, neix d'un semen en mal estat”.

No és ja hora d'una actualització? Però què es pot fer? Com es poden canviar el fur intern, la sensibilitat, l'ànima i el cor d'homes que han estat educats amb aquesta doctrina, i que no volen canviar o actualitzar-se perquè diuen que són del gènere dominant i sempre ho han sigut. Què els impossibilita la nova manera de veure la dona com a igual?

Més de 6.000 dones, ateses al conjunt del país

Actualment hi ha un total de 16 serveis d'intervenció especialitzada en violència masclista a Catalunya, que en conjunt han

atès més de 6.000 dones i més de 1.400 fills. Altres recursos que tenim són les 156 places als serveis substitutoris de la llar per a dones, i les 50 places als serveis d'atenció i recuperació, totes destinades a dones en situació d'haver patit violència masclista.

Curar el dolorós silenci que va per dins

Durant molts anys, els professionals de la salut no han sabut donar-hi resposta. Silenci, menyspreu, desinterès... davant una disfunció que afecta les dones.

La dona a l'Església (resum)

El reconeixement de la igualtat de drets de les dones ha de ser contemplat com un signe dels temps, és a dir, com un mitjà a través del qual Déu ens està parlant. Hem de reconèixer amb humilitat i amb vergonya que, certament, l'Església, en la seva història, ha relegat a un segon plànol les dones. Sostindré dues tesis fonamentals (Fina):

- 1) Crec que la deficiència de l'Església no es refereix només a la presència de la dona en l'Església, sinó, en general, la dels laics.
- 2) La reflexió no pot ser plantejada en termes de poder o de domini. Allò que és important és advertir quina és la vocació i la missió específica de cadascú.

Com alguns marits tracten la dona

La violència contra les dones és, malauradament, un problema arrossegat al llarg de la història de la humanitat, que encara avui, al segle XXI, no ha quedat relegat al món de la ficció. El món real, dia rere dia, ofereix notícies de dones mortes a mans dels seus companys, i, tristament, es comprova una vegada més que la realitat acaba superant la ficció. La ficció, al seu torn, s'inspira en la realitat per tal d'esdevenir-ne un reflex.

El drama de la dona sotmesa

El marit pensa que és molt superior a la seva dona. A molts els ensenyen de ben petits que l'objectiu primordial d'un marit és ajudar la seva família a tenir seguretat econòmica. No obstant això, algunes dones, que no els falta de res en el sentit material, es continuen sentint *emocionalment* insegures, fins i tot viuen atemorides. Per exemple, la Rosa, una dona espanyola, diu del seu marit: «Amb els de fora era molt amable, però a casa era un home molt desagradable». La Joy, una dona de Nigèria, admet: «Quan no estava d'acord amb el meu marit, ell em deia: “Has de fer el que et dic perquè soc el teu marit!”».

Quan un marit pega a la dona, de vegades aquesta creu que és culpa seva, i que ell ja canviarà. Ella farà els possibles per no fer-lo enfadar, perquè ell sempre li promet que canviarà.

Jo sé del cert que la dona **acaba obrint els ulls**, en veure que no hi ha res a fer amb el marit, i, farta de promeses i de pallisses, agafa el toro per les banyes i, **empoderant-se, el deixa plantat** i fot el camp, tot preguntant-se com és que no ho ha fet molt abans.

Persones obligades a fugir per guerra o persecució

Aquestes persones es diferencien dramàticament dels emigrants corrents. Aquests darrers marxen forçats per les circumstàncies, però, dintre de la situació, marxen perquè decideixen fer-ho, s'hi poden pensar, s'ho poden preparar durant un temps, poden emportar-se en la seva marxa alguns béns. Les persones que han de fugir per guerra o, sobretot, per persecució política, de vegades han de fugir d'un dia per l'altre, de manera desesperada, sense emportar-se res, o amb lo posat. O bé ho han de fer, en els casos pitjors, amb la por constant de ser atrapats durant la seva fugida.

És veritat que, pel que fa a trobar un lloc on estar segurs, tenen més oportunitats que un emigrant normal, perquè un refugiat sempre és tractat, o hauria de ser-ho, de manera preferent. Però la cara negativa del seu cas pot ser terrible: tot a corre-cuita, tement en tot moment ser detingut i torturat o, simplement, assassinat.

Persones detingudes i sotmeses a tortura

La tortura és una situació terrible, i no pas només pel sofriment, a vegades portat al límit, sinó perquè sol anar lligat a l'exigència d'informar, donar dades, sobre un company o companya, per tal que la policia pugui detenir-los. Es troben enfrontades dues circumstàncies fonamentals: salvar el company i resistir com sigui.

La forma més corrent, tot just per “començar”, és tancar el cap de la persona detinguda amb una bossa de plàstic, i fer-li ficar tot el cap dins l'aigua. Imaginem la sensació d'ofec, que

ja no es pot més... però “cedir” seria la detenció i la mateixa tortura del company o companya. Impossibilitat física de resistir més, però cal fer tots els possibles per evitar la mateixa insuportable realitat per a l’altre.

Hi ha formes molt pitjors: fer estar damunt una barra metàl·lica estreta, amb una cama a cada costat, amb un sofriment continu als genitals. O... fer recolzar el cap en un suport i les cames en un altre, i haver d’aguantar tot el cos en línia recta. Se les saben totes, els criminals.

Aquestes “formes” havien sigut corrents al nostre país, ara ja no, però en molts països segueixen sent habituals.

Sofrir abusos corporals per part d’un capellà

Si només fos un dia... amb més o menys ràbia, seria una broma més o menys tolerable. Però... cada dia! Cada dia el mossèn tocant els teus genitals, i una llarga estona. Et fa una gran ràbia, però què pots fer-hi? Si li demanes que faci el favor de deixar-te, et diu que sí, sí, avui l’últim dia. Però demà... tornem-hi, amb la mateixa promesa que serà l’últim dia.

Què pots fer-hi? Dir-ho a algú? És que et mors de vergonya de dir lo que et toca. I... més encara, t’esgarrifa la possibilitat que els nois del carrer se n’enterin, i siguin un número més en contra teu. Tot comptat i debatut, més val no dir res, perquè si ho dius, tot pot ser encara molt pitjor. No ja un abús secret d’una persona, sinó un esclat de gresca de tot un barri juvenil.

I encara, lo més greu de tot és que sigui una persona que és la que t’ha de guiar, ensenyar, ser el teu model... doncs quin model, Senyor!!! Et trobes davant aquesta persona en una enor-

me situació estranya, a més de repugnant. Quina contradicció entre lo que diu que hem de fer, i lo que fa ell!!!

Persones tancades a la presó

La “solució” antiga de tancar la gent a la presó és un drama que, no sols passa desapercebut a la gent, sinó que molta gent ho aprovaria. I tot i així, a nosaltres ens sembla un detall d’unes èpoques més aviat prehistòriques. Una persona “fa molt mal”, doncs tanquem-la, problema solucionat, segons creuen els incompetents que decideixen.

I quina realitat hi ha aleshores, en aquella vida? Sensació de fracàs, solitud, perquè les possibles companyies no valen pas la pena, generalment, falta de llibertat (encara que se li donen mitjans d’activitat interior, com estudiar), haver de suportar molt sovint la presència de persones odioses, indesitjables, i, sobretot, la falta de perspectiva del seu futur: perdre uns anys de la seva vida i amb una possible durada del tancament que farà que, quan en surti, una part essencial de la vida (potser el període que li podia haver sigut més feliç) ja serà perduda per sempre.

I això passa en una societat en la qual es podria: posar-li una polsera i tenir-lo sempre controlat, dintre d’una mobilitat corrent, assignar-li una feina que podria fer de manera compatible amb una certa llibertat, pagar el delictes comès tot “vivint”, i no d’una manera psicològicament “morta”. Però caldria que això fos compartint responsabilitats amb una concepció de les coses que fos de riquesa vital, i no el seguir sempre igual, perquè “sempre s’ha fet així”... Els “dirigents” que s’ocupen d’aquest aspecte de l’Administració no semblen pas orientats a “pensar”.

Les lumpentreballadores de les fàbriques tèxtils d'Àsia del sud

La flor i nata del jovent europeu basa una part de la seva satisfacció en un vestir (més aviat exhibir) de texans, sabatilles d'esport, equips de tennis, i similars, tota una gamma de producció pensada per a ells/es. Generalment poden adquirir aquests articles pel seu preu relativament baix (relativament...).

I per què aquests articles es poden vendre a uns preus prou assequibles? Doncs perquè els produeixen un tipus de personal (en una gran part dones) que treballen en condicions “pròximes” a una certa esclavitud. Salaries de misèria, condicions de treball deplorables, vida al límit...

No pensem pas que les fàbriques tèxtils asiàtiques siguin un únic cas dins la rapinya habitual del malvat capitalisme occidental. Més aviat les prenem com un cas/exemple.

Somiem que un dia, una persona jove amb una empenta com la que va tenir un temps la sueca Greta Thunberg llancés una crida, i un nombre de joves europeus, encara que fossin pocs, es reunissin en un lloc públic, aportant tots el seu “aixovar”, en fessin una pila i hi calessin foc, com un acte de proclama davant la humanitat en el sentit que

no volen una elegància pagada amb la misèria de les persones que la fan possible.

PagèsFerret

Escriptors

Missatge cristià: què NO és i què és

Un tema de vegades molt mal entès

Autors:

Josefina Pagès, teòloga

Antoni Ferret, comunicador

“No tengan miedo. No tengan miedo de equivocarse. No me canso de repetir que **prefiero una Iglesia lastimada porque sale a las periferias existenciales del mundo, que una Iglesia enferma porque se queda encerrada en sus pequeñas seguridades**”. (Papa Francesc a un grup d'evangelitzadors digitals)

No volem anomenar-ho ni religió cristiana, ni doctrina cristiana, ni fe cristiana. Aquestes tan pomposes denominacions ja es veu de seguida que es refereixen a quelcom massís, acabat, i, sobretot, controlat des de les altures.

No interessa res d'això, que ja ha fet prou mal a la humanitat.

En direm “missatge cristià” o bé “ideal cristià”, denominacions que fan pensar en cosa oberta, que es va completant amb aportacions de tots, i que es pot transmetre, no només de dalt a baix, sinó també de costat a costat, forma molt més profitosa.

Què NO és, i què és

El Missatge cristià creiem que és format per dos nuclis o parts:

*Els textos socials dels bons profetes i dels bons legisladors, dels segles VIII-VII aC, que reflecteixen la passió divina pel Dret i la Justícia.

*Els quatre evangelis, que representen la voluntat divina, expressada per Jesús, que vol que ens estimem i ens ajudem.

Una versió del missatge cristià que no es basés sobre totes dues aportacions, o que només es basés sobre una d'elles, no seria el Missatge cristià sencer i correcte.

En aquest sentit, podem denunciar el fet que, al llarg dels vint segles de “cristianisme”, l'Església cristiana (en les seves diverses variants) ha ensenyat i promogut més aviat un **sucedani de missatge cristià** (quelcom més aviat de mitges tintes).

Què ha fet, als temps moderns, l'Església universal en relació a la Justícia? El 1891, el papa Lleó XIII va publicar la “Rerum novarum”, quaranta anys després, el 1931, Pius XI va publicar la “Quadragesimo anno”, i també se li pot atribuir la “Divini redemptoris”, i saltem als anys 60... amb Joan XXIII i les seves “Mater et magistra” i “Pacem in terris”. És a dir, cada 30 o 40 anys, publicava un document fent avinent la necessitat de la justícia, i considerava que “ja havia complert”.

Aquestes encíclics i altres aportacions han confluït en l'anomenada Doctrina Social de l'Església, la qual sempre ha sigut, i és, més aviat un concepte teòric i bibliogràfic que no pas un programa de combat.

Avui, i situant-nos davant l'Església catalana i l'Església espanyola, creiem haver de dir:

1) En l'aspecte primer i més bàsic, d'observar i de defensar la justícia, totes dues esglésies hi fan un paper nul: ni tan sols han donat mai a conèixer els textos profètics i els legislatius dels segles VIII-VII aC, bàsics d'una defensa de la justícia i dels pobres.

2) En canvi, en l'aspecte de les exigències evangèliques, totes dues hi fan un clar paper positiu. La població catalana i l'espanyola, en aquest cas, no n'estan al corrent. Qui més qui

menys sap de les actuacions de Càrites, però gens ni mica, en general, de lo que fan Mans Unides, Intermón i Entreculturas, entitats cristianes que actuen en l'Extraradi del món: països africans, asiàtics, sud-americans. Que és on han d'actuar.

Per exemple, us podem informar que Manos Unidas-España col·labora en projectes de desenvolupament en una cinquantena de països: una trentena a l'Àfrica, una dotzena a Sud-amèrica i una altra dotzena a l'Àsia. Però no ens fem només d'aquestes xifres (aproximades), perquè només a l'Índia s'hi desenvolupen més de 30 projectes. Els projectes van des de millorar el rendiment agrícola, fins a lluitar per frenar el canvi climàtic, passant per empoderar dones i nenes en contextos violents, drenatge i canalització d'aigües brutes, l'escolarització (encara que, d'aquesta qüestió, se n'ocupa de manera massiva Entreculturas), la salut, petites activitats econòmiques per assegurar la independència de les dones, la promoció de projectes socio-polítics nacionals, i una gran varietat d'actuacions.

Però la “cirereta” és el “projecte” de Mans Unides-València d'instal·lar una clínica mòbil a la zona muntanyosa de Timor Oriental, per poder visitar 9 poblets de difícil accés. (Timor és una illa d'Indonèsia, però la seva part oriental és un estat independent.) I no és l'únic cas: al desert de Judea, l'**Hospital Holy Family**, amb la col·laboració de Mans Unides, té també una clínica mòbil prenatal, que recorre 5 poblats beduïns atenent embarassos, parts, etc., a una població totalment estranya a les cures mèdiques.

Certifiquem que l'Església espanyola, en aquest aspecte, fa un molt bon paper.

Tot això pel que fa a la part fonamental del Missatge cristià: l'actuació davant la gent i la societat.

En l'**aspecte secundari**, el de les creences i de la vida més pròpiament “religiosa”, o sigui les reunions eucarístiques (popularment anomenades “misses”), els sagraments i altres actes de culte, aquí s’hi viu un EXCÉS. Excés que sembla que vulgui “compensar” la manca d’uns principis sòlids en el camp de la defensa de la justícia.

Sobretot pel que fa a les creences: n’hi ha un nombre que, no sols és excessiu, sinó que manca, en molts casos, de tota lògica, i, evidentment, de tota certesa.

Ens agradaria fer una llista de creences en les quals nosaltres no creiem:

*Que van ser els sofriments de Jesús en la creu, lo que ens va permetre obtenir el perdó dels pecats.

*Que la nostra vida, de cara al seu final, està oscil·lant entre la possibilitat de Salvar-se o la de condemnar-se. Creiem que no existeix ni ha existit mai tal Salvació hipotètica.

*Que les autoritats d’una Església tenen grans poders per fixar, precisar, condicionar, les obligacions cristianes, i les seves formes oficials.

*Que les relacions corporals i sexuals només es poden donar dins la vida matrimonial.

*Que Jesús va néixer de manera “diferent” que les altres persones, d’una mare verge.

*Que Jesús és realment present, en cos i ànima, en la forma eucarística. Nosaltres practiquem l’eucaristia, però considerant-la simbòlica.

*Que dues persones casades no es puguin separar “fins que la mort els separi”.

*Que els fets narrats en diverses escenes bíbliques vagin ser reals. Sobretot tot l'afer de la suposada sortida d'Egipte.

*Que cada persona que neix ho faci en pecat, per un suposat origen.

*Que l'origen del món sigui una creació divina "directa".

I encara cal dir que nombroses persones plenament creients en la idea cristiana, tenen dubtes raonables en:

*El fet que la Resurrecció de Jesús vagi ser material, en relació al cadàver, i no tan sols un esclat d'il·lusió entre els seus seguidors.

*Que algunes curacions esmentades en els evangelis vagin ser reals, tal com s'expliquen.

Les persones que ens han transmès els principis divino-humans (bons profetes, Jesús) no han mostrat pas interès a inculcar creences, sinó només l'interès per l'acció en defensa de la justícia i per fer el bé. Tan sols ens transmetien l'amor per Jahvè, o bé pel Pare. En el cas de Jesús, en una recerca meua (Antoni), s'observaven unes 50 intervencions a favor de "fer" i només 8 a favor de "creure", però tractant-se de creure en coses o persones més o menys sobrenaturals, de fet, només eren 2 casos.

L'excepció, naturalment, és l'apòstol Pau. Pau era apòstol, sense haver conviscut amb Jesús. Era una persona molt intel·ligent. També molt imaginativa i propensa a la fantasia.

En aquestes creences esmentades, nosaltres no hi creiem, no aconsellem a ningú que hi cregui (tampoc aconsellem que no hi cregui), ni que les consideri importants, no les veiem aconsellades per Jesús o per cap dels bons profetes. UNA EXCEPCIÓ: la frase de Jesús "que lo que Déu uní l'home no

ho separi” (referint-se a una parella de casats), és ben evident que es refereix a un mite (la formació divina de la primera parella amb fang), mite que mai va existir, i per tant la frase no és vàlida.

Però lo pitjor d'aquestes creences no són aquestes consideracions que hem fet, sinó el gran mal que han fet als cristians i a la gent en general, al llarg dels segles. Quantes pors, quantes inseguretats, i... quantes angoixes, hauran provocat a milions de persones en molts moments, tement coses horribles que els poguessin passar!!!

I quants milions de bons desitjos van ser reprimits, per considerar que eren pecat, quan el pecat només existia en la ment dels repressors!!!

Creiem que aquestes creences, i tot lo que han representat, han sigut una causa de greu infelicitat de milions de persones.

Un cas similar a les creences es dona també en les festes: un excés fora de lloc. La Festa de la Pasqua és, certament, central i fonamental, per als cristians. Però... dedicar-li 7 setmanes a preparar-la i altres tantes a considerar-la... Això és un superexcés i una cosa ben ridícula.

En aquest sentit, denunciem la sèrie programada de lectures dominicals com a manipulada per evitar el coneixement dels textos més bons.

Però nosaltres animem, amb tot l'interès, que les persones, creients o no creients,

A) Defensin aferrissadament la justícia i els pobres. B) Facin el bé, si poden, a les persones necessitades. C) Si

són creients, participin regularment en trobades eucarístiques (misses).

Tenint en compte que, com és natural, moltes persones desconeixen els textos bíblics que animen a defensar la justícia, per tal com mai han sigut ensenyats, els exposem a continuació.

DE TRES EN TRES

és un programa per fer conèixer una trentena de textos bíblics, molt socials, que, incomprensiblement, no s'han divulgat mai, i doncs, no són gens coneguts.

Entenc que la humanitat, tota la gent, si així ho desitja, té tot el dret de conèixer-los, atesa la intenció que van tenir els seus autors.

Tots els textos que sortiran van ser escrits en els segles VIII, VII i VI aC, en els bons temps d'Israel.

En lloc de publicar-los tots seguits, m'ha semblat millor donar-los a conèixer en 10 grups de 3, de manera que els tres textos coincideixin en un mateix tema, i els tres següents en un mateix tema, diferent de l'anterior, però emparentat.

Antoni Ferret

De tres en tres, 1

Atac a la injustícia

Vosaltres odieu / el qui exigeix judicis justos, / avorriu el qui diu la veritat. / Trepitgeu els febles / i els preneu la seva part de gra. / Per això no habitareu pas / les luxoses cases que heu construït / ni beureu el vi / de les vinyes selectes / que heu plantat. / Jo sé que amuntegueu les culpes, / que són molts els vostres pecats: / maltracteu l'innocent, / accepteu suborns, / no feu justícia als pobres. (Amós 5: 10-12)

Ai dels qui, a costa dels veïns, / engrandeixen les cases i els camps! / (...) Escolteu què m'assegura / el Senyor de l'univers: / Totes aquestes cases grans i boniques / es tornaran una ruïna; / ningú no habitarà aquests palaus. / (...) El Senyor de l'univers quedarà enaltit / quan restaurarà la justícia; / ell, el Déu sant, / mostrarà la seva santedat / restablint el dret. (Isaïes 5: 8-9) [Hi ha un refrany català que diu: "Cases fetes de robar, les veureu enderrocar."]

Ai dels qui, del llit estant, / planegen el mal / i en fer-se clar, l'executen, / abusant del poder / que tenen a les mans! / Si desitgen camps, els roben; / si volen cases, les prenen; / extorsionen el cap de casa / i la seva família, / li arrabassen l'heretat. / Per això diu el Senyor: / També jo, mala gent, / tinc plans contra vosaltres; / serà un jou / que no us trauré del damunt... (Miquees 2: 1-3)

De tres en tres, 2

Rebuig als actes de culte si no hi ha justícia

Ni que m'oferiu holocaustos / no m'hi complac; / els sacrificis de comunió, /

ni tan sols me'ls miro. / No em molesteu més / amb el xivarri dels vostres cants. / No vull sentir / el so de les vostres arpes. / Deixeu que el dret brolli com l'aigua / i la justícia ragi / com un torrent inestroncable. (Amós 5: 22-24)

(Aquesta frase “Deixeu que el dret brolli com l'aigua / i la justícia ragi / com un torrent inestroncable” és una de les dues o tres frases més importants de tota la Bíblia.)

Per què m'oferiu tants sacrificis? / Estic embafat d'holocaustos de xais / i de greix de moltons (...) / No porteu més ofrenes inútils: / el fum dels sacrificis el detesto. / (...) Quan alceu les mans per pregar / em tapo els ulls per no veure-us (...) / perquè teniu les mans plenes de sang. / Renteu-vos, purifiqueu-vos. / Traieu de davant meu / les vostres accions dolentes, / deixeu de fer el mal, / apreneu a fer el bé, / busqueu la justícia, / detureu l'opressor, / defenseu l'orfe, / pledegeu a favor de la viuda. (Isaïes 1: 10-17)

Però vosaltres us refieu de paraules enganyoses que no serveixen de res. Robeu, mateu, cometeu adulteri, jureu en fals, cremeu encens a Baal, seguiu altres déus que mai no havíeu conegut, i després veniu a presentar-vos al meu davant, en aquest temple que porta el meu nom. ¿Penseu que això us salvarà i que podreu continuar cometent coses tan abominables? Aquest temple que porta el meu nom, ¿us penseu que és una cova de lladres? Doncs sí, això és el que jo veig! Ho dic jo, el Senyor. (Jeremies 7: 8-11)

De tres en tres, 3

Sol·licitud pels pobres

(No “hi ha d’haver” pobresa. Si n’hi ha, s’ha d’ajudar)

No hi ha d’haver pobres entre els teus, ja que el Senyor, el teu Déu, et beneirà abundantament en el país que et dona en herència... (Deuteronomi 15: 4)

Si un dels teus germans israelites cau en la misèria i veus que no es pot mantenir, assisteix-lo perquè pugui continuar vivint al teu costat. Fes-ho també amb un immigrant o un foraster. (Levític 25: 35)

Quan en una de les ciutats que el Senyor, el teu Déu, et dona, hi hagi un pobre entre els teus germans, no endureixis el cor, no tanquis la mà al teu germà pobre. Obre-li la mà i presta-li generosament... (Deuteronomi 15: 7-8)

De tres en tres, 4

Mesures per evitar la pobresa

(El gran camí que hi ha hagut sempre per arribar a la pobresa ha sigut: tenir alguna gran necessitat, haver de recórrer a un préstec, no poder-lo pagar durant molt temps, o mai, que aquest deute vagi augmentant amb els interessos, i que qualsevol execució judicial expropiï al deutor lo poc que tenia.)

Quan facis un préstec de diners, aliments o qualsevol altra cosa a un germà teu israelita, no li exigeixis interès. Podràs exigir interessos a un estranger, però no a un germà teu. (Deuteronomi 23: 20-21)

Cada set anys, condoneu els deutes de tothom. La condonació es fa així: quan es proclami la condonació dels deutes en honor del Senyor, tota persona que hagi fet un préstec a un altre israelita, un germà seu, li perdonarà el deute i no l'hi reclamarà més. (Deuteronomi 15: 1-2)

Les terres no es poden vendre definitivament, perquè tot el país és meu, i per mi vosaltres no sou més que uns usuaris. Per això, de totes les terres del vostre patrimoni, en mantindreu el dret de rescate. Si un dels teus germans israelites cau en la misèria i ven part de les terres que formen el seu patrimoni, el seu parent més pròxim té dret a rescatar allò que l'altre ha venut. (Levític 25: 23-25)

De tres en tres, 5

Ajuda efectiva als pobres, si n'hi ha, que no n'hi ha d'haver

Cada tres anys, serà l'any del delme. Llavors separa la desena part de les teves collites i posa-la a la disposició dels levites, dels immigrants, dels orfes i de les vídues, perquè puguin menjar. (Deuteronomi 14: 28-29)

Tens sis anys per sembrar la terra i recollir-ne el fruit, però el setè any deixa-la reposar, no en recullis el fruit. Deixa que en mengin els pobres del teu poble, i el que resti, que s'ho mengin els animals feréstecs. (Èxode 23: 10-11)

Quan segueu, no arribeu fins al límit del camp ni recolliu les espigolalles. I en la verema, igualment: no recolliu els raïms petits ni els grans que han caigut. Deixeu-ho per als pobres i els immigrants. (Levític 19: 9-10)

De tres en tres, 6

Acollir i respectar els immigrants

Quan un immigrant vingui a instal·lar-se al vostre costat, al vostre país, no l'exploteu. Al contrari, considereu-lo com un nadiu, com un de vosaltres. Estima'l com a tu mateix, que també vosaltres vau ser immigrants al país d'Egipte. (Levític 19: 33-34)

No explotis un jornaler pobre i necessitat, tant si és un germà teu israelita com si és un immigrant que viu en una ciutat del teu país. Paga-li el jornal aquell mateix dia; que no se li pongui el sol sense haver cobrat... (Deuteronomi 24: 14-15)

No violis el dret d'un immigrant orfe. No prenguis com a penyora el vestit d'una vídua. Recorda que eres esclau a Egipte i que el Senyor, el teu Déu, et va alliberar. (Deuteronomi 24: 17-18)

De tres en tres, 7

Normes en una esclavitud pactada

L'esclavitud era permesa, si era de mutu acord, però amb regles clares

Si se't ven per esclau un germà hebreu, home o dona, et servirà durant sis anys, però el setè deixa'l lliure. Quan li donis la llibertat, no l'acomiadis amb les mans buides. Proveeix-lo generosament, dona-li alguna cosa d'allò amb què el Senyor, el teu Déu, t'haurà beneït: ovelles i cabres, gra i vi. (Deuteronomi 15: 12-14)

Si un dels teus germans israelites cau en la misèria i se't ven, no l'obliguis a fer feines pròpies d'un esclau; tracta'l com a un

jornaler o un foraster. Treballarà a casa teva fins a l'any del jubileu. Llavors quedarà lliure, tant ell com els seus fills, retornarà al seu clan i recobrarà el seu patrimoni. (Levític 25 : 39-41)

No tornis un esclau al seu amo si ha fugit i s'ha refugiat a prop teu. Viurà al teu país, al lloc que triï, en una de les ciutats on ell es trobi bé. No l'oprimeixis! (Deuteronomi 23: 16-17)

(Observem la diferència en l'any de l'alliberament: el setè any – i l'any del jubileu (cada 50 anys). Vegem que es tracta de dos llibres diferents, per tant de dos autors diferents.)

De tres en tres, 8

Crítiques profètiques davant els governants

Ai dels qui fan lleis injustes / i promulguen decrets opressors!
/ Neguen la justícia als febles, / roben el dret als pobres del meu poble; / les viudes són el seu botí / espolien els orfes.
/ Què fareu el dia / que us demanaran comptes, / quan veureu apropar-se la tempesta? / A qui acudireu perquè us socorri? / On amagareu les vostres riqueses? (Isaïes 10: 1-3)

Jo us dic: escolteu bé, / governants del poble de Jacob, / prohoms de la casa d'Israel! / No us pertoca a vosaltres de conèixer el dret? / Doncs només sabeu odiar el bé i estimar el mal: / arrenqueu la pell del cos i la carn dels ossos. / Però ningú dels qui devoren la carn del meu poble, (...) a cap d'aquests / el Senyor no respondrà / quan cridin auxili. / Són uns criminals / i ell els amagarà la cara. (Miquees 3: 1-4)

Rei de Judà, que seus al tron de David (...) / Això diu el Senyor: / Defenseu el dret i la justícia, / arrenqueu l'oprimet de mans de l'opressor, / no maltracteu ni injurieu l'im-

migrant, / l'orfe o la viuda, / ni vesseu sang innocent en aquesta ciutat. (...) / Però si no feu cas de les meves paraules, / aquest palau es convertirà en una ruïna. / Ho juro per mi mateix, jo, el Senyor. (Jeremies 22:2)

De tres en tres, 9

Textos diversos

Venen els innocents / a canvi de diners, / i els pobres, / per un parell de sandàlies. / Trepitgen el cap dels desvalguts / i destrossen la vida dels humils. / (...) Vora mateix dels altars / es posen a taula amb els vestits / que han pres als pobres en penyora. (Amós 2: 6-8)

Els dies de dejuni, / mireu pel vostre interès / i us mostreu encara més exigents / amb els qui treballen per vosaltres. / (...) El dejuni que jo aprecio és aquest: / allibera els qui han estat / empresonats injustament, / deslliga les corretges del jou, / deixa lliures els oprimits / i trosseja els jous de tota mena. / Comparteix el teu pa / amb els qui passen fam, / acull a casa teva els pobres vagabunds, / vesteix el qui va despullat. / No els defugis, que són germans teus. / Llavors brillarà com l'alba la teva llum. (Tercer Isaïes 58: 3, 6-8)

En els judicis, no donis sentències injustes. No siguis parcial a favor dels pobres ni afalaguis els poderosos. Fes justícia a tothom. (Levític 19: 15)

De tres en tres, 10

El concepte bíblic de Déu

Quin déu es pot comparar amb tu, / tu que perdones les culpes / i passes per alt les infidelitats / de la resta del teu poble, / de la teva heretat? / No mantens per sempre l'enuig: / tu et complaus a estimar. / De nou et compadiràs de nosaltres: / trepitjaràs les nostres culpes / i llançaràs al fons del mar / tots els nostres pecats. (Miquees 7: 18-19)

El seu nom és «el Senyor». / Ell, davant els poderosos, / defensa el qui ha estat espoliat, / i espolia les ciutat fortificades. (Amós 5: 8-9)

Un rebrot naixerà / del tronc de Jessè, / brollarà un plançó / de les seves arrels. / L'Esperit del Senyor / descansarà sobre ell: / esperit de saviesa i d'enteniment, / esperit de consell i de fortalesa, / esperit de coneixement i de reverència pel Senyor; / esperit que li inspire / com reverenciar-lo. / No jutjarà per les aparences / ni decidirà pel que senti a dir; / farà justícia als desvalguts, / sentenciarà amb rectitud / a favor dels pobres. (Isaïes 11: 1-4)

[Aquest text té tota l'aparença de referir-se a Crist.]

Les nostres conclusions

1) Hem de posar en lloc primeríssim i fonamental els textos defensors de la justícia dels profetes i legisladors d'Israel. Complementats amb els textos promotors de la fraternitat dels evangelis. O hi són tots dos conjunts, o no val.

2) Les creences haurien de ser considerades de manera cada vegada més lleu.

3) El culte cristià s'hauria de concretar en una trobada eucarística setmanal.

4) Racionalitzar la celebració de la nostra festa central, la Pasqua, dedicant-li només dues setmanes abans i una o dues després.

5) A més de totes les indicacions fetes, la dona té uns drets que se li deuen, pel sol fet d'haver nascut dona. Per tant exigim la seva plena participació en tots els nivells i tasques de la comunitat, o de la institució.

6) Dels dirigents (mossens i bisbes) n'esperariem: Que reduïssin la seva voluntat de MANAR. Que ens animessin. Que acceptessin i estimessin les nostres aportacions. Que ens acompanyessin, més que conduir-nos.

PagèsFerret

Escriptors

Malalties del futur

Autors: Josefina Pagès / Antoni Ferret

Seguint de prop el llibre “Las enfermedades infecciosas en 2050”, de la Sociedad española de enfermedades contagiosas y Microbiología clínica

Introducció

Hem viscut unes èpoques optimistes sobre el futur de la salut. Les vacunes (de la verola, el 1796, la penicil·lina, el 1929) acabaven amb l'actuació dels principals gèrmens de malalties, com la verola, la tuberculosi, i altres, sobretot les de tipus respiratori. Lluitàvem (i encara ho fem) per erradicar el càncer, l'Alzheimer... Eren els darrers punts a conquerir. Vivíem amb confiança en el nostre futur.

Tot d'un cop, se'ns va abatre una malaltia nova, d'un nou tipus d'agent contaminant, que ens ha causat una terrible mortaldat, que s'ha anat estenent amb diferents variants i que encara no la tenim controlada, tot i que sí posada a ratlla, gràcies a les noves vacunes que s'han hagut d'anar inventant sobre la marxa.

Seguint, en la seva major part, el criteri i les informacions del llibre “Enfermedades infecciosas en 2050”, opinem que la Còvid19, no solament ha causat una gran mortaldat i ens ha obligat a dur una vida summament desagradable per tantes precaucions. A més a més, i sobretot, ha obert un ampli corrent de nous agents patògens, que, amb possibilitats d'engendrar variants de la manera més impensada, han tirat per terra les nostres confiances en una salut generalitzada, i ens

han destinat, probablement per molt temps, a una situació d'inseguretat permanent.

I les perspectives són que aquesta situació pot empitjorar. Per diverses raons. La immigració de persones del sud cap al nord, incapaces de trobar feina i de viure a les seves terres, i la cada cop més gran aportació de productes de qualsevol país del món a qualsevol altre, amb barreja de productes i de persones que els transporten, i de les persones que, abans, els han tocat, seran factors que augmentaran la barreja, i el difícil control de noves variants de patògens. Concretament, es pot dir que, malalties típiques dels països del Sud global, com el dengue, el zika o el chikungunya, que les farmacèutiques del nord (lladres!) mai s'han preocupat seriosament per fer desaparèixer, ara pujaran cap al nord. (Dengue: Infecció vírica benigna que dona febre alta, erupció cutània i forts dolors al cap i als membres, DIEC.)

I... lo que diem sempre, però com si ho diguéssim a la paret: la destrucció dels hàbitats de la selva, per fer-hi carreteres, per cultivar-hi soja, etc. I els bitxos (insectes, virus), que hi vivien sense molestar ningú, ara s'escampen i acaben filtrant-se cap als nostres hàbitats.

Però aquesta qüestió no és pas la més important. La por més gran de cara al futur és deguda al nombre creixent de virus que, de tant lluitar-hi, s'han arribat a fer resistents als antibiòtics. Pot arribar un moment (es creu que arribarà) que malalties respiratòries que es curaven, i es curen, fàcilment, tornin a ser difícils i llargues de curar amb mètodes antics.

No volem estendre'ns més en les consideracions negatives, però creiem que cal que tots/es les tinguem ben clares al cap. I, doncs, com ens ho hauríem de prendre, col·lectivament, perquè no torni a passar lo que ha passat?: agafar els serveis

mèdics per sorpresa, res preparat, corredisses, morts i més morts, i anar provant, si l'encertes l'endevines.

Moltes persones creiem que tot ha de ser, i ha de ser fet, de manera molt diferent. Però... abans d'anar dient generalitats, creiem que s'ha de dir lo més fort: que lo que ha passat no torni a passar només pot ser gastant-hi molts i molts diners. Per exemple: tots els que ara es gasten en armes i en la guerra, sobretot en la seva preparació, encara que no n'hi arribi a haver.

Molts diners per tenir permanentment contractats molts científics, que estudiïn els virus. Tots els que es puguin arribar a estudiar. Que tants virus com sigui possible arribin a tenir una fitxa i a ser ben coneguts. I quan un d'ells hagi afectat un grup de persones, que ja se sàpiga per endavant què cal fer, quines són les seves condicions i els seus punts flacs, en què ha de consistir la vacuna que s'ha de fer d'immediat.

També hem de saber tots/es que la malaltia més o menys passada, la Còvid, porta cua: una petita part dels qui l'han patida, que estan teòricament "curats", en continua tenint molèsties. El fenomen s'anomena Còvid persistent. Ja fa temps que se sap, però ara (agost de 2022), la Universitat de Groningen (Països Baixos), en un estudi d'àmbit europeu, estableix que un de cada vuit pacients, ja curats, desenvolupa símptomes i molèsties entre tres i cinc mesos després de la curació. (No sabem encara la màxima durada total.)

Les molèsties poden ser molt variades, però s'assenyala com a possibles variants: dolors al tòrax, dolor muscular, cansament general, dificultat per respirar, dolor al respirar, pèrdua de gust i olfacte, sensació de calor i fred (cadascú el símptoma que li toqui).

I quan diem que el Còvid “ha obert un ampli corrent de nous agents patògens”, no estem fent cap profecia, sinó que és una cosa ja constatable: encara no superat del tot el Còvid, ja tenim una forta extensió de l’anomenada Verola del mico, amb la trista circumstància que Catalunya sigui el país més afectat del món: al voltant del 7 d’agost de 2022, el Departament de Salut constata 1.558 casos confirmats i 2.248 sospitosos.

I, pensem una cosa: la Verola del mico no és cap malaltia desconeguda, fa molts anys que es coneix, a l’Àfrica. Però a les farmacèutiques del nord global (lladres!), i... als dirigents polítics del nord (??), què els importava l’Àfrica i els africans i africanes???

El futur sanitari és difícil de predir, ja que, amb les dades de què disposem actualment, moltes malalties són fonamentalment afectades per l’estil de vida (tabac, alcohol, nocturnitat, menjar de caprici, sedentarisme, etc., etc.).

Relacionem les malalties que han augmentat en els darrers anys:

L’obesitat, la diabetis, l’arterioesclerosi, la hipertensió, les malalties cardiovasculars. Pensem que aquest tipus de malalties pot augmentar.

Per un altre cantó, tenim el càncer. Hem de pensar que, pel que sabem actualment, el càncer està relacionat, d’una banda, amb la càrrega genètica, i de l’altra, i molt important, amb el medi ambient i, per tant, tornem a estar amb l’estil de vida. Reduir els hàbits tabaquics, reduir la contaminació actual, reduir l’ús de gasoil i altres contaminants, pot reduir molt la incidència de càncer en el futur.

I, per una altra banda, hi pot haver la tercera gran malaltia que ens podria afectar, i que està relacionada amb l'envelliment, i també amb l'estil de vida, que és el conjunt de les malalties neurodegeneratives i les malalties respiratòries i al·lèrgiques.

Aquestes són les que creiem que suposaran el 80% de totes les malalties del futur.

Els tres patògens que més morts causen cada any actualment són:

VIH

Tuberculosi

Malària.

També, al llarg de la història, una de les malalties més letals ha estat la verola humana. I ara tenim la verola del mico, que no és un virus nou i que és de la mateixa família, però que no és tan letal.

Pel que fa a les malalties del futur, estarem a les portes de noves pandèmies?

Amenaces invisibles

La grip. La grip, que sona com una cosa tan comuna i tan estacional de cada any, té un potencial pandèmic immens, amb una capacitat letal, en alguna de les mutacions, que podria ser terrible.

Què podria passar amb la grip, perquè ens enfrontéssim a una nova pandèmia?

Els virus necessiten molt poques mutacions per adaptar-se als nous hostes, i els virus són molt llestos. Aleshores, amb unes

poques mutacions de la grip aviària, que pogués assaltar un humà i aquest contaminés un altre humà, ens enfrontaríem a una epidèmia terrible. Ens enfrontaríem a un altre Covid. Hem d'estar preparats. La qüestió no és de si hi haurà una altra pandèmia, sinó quan i quina.

Hi ha hagut moltes epidèmies de grip, amb milions de morts.

El 1918 es creu que, en algun lloc dels Estats Units, un humà amb grip i una au amb grip, van coincidir en una granja de porcs, i allà es va mutar i es va iniciar l'epidèmia, l'anomenada Grip Espanyola. El 1957 va deixar d'existir aquest cep. El 1977 aquest cep reapareix a Rússia, ningú sap com. Quan ens enfrontem al risc d'una epidèmia per un agent infecciós, podem estar parlant de l'evolució d'un virus, d'una mutació, o d'una casualitat de la natura.

Una novetat és la verola del mico. Què és realment aquesta malaltia, que és tan perillosa? Pot ser un problema mundial?

La verola del mico és una malaltia zoonòtica (utilitzem aquest terme per referir-nos a malalties que es poden transmetre d'animals a humans), encara que hi ha moltes malalties comunes que són zoonòtiques.

La malaltia va ser descoberta el 1958 en colònies de micos que s'utilitzaven per a tasques de recerca, per això el nom de "verola del mico", però això no vol pas dir que el virus el tinguin naturalment els micos, ni que s'hi origini. El virus té, com a reservori natural, rates, esquirols i altres rosegadors. Els micos i els éssers humans ens infectem a través del contacte directe amb aquests animals.

El primer cas humà d'aquesta malaltia va aparèixer el 1970 a Bokenda, un llogaret de la República democràtica del Congo. L'infectat va ser un nen de nou mesos, que va ser portat a

l'hospital amb sospites d'haver contret verola. La família del nen va dir que de vegades menjaven micos, encara que no podien recordar si havien menjat mico durant l'últim mes, o si el nen va estar en contacte amb micos abans de presentar els símptomes.

Petita ressenya del llibre “Las enfermedades infecciosas en 2050”, publicat per la Sociedad Española de Enfermedades contagiosas y Microbiología clínica.

La grip i infeccioses

Les malalties infeccioses han estat una de les més importants causes de morbidimortalidad al llarg de la tota la història de l'espècie humana. Encara que, en alguns moments recents de la nostra història, els avanços científics en el camp del diagnòstic, el tractament i la prevenció de les malalties infeccioses han permès aventurar que les malalties transmissibles deixarien de suposar un problema important de salut, repetidament la realitat ha anat demostrant el contrari, diuen els autors del llibre “Las enfermedades infecciosas en 2050”.

Hi havia sensació de seguretat després dels èxits sobre la verola i la pòlio, i després es presentà la gran epidèmia de sida. També es confiava en els sistemes assistencials i en l'arsenal terapèutic antiinfeccios, i després feu la seva aparició el creixent problema de les resistències als antibiòtics. I més recentment... ja ho veiem.

La grip ha assolat la humanitat durant segles. Els virus de la grip A i B són endèmics en humans i són responsables d'epidèmies anuals a tot el món.

El virus de la grip A es dona i es fomenta entre ocells aquàtics, ocells de corral, porcs, gossos i cavalls.

Les infeccions respiratòries agudes d'etiologia vírica són les més freqüents en tots els grups d'edat a nivell mundial. La malaltia es limita principalment a les vies respiratòries superiors i és autolimitada, però pot progressar a infeccions del tracte respiratori inferior, i llavors apareixen les bronquitis i la pneumònia.

El gran i major problema de la grip és la gran variabilitat genètica dels seus virus causants. Estan en constant evolució. Cada any ens vacunen a les persones grans i gairebé ningú la sofreix, però el que moltes persones no saben és que cada any la vacuna és diferent, perquè el virus és un altre, cal estudiar-lo i elaborar una altra vacuna.

Aquesta enorme variabilitat, la gran presència dels virus entre animals domèstics, i la probabilitat de noves epidèmies, fan imprescindibles una gran cooperació entre la sanitat pública, amb la gran aportació econòmica necessària, els laboratoris, les facultats universitàries, la vigilància dels virus en els seus reservoris animals i les precaucions personals que s'aconseïllin, amb la finalitat de superar una batalla que, en les condicions actuals, no es pot guanyar.

Infeccions per SARS-CoV-2

Després de l'experiència d'una afectació mundial de 500 milions de persones, i uns 6 milions de morts, i... a més, els corresponents derivats de: Covid persistent, afectacions mentals, patologies oncològiques, cardiovasculars, ginecològiques, dermatològiques..., hem de dir amb tota cruesa que els sistemes de salut estan gairebé en fallida.

No obstant això, els dos doctors que signen aquesta part del llibre em sorprenen (Antoni F) al afirmar coses com:

*L'agent causal es va identificar en temps rècord. Molt precoçment es van conèixer aspectes essencials de les característiques biològiques del virus, els seus mecanismes de transmissió, etc.

*Així mateix, des de l'origen de la pandèmia es va disposar de dades del virus que van permetre desenvolupar protocols i mètodes diagnòstics segurs i ràpids.

*0.23Es va desenvolupar un gran impuls en la tecnologia de seqüenciació de genomes complets, que està permetent monitorar les mutacions i els llinatges i subllinatges que van apareixent conforme el virus es replica.

No va ser aquesta la idea que vam tenir al principi molta gent corrent, quan ens semblava que s'estaven prenent mesures com en un procés de proves.

També afirmen que de manera molt ràpida es van fabricar vacunes que van tenir un gran èxit en la prevenció de la malaltia, sobretot de les seves formes més greus.

No obstant això, diuen que els tractaments de les persones afectades van ser molt lents i insegurs. Fins i tot va haver-hi fracassos en la utilització d'alguns fàrmacs.

Però afirmen de manera rotunda que hi ha hagut un gran èxit en la utilització de sistemes cooperatius per a realitzar assajos clínics, compartint de manera general proves i resultats entre hospitals, centres de detecció, etc.

El futur de la pandèmia diuen que depèn en gran manera de dos aspectes:

*La durada de la immunitat adquirida a través de la vacunació, i fins i tot a través d'haver sofert la malaltia. Si sovint ens veiem obligats a revacunar tota la població, llavors el risc es va allargant, i mai ens en sortirem del tot.

*L'aparició de noves variants, que pot significar haver de repetir els estudis bàsics d'aquest nou virus, o potser tornar a realitzar moltes proves abans de saber quines indicacions donar als pacients.

Avui dia, les persones que tenen més risc són:

Les no vacunades.

Les que, per qualsevol raó, tinguin un sistema immunològic més feble.

Persones grans que tinguin, a més, una altra malaltia important.

Malària

El paludisme o malària és una malaltia parasitària provocada per protozous del gènere *Plasmodium* (*P. Falciparum*), que es caracteritza per la presència de febre alta i anèmia. El paràsit es transmet a les persones per mitjà de picades de mosquits anòfels femelles infectats. En general, la malària és una malaltia curable si es diagnostica i es tracta immediatament i correctament.

La malaltia es troba estesa per la major part de l'Àfrica subsahariana, la part central d'Amèrica del Sud i el Pacífic oriental, però amb diferència és a l'Àfrica on es concentren més casos i més morts. Existeixen zones on tant els mosquits com els mateixos protozous presenten resistències als productes

usats per al seu control o tractament. Això, juntament amb el fet que, des de fa anys, hi ha un augment de la resistència als medicaments antipalúdics, provoca que els programes destinats al control de la malaltia siguin cars, complexos i sovint amb resultats limitats.

Transmissió: La malària, com hem dit, es transmet per la picada de mosquits anòfels femelles infectats. En els humans, la forma infectant del paràsit (anomenada esporozou) migra cap al fetge, on madura i es converteix en merozoït, que penetra al torrent sanguini i infecta els glòbuls vermells. Els paràsits es multipliquen dins dels glòbuls i, en el termini de 48 a 72 hores, es trenquen i infecten més glòbuls vermells. La malària és una malaltia no transmissible i no es transmet per contacte humà. No obstant això, sí que es pot transmetre a través de la donació d'òrgans, també des de la mare al fetus i mitjançant transfusions de sang. Mitjançant l'ús de mesures de control adequades, aquestes transmissions es poden reduir considerablement.

Després de la picada d'un mosquit infectat, hi ha un període d'incubació abans que apareguin els primers símptomes. En la majoria dels casos varia entre 7 i 30 dies. Els períodes més curts corresponen a infeccions causades per l'espècie *Plasmodium falciparum*, i els més llargs a les causades per *Plasmodium malariae*.

Els medicaments quimioprolàctics antipalúdics que es prescriuen a alguns viatgers poden retardar l'aparició dels símptomes de malària setmanes i fins i tot mesos. Aquests retards entre exposició i desenvolupament dels símptomes poden causar l'error o el retard de diagnòstic.

Símptomes: La malaltia pot provocar una àmplia varietat de símptomes (cansament, dolor ossi, vòmits, mal de cap, diarrea

i altres), en què gairebé sempre sobresurt un període de febre alta precedit de calfreds intensos.

Tractament: La malària, sobretot la malària causada per *Plasmodium falciparum*, és una emergència mèdica que requereix hospitalització.

La cloroquina és un antipalúdic històric que s'havia utilitzat amb freqüència. Actualment, la presència de casos resistents freqüents ha portat a la introducció i l'ús d'una àmplia bateria farmacològica (artemèter, atovaquona, quinina), que admet combinacions. L'elecció del medicament depèn de l'origen geogràfic del cas i del criteri mèdic.

A banda dels fàrmacs, poden ser necessàries altres intervencions sanitàries de suport vital, incloent-hi líquids intravenosos, transfusions i mesures de suport rradicarca i respiratori.

Amb el tractament se solen obtenir bons resultats en la majoria dels casos de malària, però, davant la infecció amb *P. Falciparum* amb complicacions, el pronòstic és greu.

Vacuna: La recomanació és per a RTS,S o Mosquirix, una vacuna desenvolupada pel grup farmacèutic britànic GlaxoSmithKline, i que és l'única aprovada fins ara per l'organisme sanitari internacional. Es tracta d'una vacuna amb una eficàcia moderada, que des del 2019 s'està utilitzant a diversos països africans (Ghana, Kenya o Malawi, entre d'altres), mitjançant un programa pilot coordinat per la mateixa OMS, amb el qual ja s'han vacunat més de 800.000 nens.

“Aquest és un moment històric. La vacuna tan esperada contra la malària per als nens és un gran avenç per a la ciència, la salut infantil i el control de la malària. L'ús d'aquesta vacuna, a més de les eines existents, per prevenir la malària podria salvar desenes de milers de vides joves cada any”, ha ressaltat

el director general de l'OMS, Tedros Adhanom Ghebreyesus.

La malària mata cada any gairebé un milió de persones a tot el món, el 90% a Àfrica. És una malaltia, que afecta sobretot nens menors 5 anys, però que es pot prevenir i tractar. Després d'una dècada de treball, a finals d'any, es presentaran els resultats de la darrera fase dels assaigs clínics de la vacuna contra la malària. Espanya ha tingut un paper fonamental en aquest avenç científic. De fet, l'equip que lidera Pedro Alonso va rebre el 2008 el premi Príncep de Asturias de cooperació internacional.

Però ara, una inversió menor en recerca per causa de la crisi, amenaça el bon ritme dels estudis cap a una vacuna contra la malària segura i eficaç.

Què és el VIH?

El VIH (virus de la immunodeficiència humana) és un virus que ataca el sistema immunitari del cos. Si no es tracta, pot causar SIDA (síndrome d'immunodeficiència adquirida). Les persones amb SIDA tenen el sistema immunitari tan malmès que comencen a tenir una quantitat cada vegada més gran de malalties greus, les quals s'anomenen infeccions oportunistes. Les persones amb SIDA poden tenir nivells de càrrega viral elevats i ser molt contagioses.

No hi ha actualment una cura eficaç, no obstant això, amb l'atenció mèdica adequada, es pot controlar. D'on prové el VIH? Els estudis mostren que el VIH podria haver passat dels ximpanzés d'Àfrica Central als éssers humans, ja a finals dels anys 1800.

Els símptomes possibles inclouen: febre, calfreds, granel·lada, suors nocturnes, dolors musculars, mal de coll, fatiga, inflamació dels ganglis limfàtics i úlceres a la boca. Tot i això, pot ser que, durant la infecció aguda pel VIH, algunes persones no se sentin malaltes.

Previsió de l'evolució fins al 2050: si continua la situació actual sense canvis, i amb una planificació adequada dels recursos, i una intervenció enèrgica amb mesures eficaces de salut pública i els progressos científics esperables (desenvolupament d'una vacuna preventiva eficaç) el VIH es podria situar en la via de l'erradicació com a infecció en els propers 30 anys.

Malauradament, la manca d'un abordatge global de la pandèmia, la manca d'inversió en investigació dirigida a la curació i el desenvolupament de vacunes, i les insuficients mesures de prevenció allunyen aquesta visió optimista. En el context actual, l'escenari més probable és el d'una situació d'endemicitat duradora, que es prolongarà durant les properes dècades, si no s'intervé a nivell global, tant als països industrialitzats com en països amb menys recursos.

Propostes d'acció i recursos necessaris: Ens trobem davant d'una disjuntiva radical: o rradicar la infecció per VIH en una generació, o mantenir la situació actual d'una infecció crònica, amb un increment lent però progressiu del nombre de pacients, i un important cost en salut, tant per als pacients com per al conjunt del sistema sanitari. La millora de la situació de la infecció pel VIH requereix intervencions dirigides a minimitzar les noves infeccions, així com a millorar la situació de les persones que viuen amb VIH.

Tuberculosi

La tuberculosi és una malaltia produïda per la infecció de l'ésser humà pel bacil de Koch (*Mycobacterium tuberculosis*), malaltia que, paradoxalment, és evitable i curable.

Cada any es produeixen al món 8 milions de nous casos, i moren anualment per aquesta infecció gairebé 3 milions de pacients. La majoria dels casos es produeixen en països en vies de desenvolupament, encara que, amb l'epidèmia de la SIDA, la incidència de la tuberculosi ha augmentat de manera considerable a tot el món. Espanya és un dels països occidentals amb més incidència de tuberculosi. És una de les malalties infeccioses més letals del món.

No tota persona infectada amb el bacil de Koch desenvolupa la malaltia tuberculosa. La gran majoria de les persones pateixen un quadre asimptomàtic o associat a símptomes lleus idèntics als d'una infecció respiratòria viral, que cedeix espontàniament, podent deixar alguna cicatriu al pulmó o en ganglis limfàtics. Aquest quadre s'anomena “primoinfecció o tuberculosi primària”. Només el 10% de les persones amb primoinfecció desenvoluparan finalment la malaltia tuberculosa; el 5% la desenvoluparan els primers mesos després de la primoinfecció; i un 5% la desenvoluparan més tardanament, fins i tot passades diverses dècades.

Símptomes: Els símptomes més habituals són: febre, afectació extra pulmonar, tos productiva, astènia.

Mai no hi havia hagut un esforç global tan gran per desenvolupar noves tecnologies en l'àmbit diagnòstic i noves combinacions terapèutiques per a persones amb tuberculosi. No obstant això, cal ser prudent en les expectatives, ja que l'experiència ens diu que generalment la realitat avança a un

ritme més lent que aquell que nosaltres voldríem. A més, a diferència d'altres malalties, la tuberculosi depèn de factors que escapen al control dels actors involucrats.

El tractament de la TB es basa en una combinació d'antibiòtics desenvolupada fa més de quatre dècades, que s'ha mantingut sense canvis fins a l'actualitat. Durant els darrers anys, hem vist com el virus M. Tuberculosi ha estat capaç de desenvolupar mecanismes de resistència als fàrmacs que componen la primera línia de tractament, cosa que n'ha dificultat el maneig.

Al mateix temps, gràcies a l'aparició de nous fàrmacs i a l'ús d'antibiòtics per a altres indicacions, han aparegut noves combinacions eficaces de tractament, tant per a TB sensible com per a TB amb resistències farmacològiques. S'amplia la farmacopea davant d'M. Tuberculosi, i fins i tot s'ha aconseguit reduir la durada del tractament amb noves combinacions d'antibiòtics. D'altra banda, el tractament recomanat per la ITL (Information Technology Laboratory, una entitat científica) ha patit poques modificacions en els darrers 10 anys.

Els nous medicaments o l'optimització dels fàrmacs coneguts en l'àmbit del tractament de TB obren noves possibilitats per desenvolupar tractaments més curts i segurs per part de la ITL. De fet, recentment, s'ha aconseguit escurçar el tractament fixat per la ITL en persones coinfectades amb virus de la immunodeficiència humana (VIH).

Aquesta malaltia infecciosa sol tractar-se, però el tractament de la tuberculosi és llarg i una mica complex. Es basa en l'aplicació de diversos antibiòtics durant períodes de temps mai inferiors a sis mesos. Solen combinar-se dos antibiòtics durant els sis mesos (isoniazida i rifampicina són els més freqüents),

però associant-hi un o dos antibiòtics més durant els primers dos mesos, perquè l'actuació sobre el bacteri sigui més agressiva des del principi.

Infeccions per bacteris multiresistents

La resistència als antimicrobians i les infeccions provocades per bacteris resistents i multiresistents han augmentat progressivament els darrers anys. Són molts els informes, inclosos els fets per agències de salut pública, i de la mateixa OMS que alerten sobre aquest perill.

La conseqüència de l'augment de les resistències és la ineficàcia dels tractaments. El 2016 es va publicar un informe encarregat pel Govern del Regne Unit en què s'indicava que, si no es prenen mesures davant aquest problema, l'any 2050 hi hauria més de 10 milions de morts per aquesta causa. Xifres acusades primer d'alarmants, però confirmades per un seguit de publicacions que exposen que l'any 2019 hi va haver, en tot el món, 4'95 milions de morts relacionades amb aquesta causa.

Més a prop ens toquen xifres publicades en el sentit que, a Espanya, l'any 2015 van morir 1.899 persones per aquesta causa. I l'any 2018 una experiència feta durant una setmana en 82 hospitals, incloent la mortalitat dels 28 dies següents, va donar un resultat que, extrapolant les dades com si fos tota la població espanyola, seria l'equivalent de 29.586 espanyols/es morets per la resistència dels bacteris.

I els qui tot ho calculen a través dels diners, com la inhumana entitat anomenada Banc Mundial, consideren que, si no hi ha solució a aquest problema, a partir de 2030, es perdrien, cada any, entre un bilió de dòlars, i un màxim de 3'4 bilions.

Deixem les xifres i vegem què proposen els doctors redactors d'aquest capítol. Com a mesura principal, que la lluita contra la resistència dels virus figuri en els pressupostos generals de l'Estat. – Implantació als hospitals, centres mèdics, etc., del Programa d'Optimització de l'Ús d'Antibiòtics, com un requisit de qualitat del centre. - Implantació de programes de diagnòstic microbiològic ràpid en tots els centres sanitaris. Amb els recursos tècnics necessaris. – Creació de l'especialitat universitària de malalties infeccioses, per tal que els equips multidisciplinaris disposin d'especialistes suficients.

No me n'acabo de sentir segur (Antoni F). Lo que serà important, sense tantes paraules difícils, serà que tots aquests programes comptin amb MOLTS diners, per fer les coses bé. Molts més diners per salvar vides i no per matar-les.

I, per acabar, saludem amb entusiasme la creació (aprovada el passat dia 23 d'agost) de l'Agència Estatal de Salut Pública (AESAP), amb l'objectiu d'estar més ben preparats i més protegits davant una possible nova pandèmia, en termes d'anticipació, gestió, coordinació, respostes...

Octubre de 2022

PagèsFerret

Escriptors

LES DONES A L'AFGANISTAN

Autors: Josefina Pagès / Antoni Ferret

El preu de ser nena a l'Afganistan: A la Nadia Ghulam, als 8 anys se li va acabar de cop la infantesa amb una bomba que li va cremar el cos i la va llançar a l'infern de la guerra. Pel règim talibà, com a nena no existia, no podia estudiar, treballar ni sortir de casa, era com un objecte d'intercanvi, però que, malmesa per la **bomba, ni la podien** casar. Amb el seu germà mort i el pare tocat per la tristesa, i amb el suport de la mare, la Nadia va decidir vestir-se d'home, posar-se el turbant, i portar un tros de pa a casa amb feines duríssimes, patint garrotades, fam i humiliacions; i es va convertir en el cap de la família. "A partir de llavors la Nadia va morir, amb totes les il·lusions, i va néixer una altra persona, amb el somni de recuperar l'alegria i el somriure que la mare havia perdut amb la bomba".

La Nàdia

Nàdia va seguir endavant malgrat la por constant que descobrissin que era una nena, podien **lapidar-la** o disparar-li **un tret al cap**, tot i que el que més por li feia no era la mort sinó perdre la **llibertat**. Va créixer dissimulant la seva condició femenina, amb una faixa als pits i diverses capes de roba, i convivint amb homes i joves. *“Vaig viure 10 anys com un home i us asseguro que la vida d'un home en un país en guerra no és fàcil. La guerra no perdona ni homes, ni dones, ni infants, ni plantes, ni natura, tot ho destrueix.”*

Amb la caiguda dels talibans, els homes es van treure el turbant, la barba i el vestit tradicional, però per a la Nadia no era tan fàcil: “No els podia dir ‘us he mentit, era una noia vestida

d'home i ara torno a ser una noia', i vaig seguir sent l'home de casa.”

Tot i que amb una doble vida més arriscada encara: era noi al carrer i noia a l'escola, quan les van obrir, perquè sentia que moriria si no podia estudiar.

Per la Nadia, els infants europeus treballaran pel futur del món i han de ser conscients que les accions bones i dolentes canvien la vida de les persones, com quan es fabriquen armes. La Nadia fa anys que viu a Catalunya, on la van operar i acollir, i ha recuperat la seva identitat i la llibertat; i amb el seu testimoni dona veu a totes les afganeses que ara mateix no tenen llibertat.

Sense llibertat ni educació no val la pena viure

Van voler millorar la situació de la dona: La reforma social moderna per a les dones afganeses va començar quan la reina Soraya, esposa del rei Amanullah, va fer ràpides reformes per millorar la vida de les dones i la seva posició en la família. Va ser l'única dona a aparèixer en la llista de governants a l'Afganistan, i va ser acreditada d'haver estat una de les primeres i més poderoses activistes afganeses i musulmanes. La defensa de les reformes socials per a les dones que va fer la reina Soraya, juntament amb el seu marit, va portar a una protesta i van contribuir a la desaparició definitiva d'ella i del regnat del seu marit el 1929.

Violència contra les dones: Segons Global Rights, gairebé el 90% de les dones a l'Afganistan experimenten abús físic, abús sexual, abús psicològic o matrimoni forçat. Els autors

d'aquests delictes són familiars de la víctima.

El 2009, es va aprovar mitjançant un decret presidencial una proposta de llei contra la violència a les dones. L'any 2018, Amnistia Internacional va informar que la violència contra la dona era perpetrada tant per actors estatals com no estatals.

El 2012, Afganistan va registrar 240 casos de crims d'honor, però es creu que el nombre total és molt més gran. Dels crims d'honor denunciats, el 21% van ser comesos pels marits de les víctimes, un 7% pels seus germans, un 4% pels seus pares i la resta per altres parents. Al maig de 2017, la Missió d'Assistència de les Nacions Unides a Afganistan va concloure que els autors de la immensa majoria de casos de crims d'honor i assassinats de dones no van ser castigats.

Matrimoni i criança dels fills: El matrimoni forçat representa entre un 60 i un 80% dels matrimonis, sense el consentiment de la núvia. En gairebé el 50% dels casos, la núvia és menor de 18 anys, i en el 15% dels matrimonis, la núvia és menor de 15 anys. De vegades, les dones recorren al suïcidi per escapar d'aquests matrimonis.

L'Afganistan és una societat patriarcal, on es creu sovint que els homes tenen dret a prendre les decisions de les dones, incloent-hi les relacionades amb el compromís i el matrimoni. Un home pot divorciar-se sense necessitat de l'acord de la seva dona, mentre que el contrari no es pot fer.

El país té una elevada taxa de fecunditat total: 5,33 nens nascuts/dona (2015). L'ús de contraceptius és baix, només el 21,2% de les dones (2010/2011).

Els matrimonis concertats són molt comuns en aquesta part del món. Després d'un casament, les dues famílies signen un

contracte de compromís que ambdues parts estan obligades socialment i culturalment a honrar. És habitual que les famílies de baixos ingressos paguin el preu de la núvia a la família de la núvia. El preu es negocia entre els caps de les dues famílies; la pròpia núvia no participa en el procés de negociació. El preu de la núvia es considera com una compensació pels diners que la família de la núvia ha hagut de gastar en la seva criança i educació.

Un intercanvi: En determinades àrees, les dones són de vegades intercanviades en un mètode de resolució de conflictes anomenat baad, que els defensors afirmen que ajuda a evitar l'enemistat i la violència entre les famílies, tot i que les mateixes dones són sovint subjectes a violència considerable abans i després de casar-se en una família a través del baad. La pràctica del baad es considera il·legal a l'Afganistan.

Segons la llei afganesa, «si una dona vol divorciar-se, llavors ha de tenir l'aprovació del seu marit i necessita testimonis que puguin declarar davant el tribunal que el divorci està justificat». La primera aparició d'una dona divorciada respecte d'un home a Afganistan va ser el divorci iniciat per Rora Asim Khan, que es va divorciar del seu marit el 1927. Aquest divorci va ser descrit com únic en el moment en què es va produir, però aquest va ser una excepció, ja que Rora Asim Khan era una ciutadana estrangera, que va obtenir el seu divorci amb l'assistència de l'ambaixada alemanya.

Talibans a l'escola: La tornada dels talibans també ha tingut repercussions a l'escola: una fèrria separació de gèneres a tots els nivells (alumnes, docents, administratius). A partir de 12 anys, només hi ha nens a les aules, no nenes, una decisió del Ministeri d'Educació talibà, comunicada per WhatsApp, que

deixa les adolescents excloses i a casa una vegada més, tal com explica Sergi Roca, cap d'Internacional de Catalunya Ràdio, que fa uns dies va ser al país.

Manen talibans joves que no saben llegir ni escriure

A la periodista **Mònica Bernabé**, autora d'“**Afganistán, crónica de una ficción**”, la va commoure el testimoni de la Nadia Ghulam. La Mònica ha treballat **8 anys a l'Afganistan**, i quan ara hi ha tornat s'ha trobat un país fet un **desastre**, amb una **crisi profunda**, on res no funciona. “La majoria dels talibans, molt joves, no saben ni llegir ni escriure, amb uns dirigents així, cap a on pot anar el país?”

La Mònica va viatjar per primera vegada a l'Afganistan l'any 2000, i es va trobar un país ocupat pels talibans i arrasat per la guerra, en què l'educació i el treball de les dones estava prohibit, i hi havia escoles clandestines en cases particulars en què s'ensenyava d'amagat a llegir i escriure a dones i nenes.

Amb talibans o sense, dones i nenes sense drets

Hi ha hagut petits avenços en els últims anys, com que la **Constitució del 2004** va reconèixer els drets de les dones, però a la pràctica no ha estat així, explica la Mònica: “*Una dona quan està embarassada i ha de parir, si li han de fer una cesària ha de tenir un permís escrit del marit, i si no el dona, la criatura mor dins de la mare*”.

Per la Mònica, aquest és un exemple de la situació de la dona a l'Afganistan, amb talibans o sense, mai s'han garantit uns mínims drets per a dones ni nenes. Per ella, els grans errors han estat: catapultar al poder els senyors de la guerra; invertir molts diners sense saber on anaven, i que la majoria d'estrangers, tancats a les seves oficines, ni tenien relació ni coneixien la realitat de la població afganesa. Sobre l'ús del burca, diu Ber-

nabé: “Les dones es mouen pel carrer amb un grapat d’homes amb kalàixnikovs, i el burca dona anonimat i les fa passar desapercebudes; ens hem de posar a la pell de les afganeses i no jutjar-les sense conèixer”.

AFGANISTAN, EL PAIS

L’Afganistan, oficialment Emirat Islàmic de l’Afganistan, és un estat sense litoral, situat a la cruïlla de l’Àsia Central i de l’Àsia Meridional, a l’altiplà iranià. Limita al nord amb el Turkmenistan, l’Uzbekistan i el Tadjikistan, al nord-est amb la Xina, a l’est i al sud amb el Pakistan i a l’oest amb l’Iran. La seva capital és Kabul. També són ciutats importants (més de 150.000 habitants): Kandahar, Mazar-e Xarif, Herat i Jalalabad. L’any 2008 era un dels països més pobres del món. Actualment, el control *de facto* sobre el país és a mans dels talibans, que, després de l’ofensiva de 2021, amb la retirada de les tropes de l’OTAN del país, va declarar un Emirat Islàmic.

Història:

La història de l’Afganistan comença realment al segle VI abans de Crist, amb la conquesta aquemènida. Al segle IV, el país entra en una nova fase amb l’expedició d’Alexandre el Gran.

Fem una breu història de l’Afganistan per entendre una mica la situació. Dario I i Alexandre el Gran són els primers conqueridors occidentals a arribar a Afganistan, seguits pels invasors musulmans al segle VII, Genghis Khan (segle XIII) i Tamerlán (segle XIV).

Quatre-cents anys més tard, “el gran joc” entre Anglaterra i Rússia pel control de l'Àsia central va provocar les tres guerres afganeses: 1839-42, 1878-80 i 1919. Gran Bretanya va vèncer en el conflicte, i va concedir la independència a l'Afganistan el 1919. Cap al 1926 es funda la monarquia de l'Emir Amanullah.

Després de l'expulsió dels soviètics (1986), la guerra civil va reprendre entre els partidaris de Burhanuddin Rabbani (el president) i Ahmad Shah Massud (ministre de defensa), en contra de les faccions fidels a Gulbuddin Hekmatiar. Els intents de pau negociada per part de l'ONU varen fracassar. Finalment, un tercer grup format per islamistes radicals sunnites, els talibans, dominaren dues terceres parts del país 1986, i l'any 1996 conqueriren la capital. L'Afganistan fou sotmès a partir de llavors a una interpretació extrema de la xara, que deixava a les dones un estatus denigrant, i castigava tota dissidència amb pràctiques brutals.

Després dels atemptats de l'11 de setembre de 2001, l'Afganistan fou acusat de donar refugi a Osama Bin Laden, cap de la xarxa terrorista fonamentalista islàmica al-Qaida, i suposat autor dels atemptats. Al desembre del 2001, les Nacions Unides autoritzaren la creació d'una coalició internacional, liderada pels nord-americans, que enderrocà el règim talibà i intentà instaurar un govern democràtic. S'iniciaren converses, sota la tutela de l'ONU, amb líders de diferents ètnies per configurar el futur polític del país. Es nomenà al paixtu Hamed Karzai com a cap del govern provisional, i s'acordaren eleccions per a l'any 2004. Els talibans es convertiren en guerrilla antigovernamental dirigida pel mul·là Omar.

El gener del 2004 s'aprovà una constitució que defineix el país com una república islàmica que retorna la igualtat de drets a les dones i defensa el respecte a les minories religioses. El resultat

de les eleccions donaren la victòria a Karzai, amb un 55,4% dels vots. El retorn dels refugiats del règim talibà, sobretot els del Pakistan, i la desastrosa situació econòmica del país van afavorir el cultiu de l'opi i el narcotràfic, que durant el període dels talibans havia estat prohibit. La situació estratègica del país es va veure reforçada per la signatura d'un acord entre el Pakistan, l'Afganistan i el Turkmenistan l'any 2002, per a la construcció d'un oleoducte que recorreria aquests tres països. El 2008, però, ni els esforços de la força multinacional ni les tímides accions del govern de Karzai havien aconseguit estabilitzar el país, sotmès des del mateix moment de la conquesta a una situació de guerra constant.

Després del final de la retirada de les tropes dels Estats Units del país, a inicis de 2021, els talibans van prendre la iniciativa i van iniciar una gran ofensiva, que va culminar el 15 d'agost de 2021 amb la rendició de Kabul (així com totes les grans ciutats) als militants talibans, la fugida del president Ashraf Ghani i la declaració per part del talibans del final de la guerra i el restabliment de l'Emirat Islàmic de l'Afganistan, tot i que encara queden zones controlades per forces governamentals.

Religió: L'islam n'és la religió oficial i majoritària, amb un 75% de sunnites i un 24% de xiïtes, i té Mazar-e Xarif com el principal centre de pelegrinatge del país. Hi ha minories hindús, sikhs, parsis i jueves escampades per les ciutats.

L'Islam popular: L'Afganistan és una nació de majoria musulmana i l'Islam impregna la vida afganesa, proporcionant un sistema de normes i bases per a la moral social. El terme "Islam popular" fa referència a la forma en què la religió estructura la vida quotidiana, es relaciona amb l'idioma, fa sig-

nificatives les experiències i augmenta la identitat cultural. No s'observen variacions locals de la doctrina islàmica, i en el seu origen es podria remuntar a creences i costums pre-islàmics. En aquest sentit, aquesta experiència no es defineix en contraposició a la religió, tal com s'entén o es practica pels ulemes, o els islamistes, sinó que és un denominador comú de tots els grups de la societat.

L'Islam popular inclou una comprensió universal de l'Islam com un sistema que imposa el bé, i una creença en què l'obediència a una sèrie de normes específiques garanteix justícia econòmica i social. L'islam popular afganès també inclou un Islam del poble, presidit pel mul·là, mestre religiós que té el monopoli sobre les activitats religioses del poble, tals com la circumcisió, el matrimoni i l'enterrament.

El fonamentalisme reformista: El fonamentalisme implica un retorn als inicis, als primers conceptes, havent-se definit tres variants: el fonamentalisme de les madrasses (escoles), el dels ulemes i el dels islamistes. La variant de la madrassa opta pel retorn a l'estudi de l'Alcorà i de la Sunna, la base de l'Islam. La variant fonamentalista dels ulemes exposa un retorn a la llei religiosa i inclou l'estudi dels comentaris del fiqh (coneixement profund), així com dels textos sagrats. Aquest retorn implica tant l'estudi com l'aplicació de la Xara. En últim lloc, la variant islamista proposa un retorn a les pràctiques de la primera comunitat musulmana, advocant per un Estat islàmic, i tracta de reconstruir la vida política i social de la comunitat musulmana sota el lideratge de Mahoma. Pels islamistes, la sola implementació de la Xara no pot qualificar un Estat d'islàmic. Consideren que el cap d'un Estat vertaderament islàmic ha de ser el virtuós Comandant o Príncep dels Fidels (Amīr al-Mū'minīn), escollit conforme als principis islàmics, i totes les institucions han de basar-se en l'Alcorà i la Sunna.

El moviment islàmic

El naixement del moviment Islàmic a l'Afganistan: El moviment islamista a l'Afganistan va sorgir al final de la dècada de 1950, en els cercles intel·lectuals de la Universitat de Kabul. Inicialment va tenir el suport del Dr. Ġulām Muḥammad Niyāzi, degà de la facultat de ciències religioses, després del seu retorn d'Egipte. Cal esmentar que el moviment islamista a l'Afganistan s'inspira en la Societat dels Germans Musulmans a Egipte, més que en els islamistes del Pakistan, encara que també pot detectar-se la seva influència. Això és, principalment, perquè molts dels professors que van començar el moviment a l'Afganistan, com Niyāzi, van ser educats a Egipte.

Un grup de professors liderat per Burhānu ad-Dīn Rabbānī, anomenat Jamī'at al-Islāmī (Organització Islàmica), va centrar-se en l'activitat cultural dins del cos estudiantil. Van començar a traduir les obres d'islamistes estrangers i a introduir l'Islam polític com una ideologia moderna. Entre aquestes obres hi havia *Islam and social justice*, *Milestones* i parts de *In the shade of the Quran*, treballs de Sayid Quṭb. Les obres de Mawdūdī també van ser molt llegides, però la seva influència només va augmentar després que nombrosos islamistes afganesos s'exiliessin al Pakistan al final de la dècada de 1970.

De l'any 1965 al 1972, el campus universitari va ser l'escenari d'un fervent activisme polític. S'ha de destacar que el Partit Comunista de l'Afganistan va ser fundat l'any 1965, després de la promulgació de la Constitució de 1964. Durant aquest temps, va desenvolupar-se la branca estudiantil més radical del moviment islamista i va esdevenir progressivament més activa. Aquest moviment, anomenat Sāzmāni Jawānāni Mu-

sulmān (Organització de Joves Musulmans) i liderat per Gulbuddīn Hikmatyār (un estudiant d'enginyeria), va demostrar freqüentment la seva oposició a la classe dirigent de l'Afganistan, culpabilitzant el rei Muḥammad Zāhir Xāh i el seu cosí i primer ministre Muḥammad Dāwud Ḥān, i protestant contra la permissivitat de la influència estrangera en els afers de l'Afganistan. L'Organització de Joves Musulmans es va oposar fortament als comunistes, que van superar en nombre els islamistes en el campus fins a l'any 1970, any en què els islamistes van obtenir la majoria en les eleccions estudiantils.

L'any 1975, membres de l'Organització de Joves Musulmans van intentar organitzar un aixecament popular contra el règim, però van fracassar.

Població: L'Afganistan és un país poc poblat i bàsicament rural (78,1% de la població). Prop d'un 20% dels habitants són nòmades. Només Kabul supera el milió d'habitants. L'alta taxa de natalitat compensa la forta taxa de mortalitat, produïda principalment pels efectes de la guerra.

Importància de la estructura social i de les ètnies tribals: L'Afganistan té una societat molt segmentada, dividida en línies ètniques i tribals. Al mateix temps, és una societat integrada quasi exclusivament per musulmans. Els afganesos de totes les ètnies reconeixen la necessitat de defensar la comunitat dels creients contra l'infidel. Quan es convoca la jihād (crida a la lluita) per fer front a una amenaça, s'incrementa l'autoritat de les figures religioses, a expenses del kan, el líder tradicional de la comunitat i terratinent, que té l'autoritat secular. En termes de la solidaritat musulmana respecte a la solidaritat tribal, és millor que el kan pacti amb l'enemic, que reconeixerà el seu estatus social. Això explica l'absència d'un kan al cap de qualsevol grup mujāhidīn. Històricament, una amenaça externa dona a l'Islam el poder sobre la solidaritat

tribal, però la societat tradicional i el seu lideratge sorgeixen de nou. És un procés que s'ha repetit cada vegada: les estructures tradicionals estan subordinades a les funcions religioses durant un temps, i després reprenen el seu ordre legítim.

La jihād defensiva (lluita, esforç o compromís) és un tema conegut a l'Afganistan. No obstant això, els islamistes han aspirat a restablir el concepte de la jihād ofensiva com a estratègia política. Tot i que els islamistes van invocar termes islàmics en cada etapa de la jihād afganesa, el discurs popular va demostrar en molts casos els elements perdurables de la identitat tribal. Per exemple, mentre els islamistes fan referència a l'exili com a hijrā (hègira), rememorant els fets del Profeta quan va emigrar de la Meca a Medina per consolidar la comunitat, molts sectors tribals entenen la seva estada al Pakistan amb conceptes tribals, com milmastīya (hospitalitat), nanawātīya (refugi) o panā (asil), obligacions que imposen als seus germans tribals. Els islamistes poden recórrer a la identitat tribal tan bon punt com se superposi a la identitat religiosa, però hi ha elements de l'estructura tribal que constitueixen una font de tensió contínua.

Idiomes i ètnies: El país presenta una gran diversitat ètnica, d'influència àrab, turca i índia, resultant de la seva situació com a cruïlla de les migracions entre l'Orient i l'Occident. L'orografia ajuda a mantenir l'heterogeneïtat ètnica i cultural. L'ètnia demogràficament més important, que és també la que domina políticament, és la dels paixtus (prop d'un 50% de la població). Presenten una organització de tipus clànic i amb força presència del nomadisme. Els tadjiks (22%) són agricultors sedentaris i comerciants a les ciutats; parlen dialectes perses. La població d'origen mongòlic (un 12%) parla persa arcaic i habita principalment a l'Hindu Kush occidental.

Un 10% de la població és d'origen turc (turcmans, uzbeks i, al corredor de Vakhan, kirguisos). La resta són minories ètniques d'origen divers. Les llengües oficials són el paixtu i el persa.

Cultura de l'Afganistan: La joieria d'or i argent, catifes d'estil persa i una gran varietat de diversos productes de pell s'hi fan de forma artesanal.

La música es manifesta en cants, balades i balls populars tradicionals. L'*attan* és el ball tradicional més característic i es realitza en un gran cercle amb els dansaires movent àgilment els peus al compàs de la música.

Temps enrere hi havia ruïnes, construccions arquitectòniques i altres peces artístiques de gran valor. Tanmateix, la turbulenta història recent del país ha fet que moltes obres d'art del passat s'hagin perdut. Així, per exemple, al març de 2001, els talibans van destruir les dues estàtues gegantines de Buda excavades en roca a Bamian fa 1.500 anys

Els esports populars inclouen el *pol*, el *ghosai* (un esport d'equip similar a la lluita) i el *buzkashi* (un joc en què s'utilitza un animal mort en comptes d'una pilota).

PagèsFerret

Escriptors

Per fer estimar la llengua catalana, 1

La veu dels nostres poetes

Autors:

Josefina Pagès i Antoni Ferret

La Pàtria

Bonaventura Carles Aribau (1833)

Nota: Aquest poema, periodísticament, és anomenat *Oda a la Pàtria*, però no és veritat: és una oda, i el títol és “La Pàtria”. Va ser l’arrencada del procés anomenat la Renaixença, que va retornar el català a ser altra vegada una llengua escrita i literària. Durant una època, l’existència dels termes català, valencià i balear (o mallorquí, etc.) va portar alguns grups de persones a usar el terme “llemosí” per referir-se al conjunt de la llengua.

Adéu-siau, turons, per sempre adéu-siau,
oh serres desiguals que allí en la pàtria mia
dels núvols e del cel de lluny vos distingia
per lo repòs etern, per lo color més blau.
Adéu tu, vell Montseny, que, des ton alt palau,
com guarda vigilant, cobert de boira e neu,
guaites per un forat la tomba del jueu
e al mig del mar immens la mallorquina nau.

Jo ton superbe front coneixia llavors
com conèixer pogués lo front de mos parents;
coneixia també lo so de tos torrents,
com la veu de ma mare e de mon fill los plors.
Mes, arrencat després per fats perseguidors,
ja no conec ni sent com en millors vegades;
així d’arbre migrat a terres apartades

son gust perden los fruits e son perfum les flors.

¿Què val que m'haja tret una enganyosa sort
a veure de més prop les torres de Castella
si el cant dels trobadors no sona en mon orella
ni desperta en mon pit un generós record?
En va a mon dolç país en ales jo em transport
e veig del Llobregat la platja serpentina,
que, fora de cantar en llengua llemosina,
no em queda més plaer, no tinc altre conhort.

Plau-me encara parlar la llengua d'aquells savis
que ompliren l'univers de llurs costums e lleis,
la llengua d'aquells forts que acataren los reis,
defengueren llurs drets, venjaren llurs agravis.
Muirà, muirà l'ingrat que, al sonar en sos llavis
per estranya regió l'accent natiu, no plora,
que al pensar en sos llars no es consum ni s'enyora
ni cull del mur sagrat les lires dels seus avis.

En llemosí sonà lo meu primer vagit
quan del mugró matern la dolça llet bevia;
en llemosí al Senyor pregava cada dia
e càntics llemosins somiava cada nit.
Sí, quan me trobe sol, parl' amb mon esperit,
en llemosí li parl' que llengua altra no sent,
e ma boca llavors, no sap mentir ni ment,
puix surten mes raons del centre de mon pit.

Ix doncs per expressar l'afecte més sagrat
que puga d'home en cor gravar la mà del cel,
oh llengua a mos sentits més dolça que la mel,
que em tornes les virtuts de ma innocent edat.

Ix, e crida pel món que mai mon cor ingrati
cessarà de cantar de mon patró la gròria;
e pàssia per ta veu son nom e sa memòria
als propis, als estranys, i a la posteritat.

Cant del retorn

Joan Maragall (1899)

Nota: Retorn dels soldats espanyols de la guerra de Cuba (1898), vençuts, ferits i espellifats.

Tornem de batalles — venim de la guerra,
i ni portem armes, pendons ni clarins:
vençuts en la mar, vençuts en la terra,
som una desferra.
Duem per estela taurons i dofins.
Germans que en la platja plorant espereu,
ploreu, ploreu!
Pel mar se us avança — la host macilenta
que branda amb el brand de la nau que la duu.
Adéu, oh tu, Amèrica, terra furienta!
Som dèbils per tu.
Germans que en la platja plorant espereu,
ploreu, ploreu!
Venim tots de cara — al vent de la costa,
encara que ens mati per fred i per fort,
encara que restin en sense resposta
més d'un crit de mare quan entrem al port.
Germans que en la platja plorant espereu,
ploreu, ploreu.
De tants com ne manquen duem la memòria,
de lo que sofriren — de lo que hem sofert,
de la trista lluita sense fe ni glòria
d'un poble que es perd.

Germans que a la platja plorant espereu,
ploreu, ploreu.
Digueu-nos si encara la pàtria és prou forta
per oir les gestes — que li hem de contar;
digueu-nos, digueu-nos si és viva o si és morta
la llengua amb què l'haurem de fer plorar.
Si encara és ben viu el record d'altres gestes,
si encara les serres que ens han d'enfortir
s'aixequen serenes damunt les tempestes
i bramen llurs boscos al vent ponentí,
germans que en la platja plorant espereu,
no ploreu: rieu, canteu!

La noia que ve de la mar

Josep Carner

Fins la mòmia grisa del rei Wamba
cercaria amb delit de dar-te encalç,
oh honor d'algun taulell o Tupinamba,
goig de les nostres passejades maquinals!
Oh noia que “despatxes” o que cuses
inassolida pel desig avar,
mereixes les besades de les Muses,
i més si portes regalims de mar!
Quan al tramvia saltes cada dia
de l'ona amb el perfum i el moviment,
es decanten els homes del tramvia
com pobres canyes al voler del vent.
D'un or subtil fulgura ta parpella,
d'alegre sang tos llavis són vermells,
hi ha en els teus ulls una tendror novella,
dringa encara una perla en tos cabells.
I és que tu, que tal volta pronuncies

de “i ares!” tot jorn un devesall
i cantes vieneses melodies
i no et refuses l’all,
esdevingueres dintre de l’onada,
que et féu renéixer en un esclat més ric,
imatge de la nostra nissaga recobrada
cenyida amb murtres i amb llor antic.
I, com eixits de tota minva i polseguera,
en tu veiem encar
—drets a la plataforma del darrera—
la dea que torçà la cabellera,
tot d’una que va néixer, damunt l’espill del mar.

El somni

Joan Salvat-Papasseit

Nota: Els qui s’embarquen demanen als pagesos que els conservin la terra.

Guardeu la terra els pagesos germans,
gardeu-beseu-la amb delit, pam a pam;
ara amb nosaltres marins i gojats
per Catalunya, els vaixells salparan.
Guardeu la terra els pagesos germans.
De cara al món altra volta, i firam!
Les gestes nostres no temin la mar:
—qui duu senyera els dofins li fan pas.
Per Catalunya un bell nom voleiat
de cara al món altra volta, i firam!
Fornits atletes, a proa s’hi cap,
deixem l’estadi pels fadrins que es fan.
Preneu els estres de viure en combat
per Catalunya: Una passa endavant!

Fornits atletes a proa s'hi cap.
Vosaltres, dones, heroiques com mai,
sigueu valentes que l'empresa és gran:
les nostres filles que aprenguin l'afany.
Per Catalunya reseu català,
vosaltres, dones, heroiques com mai.
Fendim les ones, tal guerrers d'abans
—de nou la historia que ens vagi avançant—,
vulguem ésser-hi entre els pobles més grans:
per Catalunya, els fanals ben endalt
fendim les ones, tal guerrers d'abans.

Ulls meus

Carles Riba (1913-1919)

Nota: Capítol d'un poema molt llarg.

Ulls meus, ulls que viviu goluts damunt mon rostre;
per vosaltres la imatge d'Ella, dolça a servir,
és davallada al cor, i llum tan pia hi fa
que ja no hi val l'or d'aquest sol que és glòria vostra.
¿Com la carnal recança del goig que amb l'hora fuig
a la bella carn d'Ella us té oberts encara,
si veure-la caduca i fonedissa amara
tot pensament d'amor amb metzina d'enuig?
Ulls meus, closos em fóssiu amb porta de tenebra,
i el vostre esguard girat endins, de cara al cor,
portant a la fidel imatge que no mor
i a l'adoració que estreny, i a la febre,
aquesta coneixença tan viva del sentit,
tan corporal, però ja lliure de paüra:
la mort faria de la bella carn pastura
sense que en tremolés la imatge dins mon pit.

Els cimals

Guerau de Liost (1926)

Nota: Guerau de Liost és el pseudònim literari de Jaume Bofill i Mates. El poeta “canta” la bellesa dels cims de les muntanyes.

Clapes de cel com ullades serenes
del llim alçaren indrets germinals.
L'acostament congruà les carenes;
llavis amb besos de llum; els cimals.
Besos de foc o de boires en dansa,
són els cimals, amb esclats desiguals,
prades dormint i collades gronxant-se,
cingles sorruts i badalls de covals.
De tant en tant, el peuet d'una ermita,
de la collada trepitja la falç
o el planell que ningú no sospita
un escampall fa de teules i calç.
Cada cim és senyor de reialmes
i va nafrat de magnífics senyals
i per damunt dels estrèpits i calmes
parla de llum amb els altres cimals.

Si pogués acordar raó i follia

Josep Vicenç Foix

Nota: Dos fragments d'un poema molt llarg.
A sol eixit, en dia riallós,
Trec pels serrats fugint de vora mar,
I en pures fonts o al toll que duu l'atzar
Em faig tot clar, jo que nasquí febrós.
I veig, al lluny, mil pics entre clarors,

Les fresques valls al fons, un om, la llar,
El molí nou, el pou de glaç i encar,
Entre els vinyars dos llampants caçadors.
Qui era adés? On sou, antres obscurs
De l'urbs absent, bromalls i fums i llurs
Caus fantasmals? I les dures fornals?
I la sangassa i la fam entre murs?
Veig d'ací estant, presents, els símbols purs:
L'Home i el Bou i l'Arada immortals.

On són, oh mar, els déus i llurs imatges
Que et feren immortal' El tron espars
Per ribes closes i port sense fars,
On ets? Ets presa de l'or de les platges.
No hi ha velers ni llenys que et donin gatges
Sinó la nau veloç que ignora atzars
O els acers submarins prenyats de dards;
Pèlag vençut, no reclames ostatges.
Naus voladores en deserts celestes
T'albiren morta en llur esguard fugaç,
—Jaç d'ondines, solaç nocturn dels astres!
No et nodreixen tempestes ni malastres:
—Als qui vencen els cels, dona la faç,
I al gosat dels teus fons, noves conquestes!

La Croada

Pere Quart

Nota: Pere Quart és el pseudònim literari de Joan Oliver. En un moment de la setmana, els homes deixen la família i surten, molt decidits, i van a la seva.

Quan s'acosta l'hora
les àvies i els petits s'agemoleixen
al fons de les alcoves;
i al recambró de la higiene
donzelles sospiroSES
s'emmirallen, malgrat tot, amb càlcul.
Però els barons —fixeu-vos-hi!—
s'alzinen com pollancres
vora la taula devastada:
surten al porxo,
escruten el cel, color de perla falsa.
Bròfecs com els herois en crisi,
abracen per damunt
la muller eixuta,
que temps ha malalteja.
(El gos lànguidament udola
abocat a l'eixida.)
I “Adéu!” criden a tots
amb veu entera,
i alcen el braç a mitges,
secrets escèptics tal vegada,
però en l'extern inexorables.
De dos en dos,
de quatre en quatre,
a peu o sobre rodes es llancen
a les desertes vies de la tarda.
Entre marcialS i amotinats
avancen, sallen

—escamots convergents,
centúries, legió—
impetuosos, emulant-se
en la carrera única,
com assumits pel fat enorme
de les grans ofensives
o els grans èxodes.
Perillosament —oh sí,
que en l'aire sobreneda
un pensament de pluja—,
catòlics de debò,
croats unànimes,
com
un
sol
home,
van a l'estadi nou, van a l'estadi.

Cançó després de la pluja

Bartomeu Rosselló-Pòrcel (Mallorca, 1935)

El vent juga amb el molí
i amb la rosa desclosa.
Matinet matí,
no ballis amb la calitja.
A l'escarabat bum bum
les ales li frisen.
Les flors de la perera
riuen i riuen.
Una mica de cel blau,
una mica mica.

El núvol empeny el núvol
i llisca que llisca.
Qui puja la muntanya?
El caragol que treu banya.
El sol s'encén i s'apaga,
albó, romaní, argelaga.
El sol s'apaga i s'encén,
farigola romeguer.
El sol és aquí,
entre la rosa i el molí.
Matinet matí,
les bruixes es pentinen.
El sol és aquí.
Ai! Que es menja la calitja!

La pell de brau

Salvador Espriu (1976)

Nota: Poema sobre Espanya, la Sepharad d'Espriu. Dos fragments d'un poema llarg.

V

Si corres sempre endins
de la nit del teu odi,
cavall foll Sepharad,
el fuet i l'espasa
t'han de governar.
No pot escollir príncep
qui vessa sang,
qui ha traït o roba,
qui no va alçar
a poc a poc el temple

del seu treball.
Amb el foc primer cremes
la llibertat.
Atansa't a mirar-te
en aquest glaç,
aprèn el veritable
nom del teu mal:
en el rostre de l'ídol
t'has contemplat.

XXIV

Si et criden a guiar
un breu moment
del mil·lenari pas
de les generacions,
aparta l'or, la son i el nom.
També la in flor
buida dels mots,
la vergonya del ventre
i dels honors.
Imposaràs
la veritat
fins a la mort,
sense l'ajut
de cap consol.
No esperis mai
deixar record,
car ets tan sols
el més humil
dels servidors.
El desvalgut
i el que sofreix
per sempre són
els teus únics senyors.

Excepte Déu,
que t'ha posat
dessota els peus
de tots.

Bruixa de dol (caps IV i V)

Maria Mercè Marçal

Amb el ventall em defenso de tu.
Abaixo els ulls, com la dama d'abans.
Però sense saber-ho i sense mans
et faig senyals amb el gest oportú.
Tanco el ventall, i em crema la mirada.
Duc un petó menut al cap dels dits
que et cerca enjogassat. A la postada
dels bibelots he amagat els neguits,
i de sobte s'estimben, de tant vent
que fan, pintats, ocells i violetes.
El vespre, avergonyit, fuig de puntetes.
La nit truca a la porta tendrament
i em cega amb pluja de bona saó
mentre els follets surten en processó.

Veus?, només tu camines pels meus prats.
I jo, arraulida a l'escó de la nit,
et sento els ulls, com dos escarabats
que enfilen, lents, la costa del meu pit.
Als vidres resta un tel lleu de tristor
i una oreneta negra estén les ales
sobre els teus llavis. Au, sega la por,

llença l'esglai per l'ull de les escales!
Gosa escalar la boira amb peu solà.
Ran de la deu, amor, ran de l'eixut,
hauràs, al cim de tot, la solitud.
Pots compartir-la amb mi, com un brenar
tendre i amarg, la mel damunt el pa
i el bri de pena que l'hora ens ha dut.

I sobretot no oblidis

Miquel Martí i Pol

I, sobretot, no oblidis que el teu temps
és aquest temps que t'ha tocat viure:
no un altre, i no en desertis,
orgullós o covard, quan et sentis cridat
a prendre part, com tothom, en la lluita,
car el teu lloc només tu pots omplir-lo.
Creix, això sí, en la llengua la tribu,
mot a mot, fidelíssim,
i en l'esperit de revolta que alerta
la teva gent contra la defallença,
perquè en tu s'acompleixi, poc a poc, el futur
i mai no et trobis desvalgut i sol.

Molt he estimat i molt estimo encara

M M i Pol

Molt he estimat i molt estimo encara.
Ho dic content i fins un poc sorprès
de tant d'amor que tot ho clarifica.

Molt he estimat i estimaré molt més
sense cap llei de miraments ni traves
que m'escatimin el fondo plaer
que molta gent dirà incompreensible.
Ho dic content: molt he estimat i molt
he d'estimar. Vull que tothom ho sàpiga.
Des de l'altura clara d'aquest cos
que em fa de tornaveu o de resposta
quan el desig reclama plenituds,
des de la intensitat d'una mirada
o bé des de l'escuma d'un sol bes,
proclamo el meu amor, el legítim.

Apèndix

Tornar a començar

Josefina Pagès

Aquest matí, quan m'he despertat,
he sentit una fredor indescriptible,
que feia que, a poc a poc,
anés obrint els ulls.

Però la delicadesa dels meus somnis
d'una nit d'estiu
no em deixava abandonar la nit,
i seguir repetint i somniant...

Quan he vist en el jardí de l'amor

una rosa recent nascuda, i
he volgut posar-m'hi a dintre del cor,
per investigar com s'hi estava al mig,
rodejada per tantes fulles,

he notat una immensa abraçada
de les fulles tupides, i un perfum esplèndid,
com si fos presència d'ànima, em rodejava. He gaudit.

Però el sentit del somni no
era quedar-hi adormida,
sinó que m'ensenyava que la vida
tornava a començar amb un dia
completament nou i màgic.
He gaudit.

PagèsFerret

Escriptors

Per fer estimar la llengua catalana, 2

La sàvia parla dels nostres avis i pagesos

Introducció:

Cada llengua té en els refranys una expressió de la seva essència. La llengua catalana està plena de refranys, amb què la

saviesa popular interpreta, sobre la base de l'experiència, la realitat quotidiana en la seva vida

Per altra banda, el llenguatge col·loquial i popular és tan important com el llenguatge culte. Les frases fetes, els refranys i les dites formen part de la nostre riquesa lèxica i cultural.

Així doncs, refranys, expressions i frases fetes són el recurs contra l'empobriment i l'uniformisme que comporta la civilització moderna, és a dir, enriqueixen la capacitat de comunicar-se.

Josefina Pagès

Dites populars catalanes

A ca l'amic ric, no hi vagis si no ets requerit.

A ca l'amic necessitat, ves-hi sense ésser cridat.

Al bou se'l coneix per la banya, i a l'home per la paraula.
Home que falti a una paraula donada, no és home.

Al cul del sac, es troben les engrunes. Al final d'un procés o d'una actuació, se'n troben les conseqüències.

Amor que prest és vinguda, prest és perduda.

A pagès endarrerit, cap anyada li és bona. Qui sempre arrossega deutes mai no en veu el fruit de res.

Bon viure i no treballar, no pot durar.

Buit ventrell dona mal consell.

Casa de poc fonament, l'enderroca un xic de vent.

Casa humida, el metge crida.

Cases fetes de robar, les veureu enderrocar.

De fer bé, mal no en pervé.

Deixa diners als amics si vols tenir enemics.

Deixa lladrar el ca, que mentre lladra no et mossegarà.
Deixa que cridin.

De les grans cases surten els grans ases.

Dels descuit venen les llevadores.

Dels pecats dels pares, els fills en van geperuts. En sofreixen conseqüències.

De menjar poc, parlar poc i llevar-se de matí, mai ningú no se n'ha hagut de penedir.

De tota dolència, és remei la paciència.

Déu ens dona bones mans, però no ens treballa els camps.

Déu té un bastó que pega i no fa remor. Fa referència al fet que aquell qui obra el mal sol trobar en la vida el seu càstig, però molt sovint d'una manera íntima, i que de fora no ho sembla.

De vells ningú no en vol sofrir, però tothom vol envellir.

De xiular res n'has de treure, si és que l'ase no vol beure. Prenent base de la tossuderia tan típica dels ases, dit de qui vol convèncer un altre d'una cosa que aquest no vol.

El casar no fora res si al cap de l'any no fossin tres.

El pobre que s'ha fet ric no coneix el vell amic.

El pobrissó mai no té raó.

En bossa foradada el diner fa poca estada. En referència a la persona malgastadora.

En la casa que es treballa, mai no hi falta pa ni palla.

Entre muller i marit, renyines de dia s'obliden de nit.

És ben casada la qui no té ni sogra ni cunyada.

Fill ets, pare seràs, tal faràs tal trobaràs. Tal com tu tractis el teu pare, així potser et tractarà el teu fill.

Gat escaldat, amb aigua tèbia fuig. Qui ha sigut escarmenat va amb por.

Hi ha qui et dona un aglà per fer-te cagar un roure. Qui fa un petit favor per treure'n un de gros.

Home de molts oficis, pobre segur.

L'almoïna, quan la faràs, no miris a qui la fas.

La paciència és una pasta que qui més en té més en gas-ta.

La salut no és ben coneguda fins que és perduda.

Llops amb llops no es mosseguen. Gent que fa mal als altres, però entre ells no es perjudiquen.

L'opulent, quanta més roba més fred sent. Com més té, més vol.

Menja, menja, gat sardina, que ja cagaràs l'espina. Fes, fes, que ja trobaràs les conseqüències.

Menjar molt i pair bé no pot ser.

Més val un bon amic que cent parents.

Mira't a tu i no diràs mal de ningú.

Moltes coses començades, altres tantes no acabades.

Moltes lletres i poc suc, també les escriuria un ruc.

Muller tossuda, marit tossut: matrimoni mal avingut.

No diguis burro a ningú que no ho sigui més que tu.

No diguis de l'absent lo que no diries del present.

No es pot dir blat que no sigui al sac i ben lligat.

Noia vana i presumida, no troba promès a mida.

Pare estalviador, fill malgastador.

Pensa molt i parla poc, i els savis et faran un lloc.

Per a dormir, la vesprada, no la matinada.

Per manso que sigui el gos, si el trepitges, és rabiós. Dit d'una persona pacífica, que reacciona si li fan un tort.

Plet acabat: l'únic que guanya és l'advocat.

Posa el teu cul en consell: els uns et diran que és blau i els altres que és vermell. Si demanes consell als altres, te'n donaran per a tots els gustos.

Preu fet: treball mal fet.

Quan un ha d'anar a l'altre barri, són en va metge i apotecari.

Què fan els infants? Lo que veuen fer als grans.

Qui del vehicle d'altre es refia, sovint ha d'anar a peu.

Qui es fia de tothom es fa pobre i no sap com.

Qui jeu i no treballa molts cops badalla.

Qui m'ha lloat més que no calia, o m'ha enganyat o enganyar-me volia.

Qui molt abraça poc estreny.

Qui molt xerra algunes n'erra.

Qui no escolta la raó escolta el bastó.

Qui no s'arrisca no pisca.

Qui no vulgui pols que no vagi a l'era. Qui no vulgui pagar les conseqüències d'una cosa, que no s'hi emboliqui.

Qui oli remena els dits se n'unta. Qui administra diners sovint se'n queda una part.

Qui té art va a qualsevol part.

Qui compra més de lo que pot, aviat s'ho ha de vendre tot.

Qui té el cul llogat no seu quan vol. Qui depèn d'altri no pot disposar de lo que farà.

Qui té jornalers i no els veu es fa pobre i no s'ho creu.

Qui té salut i llibertat és ric i no ho sap.

Qui vulgui peix que es mulli el cul. Qui vulgui una cosa, que treballi per aconseguir-la.

Renyeixen els amants, i s'estimen més que abans.

Sabater amic o parent: calçat car i dolent.

Secret de dos és perillós; secret de tres no val res.

Si a qui deus no pots pagar, humilment li has de parlar.

Si del dia vols profit, que no et trobi el sol al llit.

Si et fiques en negoci que no entens, per bo que sigui hi deixaràs les dents.

Si vols ser ben casat, porta la dona a Montserrat.

Si vols fer drecera, no deixis la carretera.

Si vols que diguin bé de tu, no diguis mal de ningú.

Tot és bo saber-ho fer, i a ningú haver de menester.

Treballar és una pena per a aquell que no en ve de mena.

Treballar i no guanyar, val més descansar.

Un pare manté cinc fills, cinc fills no saben mantenir un pare.

Varen néixer el mateix dia el fraire i la falsaia.

Ves amb el cor a la mà, però no te'l deixis robar.

Vols ton fill bo? Sigues tu millor.

Frases fetes catalanes

Fer campana. Faltar a classe. *Noi, si fas tantes campanes, no aprendràs res.*

Fer cap. Anar o arribar. *Vosaltres aneu tirant, que jo ja faré cap.*

Fer caure de cul. Donar una gran sorpresa. *Tu: en Pere s'ha*

casat – Què dius ara! Ara sí que em fas caure de cul.

Fer creu i ratlla. No voler-ne saber res més, d'una cosa. *No me'n parlis més, d'aquell bandarria: ja li he fet creu i ratlla.*

Fer el pes. Convèncer, interessar, satisfer. *Què t'ha semblat, la pel·lícula? – No m'ha acabat de fer el pes.*

Fer el préssec. Fer el ridícul. *No vas voler firmar aquella sol·licitud, i has fet el préssec, perquè tots l'han signada.*

Fer el salt. Mancar a una cita, o a un compromís; cometre una infidelitat conjugal. *Avui el mestre ens ha fet el salt. M'havia de trobar amb en Miquel, però m'ha fet el salt.*

Fer el seu agost. Guanyar molt, en un negoci. *Ara, les elèctriques estan fent el seu agost.*

Fer els ulls grossos. Dissimular. Castellà: **Hacer la vista gorda.** *Les farmacèutiques abusen, i el Govern fa els ulls grossos.*

Fer escudella. Fer fàstic, empipar. *No en parlis més, d'això, que ja fas escudella.*

Fer fer la llei. Exigir el compliments d'allò que és degut. *Tu fas fer la llei a tothom, però no compleixes el teu deure.*

Fer figa. Defallir. *Les cames em fan figa.*

Fer fila. Fer riure a causa de l'aspecte extern, sobretot per la indumentària. *Amb aquelles faldilles tan llargues, feien una fila...*

Fer fonedís. Fer desaparèixer. *Qui ha fet fonedissa la meua ploma?*

Fer fora. Fer marxar. *Entre tots el van fer fora.*

Fer la figuereta. Posar-se de mans a terra i cames enlaire. *Ens va fer la figuereta davant de tots.* Castellà: **Hacer la vertical.**

Fer la guitza. Amoïnar o perjudicar sistemàticament. *No vol anar a cals seus oncles, perquè el seu cosí sempre li fa la guitza.*

Fer la llesca. Causar un perjudici (a algú) destorbant els seus projectes. *Ara sí que m'has fet ben bé la llesca: jo que em refiava que em tornaries aquell llibre i te me l'has deixat.*

Fer-la petar. Conversar, xerrar. *No te'n vagis, encara: quedat una estona més, que la farem petar.*

Fer la viu-viu. Anar tirant, anar passant la vida com un pot. *Aquesta empresa va fent la viu-viu, però no sé si resistirà.*

Fer-li un nus a la cua. Aplicar-li a algú un càstig que, de fet, no el perjudicarà gaire. *A aquest estafador, amic d'un peix gros, un nus a la cua, li faran.*

Fer l'orni. Fer-se el desentès, d'una cosa que no interessa. *No facis l'orni, i contesta això que t'he preguntat.* Castellà: **Hacerse el sueco.**

Fer mans i mànigues. Fer tots els possibles, per aconseguir una cosa. *Els treballadors/es prou fem mans i mànigues, per millorar, però tot ens ve en contra.*

Fer-ne cabal. Fer-ne cas. *No en facis cabal, que no diu més que ximpleries.*

Fer-ne una com un cove. Fer-ne una de molt grossa. *Quina criatura! Pensa que me n'ha feta una com un cove.*

Fer Pasqua abans de Rams. Esperar una criatura, uns promesos, abans de casar-se. *Em sap greu, que hagin fet Pasqua abans de Rams, però què hi farem.*

Fer passar per l'adreçador. Obligar a fer quelcom, vulgues no vulgues. *Lo que et caldria és un pare més enèrgic, que et fes passar per l'adreçador.* Castellà: **Hacer pasar por el tubo.**

Fer passos. Fer gestions. *No saps els passos que he hagut de fer, per fer entrar els fills en aquesta escola.*

Fer-se. Ser amics, parlar-se. *Les dues cunyades no es fan. Jo em faig amb tothom.*

Fer-se enllà. Córrer-se un lloc. *Fes-te enllà, si et plau, que pugui seure jo.*

Fer-se'n creus. Estranyar-se davant una cosa insòlita, extraordinària. *Que baixarà el preu de l'electricitat?? Me'n faig creus.*

Fer-se'n la pell. Fer-se molt de mal, o morir. *T'agrada molt l'escalada, oi? Però vols dir que, un dia o altre, no te'n faràs la pell.*

Fer-se'n set pedres. Sortir-ne greument perjudicat. *I jo pitjor, que me n'he fet set pedres, perquè hi he perdut el temps i els diners, i, a sobre, encara n'he sortit bescantat.*

Fer-s'hi veure. Ostentar. *Com t'hi fas veure, eh, quan vas amb la Roser.*

Fer sortir de polleguera. Exasperar. *Les paraules de la meua sogra em van fer sortir de polleguera.*

Fer un tort. Fer una injustícia. *Tots els governs semblen concertats a fer-nos un tort rere l'altre.*

Foc d'encenalls. Sentiment o empena vius, però de poca durada. *Aquest projecte va començar amb molts ànims, però tot va ser foc d'encenalls.*

Fugir del foc i caure a les brases. Fugir d'un mal i caure en un de pitjor.

Fugir d'estudis. Desviar la conversa d'una cosa que no in-

teressa.

Fúmer el camp. Marxar. També: **Tocar el dos.**

Haver begut oli. Estar llest, no haver-hi remei. *L'encarregat m'ha vist xerrant. – Doncs ja has begut oli.*

Haver-hi pena de la vida. Haver-hi una gran dificultat, a fer una cosa.

Haver-hi roba estesa. Haver-hi persones, generalment infants, que no poden sentir allò de què es volia parlar.

Haver-ho vist prou. Estar, una cosa, en poder de qui no ens la tornarà. *Li has deixat el llibre? Doncs ja l'has vist prou.*

Haver-n'hi per llogar-hi cadires. De curiós, d'increïble, d'inaudit, que és quelcom. (Del temps en què es feien espectacles al carrer, i la gent s'hi portava la cadira, però hi havia persones que en llogaven, només en cas que la cosa fos molt interessant.) També: **Haver-n'hi per sucar-hi pa.** Si el menjar és molt bo.

Haver-n'hi per tirar el barret al foc. Expressa que algú, o alguns, ja veuen un fracàs definitiu.

Haver-se-les. Encarar-se o disputar. *Amb qui te les heus? De què te les heus? Ara ens les haurem d'haver amb l'extrema dreta.*

Ja passa de taca d'oli. Ja n'hi ha massa. Ja s'ha fet la cosa massa greu. *Aquesta guerra ja passa de taca d'oli.*

L'alçada d'un campanar. Una gran quantitat. *Si en sap, de refranys i de dites, aquest vell: ens en diria l'alçada d'un campanar.*

Mirar prim. Ésser escrupolós i primmirat en els detalls. *Mira tan prim que en tot hi troba pèls.*

Mitja figa mig raïm. No ben bé ni una cosa ni l'altra. També: **Ni carn ni peix.**

Morta la cuca, mort el verí. Treta la causa, acabats els efectes. *Cal una reforma a fons de les estructures i esbandir tots els privilegis.*
Aleshores sí: morta la cuca, mort el verí.

Ni amb fum de sabatots. Ni amb gran dificultat. *Les matemàtiques no li entren ni amb fum de sabatots.*

No arribar-li a la sola de les sabates. No poder-s'hi comparar.

No dir ni ase ni bèstia. No dir res absolutament.

No ser de bon ésser. No ser gens normal. *Aquest xicot està mig guillat: no és pas de bon ésser tot això que fa.*

No haver-se'n vistes de més fresques. No haver-se vist mai en un problema tan difícil, o en un embolic semblant.

No haver vist mai el món per un forat. No tenir experiència de la vida.

No poder dir fava. Quedar sense forces, sense alè.

No posar-se cap pedra al fetge. No amoïnar-se gens, prendre-s'ho tot amb calma.

No quedar-ne ni rifa ni rafa. No quedar-ne res, d'una cosa.

No tenir dos dits de front. No tenir gaire coneixement.

No tenir un pa a la post. Ser molt pobre.

No veure-hi més enllà del nas. Ser curt de gambals, o sigui curt de comprensió i d'enteniment.

No veure'l més ni en palla ni en pols. No veure'l més absolutament.

Ofegar-se en un got d'aigua. Deixar-se angoixar per petits problemes.

Oli en un llum. Dit d'una cosa que ha sigut la gran solució.

Pagar els plats trencats. Tocar les conseqüències d'un dany fet per altres. Cast: **Pagar el pato.**

Passar d'estranguis. Il·legalment.

Passar la nit en blanc. Sense dormir.

Passar-ne via (de fer una cosa). Anar de pressa.

Per a aquest viatge, no necessitàvem alforges. Indica que, per a aquest resultat, no calia esforçar-se tant.

Per a tu va el pollastre. Per a tu va la cosa: tu en pagaràs les conseqüències.

Per fas o per nefas. Per una cosa o l'altra, per una o altra raó. *Per fas o per nefas, el cas és que no hi puc anar mai.*

Per quins set sous...? Per quina raó...?

Per un tres i no res. Per pocs diners, o per un motiu sense importància. *Guaita: ho he comprat per un tres i no res; i és bo! / És un ximple: per un tres i no res ha mogut un gran enrenou.*

Pixar fora de test. Dir una cosa fora de to. *No pots dir res que no pixis fora de test.*

Poder-hi pujar de peus. Poder-ne estar ben segur.

Posar fil a l'agulla. Començar una actuació.

Prendre de cap d'esquila. Prendre algú com a blanc de les burles.

Pujar-li la mosca al nas. Enfadar-se, algú, molt.

Quedar-se per vestir sants. Restar solter, o soltera.

Qui se'n calça no se'n vesteix. Dit del qui no té formalitat, del qual no et pots refiar per a res.

Remenar les cireres. Manar, dirigir.

Riure's del mort i de qui el vetlla. Riure's de tot, fins de les coses més serioses.

Saber el pa que s'hi dona. Conèixer bé l'assumpte. Tenir-hi molta experiència.

Saber-hi. En un lloc. Saber el camí. *Hi saps, per anar al Tagamanent?*

Saber-la llarga. Ser llest, eixerit. *Aquest vailet, la sap més llarga!*

Saber-ne un niu. Saber-ne molt. *En Miquel en sap un niu, de fotografia de colors.*

Segar-li l'herba sota els peus. Suplantar-lo. Buscar totes les maneres per fer-lo fracassar.

Semblar que mai no hagi trencat cap plat ni cap olla. Aparentar innocència.

Sense suc ni bruc. Sense substància. *Una pel·lícula sense suc ni bruc.* També: **Sense solta ni volta.**

Sentir (o haver sentit) tocar campanes i no saber on. Saber una cosa, però vagament, parcialment.

Setze són setze. Per indicar una llarga xerrada, on un va repetint el mateix o coses semblants.

Si us plau per força. Obligadament. Cast: **A las buenas o a**

las malas.

Sortir amb un ciri trencat. Sortir amb raons que no venen al cas, o bé trencar la conversa començant a parlar d'una altra cosa.

Tal dia farà un any. Indica que hom no dona més importància a un fet que aquesta: que tal dia farà un any.

Tallar el bacallà. Tenir poder, poder decidir.

Tants caps, tants barrets. Tantes opinions com persones.

Tenir cua de palla. Enfadar-se per qualsevol al·lusió o inculpació.

Tenir (o agafar) fums. Vanitat, presumpció, altivesa.

Tenir-hi la mà trencada. Tenir molta experiència en una cosa.

Tenir la vista a la punta dels dits. Tendència a tocar-ho tot.

Tenir mala peça al teler. Una malaltia molt dolenta.

Tenir pa a l'ull. No saber veure una cosa que és evident.

Tenir per a fer bullir l'olla. Tenir per a menjar.

Tenir-se-les. Disputar o barallar-se. *Se les van tenir de valent*

Tenir una cosa pel cap dels dits. Tenir-hi molta pràctica.

Tirar de veta. Anar gastant sense control.

Tirar la casa per la finestra. Fer una despesa domèstica extraordinària.

Tirar-s'ho tot a l'esquena. No amoïnar-se per res.

Tocar de peus a terra. Tenir en compte la realitat.

Tornem-hi, que no ha estat res. Dit per donar ànims, en reprendre la tasca després d'un descans.

Treure cap a... Venir al cas, venir a propòsit, tenir com a finalitat. *He llegit les declaracions del ministre, i no veig que treguin cap a res.*

Treure carbassa. Treure suspens, en un examen.

Treure els drapets al sol. Dir els defectes, malifetes, etc., d'algú.

Treure el ventre de pena. Menjar molt (un dia), fent així la pau de lo que no s'havia menjat durant temps.

Treure foc pels queixals. Estar molt enfadat.

Treure'n l'entrellat. Entendre el motiu, el perquè o la naturalesa íntima d'un afer. *No entenc com pot haver estat això: vejam si tu en pots treure l'entrellat.*

Trobar pèls en tot. Trobar defectes en tot.

Una mà de... Un gran nombre. *Es van fer una mà de bufetades.*

Un bé de Déu de... Una abundància. *Quin bé de Déu de cireres!*

Una mar (o la mar) de... Una gran abundor. *Per votar tinc una mar de dubtes. La vida m'ha portat una mar de penes.*

Un orgue de gats. Reunió de persones en què tothom crida o parla, i ningú no s'entén.

Valer més el farciment que el gall. Dedicar més esforços i diners a allò que és accessori que no pas a allò que és principal.

Venir de l'hort. No estar al corrent de lo que passa.

Vessar-la. Cometre una equivocació grossa.

Veure'l venir. Preveure les seves intencions.

Veure-se'n un bull. Trobar-se en un afer difícil, no saber com sortir-se d'una dificultat.

Veure's les orelles. Haver-se espavilat, haver adquirit confiança en si mateix.

Voler fer entrar el clau per la cabota. Entossudir-se en un procediment ineficaç. *Com voleu educar el jovent amb imposicions? No veieu que això és com voler fer entrar el clau per la cabota?*

Del llibre **Parleu més bé el català.** Antoni Ferret. Editorial Claret, 1979 (cinquena edició),

pàgs. 114 - 147.

PagèsFerret

Escriptors

Dotze dones que mereixen ser recordades

Les volem fer conèixer

Autors: Josefina Pagès / Antoni Ferret

En la Història hi ha molta mentida. La Història l'han escrita, generalment, els vencedors (i han calumniat els vençuts), les classes dominants (i han menystingut les classes populars) i els homes (i han ignorat les dones).

Les dones ho han tingut malament, per comptar en la Història, per tres raons: la pressió dominant del patriarcat, la manca de formació i la poca possibilitat de participar en la presa de decisions. Això han estat poderoses barreres; però, a més, les dones que han pogut travessar-les han estat voluntàriament ignorades.

Antoni Ferret

Al llarg de la nostra educació hem après grans referents que han marcat la història per les seves troballes o investigacions. La gran majoria d'ells, noms d'homes que han aconseguit l'èxit. El que no t'expliquen els llibres és que molts d'aquests referents han treballat conjuntament amb dones, sense les quals la seva actuació no hauria estat possible.

En tots els sectors de l'activitat trobem dones que han estat invisibilitzades simplement pel fet de ser dones. Fins i tot, en molts dels casos, la seva actuació ha estat atribuïda a la figura d'un home, que s'ha emportat tot el reconeixement, i el món de l'economia no és cap excepció. Volem donar llum a aquestes dones que han quedat a l'ombra i reivindicar la seva aportació a la història.

Josefina Pagès

1) Olympe de Gouges

Revolucionària francesa del segle XVIII. Abandonà la vida pobletana i la família i anà a París a desenvolupar les seves aptituds i a participar en l'ambient revolucionari. Escriví multitud de pamflets i, enmig de la Revolució, el document «Declaració dels drets de la dona i de la ciutadana». Muntà obres de teatre. Defensà una postura netament feminista. Fou odiada i calumniada. Les seves crítiques als revolucionaris perquè no acceptaven els drets polítics de les dones molestaren el criminal Robespierre, que la féu detenir i guillotinar, a l'edat de 45 anys.

(Del llibre «Mujeres a contracorriente», de Clara Obligado.)

La seva obra més coneguda, *L'esclavitud dels negres*, va ser publicada el 1792. Aquesta obra atrevida pretenia cridar l'atenció sobre la condició dels esclaus negres, però Olympe va haver d'enfrontar-se amb la desaprovació dels actors de la Comédie Française. Aquesta depenia econòmicament de la Cort de Versalles, on moltes famílies nobles s'havien enriquit amb el tràfic d'esclaus.

Amb la influència de la Revolució, la seva obra va poder per fi ser representada a la Comédie Française.

Tot i les pressions i amenaces del lobby colonial, encara molt influent, Olympe de Gouges va mantenir una intensa activitat a favor de l'abolició de l'esclavatge.

(Informació de Wikipèdia.)

2) Jane Austen

Esriptora anglesa dels segles XVIII-XIX. Romangué soltera per voluntat pròpia. Les seves obres estudien el problema de la llibertat femenina davant el matrimoni, en el seu temps: el dret a triar el company, en comptes de ser «col·locada» per la família; el sofriment de no tenir els mitjans econòmics (el dot) per concertar matrimoni amb la persona que s'estima; la dificultat d'expressar els propis sentiments en una societat carregada de normes on això era mal vist... Expressa una idea que aleshores era revolucionària: «Una dona sola és respectable, i pot ser tan sensata i agradable com qualsevol altra.»

(Del llibre «Mujeres a contracorriente», de Clara Obligado.)

Ha estat portada al cinema en diferents ocasions, algunes vegades reproduïda de forma fidel, com el clàssic *Més fort que l'orgull*, del 1940, dirigit per Robert Z. Leonard i protagonitzada per Greer Garson i Laurence Olivier, i en altres fent adaptacions a la època actual, com és el cas de *Clueless*, adaptació lliure d'Emma, o bé *Sentit i sensibilitat*, del 1995. Tot i això, la versió més fidel i perfecta que fins ara s'ha fet del llibre *Orgull i prejudici* és la sèrie que va presentar la BBC protagonitzada per Colin Firth i Jennifer Ehle.

L'interès que l'obra de Jane Austen continua despertant avui dia i la vigència del seu pensament expliquen la influència que ha tingut en la literatura posterior. La seva vida també ha estat portada al cinema amb la pel·lícula *Becoming Jane* (2007).

(Informació de Wikipèdia.)

3) Rosa Luxemburg

Revolucionària polonesa dels segles XIX-XX. Era de família jueva, i en l'adolescència hagué de sofrir l'ambient antisemita. Un pogrom antijueu i la prohibició de l'ensenyament en polonès per part dels ocupants russos la decantaren a la militància. Realitzà la seva acció revolucionària a Suïssa i Alemanya. Era oposada al nacionalisme. Defensava «viure la vida», a més de lluitar (cosa que ella no pogué fer). S'oposà a Lenin pel concepte autoritari de la revolució que tenia aquest. Arribà a dirigent de la II Internacional. Començada la I Guerra Mundial, s'hi oposà, en contra de molts dels seus companys. El 1919, en l'ambient de la revolta socialista alemanya, fou assassinada per elements de l'exèrcit.

(Del llibre «Mujeres a contracorriente», de Clara Obligado.)

Milità al Partit Socialdemòcrata d'Alemanya (SPD), fins que el 1914 s'oposà a la participació dels socialdemòcrates en la I Guerra Mundial, per considerar-la un «enfrontament entre imperialistes». Va integrar, des de llavors, el grup internacional que el 1916 es va convertir en la Lliga Espartaquista, un grup marxista que serà després l'origen del Partit Comunista d'Alemanya (KPD). En acabar la guerra va fundar el diari «La Bandera Roja», juntament amb l'alemany Karl Liebknecht. Els seus llibres més coneguts, publicats en castellà, són *Reforma o revolución* (1900), *Huelga de masas, partido y sindicato* (1906), *La acumulación del capital* (1913) i *La revolución rusa* (1918), on la critica constructivament i sosté que la manera soviètica de fer la revolució no pot ser universalitzada per a totes les latituds.

Va prendre part en la frustrada revolució de 1919 a Berlín, tot i que aquest aixecament va tenir lloc en contra dels seus con-

sells. La revolta va ser sufocada amb la intervenció de l'exèrcit i l'actuació dels *freikorps* o "cossos lliures" (grups de paramilitars reclutats entre els combatents recentment desmobilitzats, finançats principalment per banquers i empresaris), en col·laboració amb el sector majoritari del partit socialdemòcrata. Al final, centenars de persones, entre elles Rosa Luxemburg, van ser empresonades, torturades i assassinades per aquests grups.

(Informació de Wikipèdia)

4) Christine de Pisan

Esriptora italiana, emigrada a França, del segle XIV. Esdevinguda vídua, amb fills, als 25 anys, i havent-se de mantenir, ho féu escrivint llibres. Fou potser la primera dona escriptora professional. Escriví *La ciutat de les dames*, utopia d'una ciutat imaginària, regida per dones, allunyada de la guerra i dels desordres que ocasiona el govern masculí. Hi ofereix opcions inconformistes i una vida independent. Hi descriu el cos i el rol femení de manera positiva, lluny dels prejudicis misògins de l'època. Després de morta, els seus llibres foren atribuïts a Boccaccio, i aquest engany durà 4 segles.

(Del llibre «Mujeres a contracorriente», de Clara Obligado.)

Christine va decidir mantenir la seva família sent una escriptora professional; els seus poemes, cançons i balades van ser ben rebudes i aviat va ser capaç de mantenir la seva família. La seva popularitat es va incrementar i aviat va rebre el suport de molts nobles medievals.

Va estar implicada en la primera polèmica literària francesa amb un text que alguns consideren un rudimentari manifest de moviment feminista. Va escriure diverses obres en prosa defensant les dones davant de les calúmnies de Jean de Meung al *Roman de la Rose*.

(Informació de Wikipèdia)

5) Hildegarda de Bingen

Monja (abadessa) alemanya del segle XII. Escriptora i predicadora. Tenia (o creia tenir) visions i comunicacions divines, que després escrivia. Viatjà molt, per fer arribar la seva veu a diferents llocs. Fou atentament escoltada per molta gent, fins i tot papes i emperadors. Tingué una gran personalitat i una forta vitalitat, malgrat estar malalta crònica des de petita. «Protegia» el seu gran valor amb una gran dosi d'humilitat.

(Del llibre «Mujeres a contracorriente», de Clara Obligado.)

Considerada pels especialistes actuals com una de les personalitats més fascinants i polifacètiques de l'Occident europeu, se la va considerar entre les dones més influents de la Baixa Edat Mitjana, entre les figures més il·lustres del monacat femení i potser la que millor va exemplificar l'ideal benedictí, dotada d'una cultura fora del comú, compromesa també en la reforma de l'Església, i una de les escriptores de més producció del seu temps.

(Informació de Wikipèdia)

6) Maria Montessori

Pedagoga italiana dels segles XIX-XX. Estudià contra la ferma oposició del seu pare i del sistema educatiu. Fou la primera italiana amb el títol de metgessa. Treballà amb nens subdotats, i després amb nens difícils d'un barri marginal, els quals aconseguí motivar i educar. El seu sistema (sistema Montessori), basat en el fet d'aprofitar la vitalitat natural i creativa dels infants per fer-los aprendre, s'estengué arreu.

(Del llibre «Mujeres a contracorriente», de Clara Obligado.)

Actualment pot semblar difícil comprendre bé l'impacte que Maria Montessori va tenir en la renovació dels mètodes pedagògics de principis del segle XX, ja que la majoria de les seves idees avui semblen evidents. Però, al seu moment, van ser innovacions radicals que fins i tot van aixecar controvèrsies entre els sectors més conservadors.

L'autora defensava que el joc és la principal activitat a través de la qual el nen viu la vida durant els primers anys d'edat, afirmació que esmenta també Jean Piaget. Per mitjà d'ell, l'infant observa i investiga tot allò relacionat amb el seu entorn de manera lliure i espontània. Els petits van relacionant els seus coneixements i experiències prèvies amb altres de noves, realitzant processos d'aprenentatge individuals, fonamentals per al seu creixement, independentment del medi ambient en què es desenvolupi.

(Informació de Wikipèdia)

7) Federica Montseny

Política anarquista espanyola del segle XX. De família militant i anarquista, s'adherí a la CNT i la FAI i desenvolupà tota la vida una gran actuació política. Escriví llibres. En un (*El hijo de Clara*) plantejà el tema de la llibertat de la dona. Durant la guerra civil fou ministra de Sanitat del Govern de la República, i era la primera europea en arribar al càrrec de ministra. Perduda la guerra, hagué d'afrontar l'exili, la insolidaritat francesa i, poc després, una altra fugida, de París, davant la invasió nazi. La supervivència, junt amb la seva família, en una França semiocupada encara fou molt més dramàtica, ja que era «buscada». Finalment fou detinguda i empresonada, però se salvà de l'extradició. Durant la resta de la seva vida, a França i després ja a Espanya, no parà la seva activitat: direcció d'una revista, viatges, mítings i conferències.

(Del llibre «Mujeres a contracorriente», de Clara Obligado.)

Va començar a escriure, i el 1920, amb només 15 anys, publica la seva primera novel·la curta, titulada *Horas trágicas*. El 1923 comença a col·laborar a “Solidaridad Obrera” i “La Revista Blanca”, fins al 1936. La seva primera novel·la llarga, *La Victoria*, s'edita el 1925. Va publicar gairebé cinquanta novel·les curtes, amb rerefons romàntico-social, dirigides concretament a les dones de la classe proletària, així com escrits polítics, ètics, biogràfics i autobiogràfics.

La seva efectiva tasca al Govern es va veure limitada per l'escassa durada del seu mandat com a ministra de Sanitat del govern de Francisco Largo Caballero, que no va arribar a assolir un semestre (novembre de 1936 - mitjans de maig de 1937). Però en aquest espai curt de temps va planejar llocs d'acollida per a la infància, menjadors per a embarassades, alliberadors de prostitució, una llista de professions a exercir per minusvàlids i el primer projecte de llei de l'avortament a Espanya. Dels llocs per a la infància, gens semblants als depriments orfenats existents aleshores, només se'n va poder arribar a obrir un, a prop de València. Tampoc hi va haver prou temps perquè arribés a funcionar més d'un dels menjadors per a embarassades, en què es vetllava per una alimentació completa. Cap dels seus altres projectes no va arribar a executar-se.

(Informació de Wikipèdia.)

8) Mary Wollstonecraft

Esriptora anglesa del segle XVIII. Apassionada per viure de manera independent i respectada, cosa molt difícil en l'època. Apartà la seva germana del marit, que la maltractava, i establí, amb ella i una amiga, una comunitat de dones soles, cosa mal vista. Fundaren una escola, per mantenir-se. Després passà a escriure, de primer un llibre sobre l'educació de les nenes. Els anys de la Revolució Francesa escriví *Una vindicació de los derechos del hombre* i *Una vindicació de los derechos de la mujer*. Li costà odis i fou anomenada «la hiena amb faldilles». Anà a viure a França, però els revolucionaris no «entenien» els drets de la dona. Enemiga del matrimoni, sofrí dues vegades la con-

tradicció de tenir una unió amorosa i la por que els seus fills fossin «il·legítims», i acabà casant-se.

(Del llibre «Mujeres a contracorriente», de Clara Obligado.)

Filòsofa i escriptora anglesa. Considerada una de les grans figures del món modern, va escriure novel·les, contes, assaigs, tractats, un relat de viatge i un llibre de literatura infantil. Com a dona del segle XVIII, va ser capaç d'establir-se com a escriptora professional i independent a Londres, una cosa inusual per a l'època. A la seva obra *Una vindicació de los derechos de la mujer* (1792), argumenta que les dones no són per naturalesa inferiors a l'home, sinó que sembla que ho siguin perquè no reben la mateixa educació, i que homes i dones haurien de ser tractats com a éssers racionals. Tant per part del públic en general com de les feministes, la vida de Wollstonecraft ha estat objecte del mateix interès, si no més gran, que les seves obres, a causa de les seves relacions poc convencionals i sovint tumultuoses. Després de dos romanços malaguanyats, Wollstonecraft es va casar amb el filòsof William Godwin, un dels precursors del moviment anarquista. Wollstonecraft va morir a l'edat de trenta-vuit anys, a causa de complicacions derivades del naixement de la seva filla, deixant darrere d'ella diversos manuscrits inacabats.

Avui dia, Wollstonecraft és considerada una de les precursorres de la filosofia feminista. La seva primerenca defensa de la igualtat i els seus atacs al feminisme convencional i a la degradació de la dona van ser l'avantsala de l'aparició del moviment feminista.

(Informació de Wikipèdia.)

9) Ada Byron (coneguda com a Ada Lovelace)

Científica anglesa del segle XIX (filla del poeta lord Byron). Molt precoçment afeccionada a la ciència. A 18 anys comença a col·laborar estretament amb un professor de matemàtiques (a qui sovint ella supera) en el projecte de construir una màquina de fer càlculs (que seria un primer precedent dels ordinadors). Ella inventà les targetes perforades, base de la computació informàtica. I el llenguatge de programació “Ada” porta el seu nom. Els estudis d'aquests dos científics seran oblidats, i durant la Segona Guerra Mundial es reinventaran els ordinadors.

(Del llibre «Mujeres a contracorriente», de Clara Obligado.)

Matemàtica i escriptora britànica, coneguda principalment pel seu treball sobre la màquina calculadora mecànica d'ús general de Charles Babbage, l'anomenada màquina analítica. Entre les seves notes sobre la màquina hi ha el que es reconeix avui com el primer algorisme destinat a ser processat per una màquina, per la qual cosa és considerada com la primera programadora d'ordinadors. Va deduir i va preveure la capacitat dels ordinadors per anar més enllà dels simples càlculs de números.

A una edat primerenca, el seu talent matemàtic la va conduir a una relació d'amistat prolongada amb el matemàtic anglès Charles Babbage, i concretament amb l'obra de Babbage sobre la màquina analítica. Entre 1842 i 1843, va traduir un article

de l'enginyer militar italià Luigi Menabrea sobre la màquina, que va complementar amb un ampli conjunt de notes pròpies, anomenades simplement *Notes*. Aquestes notes contenen el que es considera el primer programa d'ordinador, és a dir, un algorisme codificat perquè una màquina el processi. Les *Notes* de Lovelace són importants en la història de la computació.

(Informació de Wikipèdia.)

10) Clara Campoamor

Les primeres eleccions democràtiques a Espanya es van celebrar el 19 de novembre del 1933, data en què per primera vegada van acudir a votar tant els homes com les dones en sufragi universal. La principal responsable d'aquell èxit històric va ser **Clara Campoamor**. Ella va ser la que va defensar el dret al vot de la dona, en un duel al Congrés davant d'una altra dona, **Victoria Kent**. La segona va defensar davant de la Cambra un ajornament de l'aprovació del dret a votar per a les dones, argumentant que encara no estaven prou emancipades i que els seus vots anirien a parar a les dretes. El sufragi femení es va aconseguir amb 161 vots a favor per 121 en contra. Tot i aquest èxit, Campoamor va veure com dins de la mateixa República se li van tancar les portes. El 1934 va abandonar el Partit Radical per la seva subordinació a la CEDA i per la repressió de la insurrecció revolucionària d'Astúries. Va intentar unir-se a Esquerra Republicana, però la seva admissió va ser denegada. Va ser llavors quan va escriure i publicar —el maig de 1935— *Mi pecado mortal. El voto femenino y yo*, el seu testimoni personal de les lluites parlamentàries.

(Del llibre “Breve relato de ocho mujeres que hicieron historia”)

El 1898, amb deu anys, la mort del seu pare va portar Clara a deixar els seus primers estudis per col·laborar en l'economia familiar. Va treballar com a modista, dependenta de comerç i telefonista, i el 1909 va aconseguir plaça al cos auxiliar de Telègrafs del Ministeri de la Governació. El 1920 va iniciar els seus estudis de batxiller, aconseguint el títol el 1923 i matriculant-se després a la Facultat de Dret, per la qual es va llicenciar el 1924. Amb 36 anys, es va convertir en una de les poques advocades espanyoles de l'època, i va passar a exercir la seva professió. Va mantenir una gran activitat com a conferenciant, defensant sempre la igualtat de drets de la dona.

Durant el període de les Corts Constituents de 1931, va formar part de l'equip que va elaborar el projecte de la Constitució de la nova República. En aquest organisme va lluitar per establir la no discriminació per raó de sexe, la igualtat jurídica dels fills i les filles nascuts dins o fora del matrimoni, el divorci i el sufragi universal.

En esclatar la guerra civil es va exiliar, i el 1937 va publicar a París *La revolució espanyola vista per una republicana*, on va narrar la seva experiència a Madrid, mostrant-se molt crítica amb el comportament dels republicans. Va viure una dècada a Buenos Aires. El 1955 es va instal·lar a Lausana (Suïssa), on va treballar en un bufet d'advocats fins que va perdre la vista. Va morir de càncer, a l'exili, l'abril del 1972.

(Informació de Wikipèdia.)

11) Dolores Ibárruri (Pasionaria)

Política espanyola. Va destacar com a dirigent política a la Segona República i a la guerra civil. Històrica dirigent del Partit Comunista d'Espanya, a la seva lluita política va unir-hi la lluita pels drets de les dones, per demostrar que «les dones, fossin de la condició que fossin, eren éssers lliures per triar el seu destí».

El 1910 es veu obligada, per les condicions econòmiques, a abandonar els estudis; ja havia superat el curs preparatori per ingressar a l'Escola Normal de Mestres i realitzar estudis de magisteri. Va començar a treballar de cosidora i serventa.

El 1920, va participar en la fundació del Partit Comunista Espanyol, que l'any següent formaria, juntament amb el Partit Comunista Obrer Espanyol, el Partit Comunista d'Espanya. Des del començament va ocupar llocs de responsabilitat dins del PCE. El 1931 es va traslladar d'Astúries a Madrid, per treballar en la redacció del diari del partit, Mundo Obrero. El 1933 va ser presidenta de la recent fundada Unió de Dones Antifeixistes.

Va ser empresonada diverses vegades a causa dels seus forts i punxants discursos i la seva activa militància en les manifestacions comunistes. Poc temps després es va destacar al Congrés dels Diputats de la República com a diputada del PCE per Astúries, ja que en les eleccions de febrer de 1936 va ser elegida. Figura rellevant durant la Guerra Civil, va ser triada vicepresidenta de les Corts republicanes el 1937. Durant aquest període, es va convertir en un mite per a una part d'Espanya, sent famosa per les arengues a favor de la causa republicana.

Després de finalitzar la Guerra Civil Espanyola, es va exiliar a l'URSS. En la seva etapa d'exili, després de la mort del secretari general del PCE, José Díaz Ramos, Pasionaria va ser escollida secretària general del PCE el 1942. El 1960 va presentar la dimissió, per passar a ocupar el càrrec de presidenta del partit.

Després de la mort de Franco i el final de la dictadura militar, va tornar a Espanya el maig del 1977. Va ser elegida de nou diputada per Astúries en les primeres eleccions democràtiques.

(Informació de Wikipèdia.)

12) Melanie Klein

Psicoanalítica austríaca del segle XX. Era de família jueva. Després d'un matrimoni poc afortunat, de tenir alguns fills i filles i de patir una crisi mental, reclosa en una clínica, la lectura d'un llibre de Freud li va obrir tot un món: la psicoanàlisi. Començà a investigar el seu passat, els seus fills i nens, i sobretot nenes. Davant l'ambient antisemita del règim nazi, va emigrar a Londres. Esdevingué la mare de la psicoanàlisi infantil. Va escriure *La psicoanàlisi de nens*, i va establir la teoria que «les pèrdues provoquen creativitat» (la pèrdua d'un ésser estimat o d'un objecte valuós desferma una activitat compensatòria).

(Del llibre «Mujeres a contracorriente», de Clara Obligado.)

Psicoanalista austríaca, creadora d'una teoria del funcionament psíquic. Va fer importants contribucions sobre el desen-

volupament infantil des de la teoria psicoanalítica, i va fundar l'escola anglesa de psicoanàlisi.

El 1922, Klein es converteix en membre associat de l'Associació Psicoanalítica de Berlín. Un any després passa a ser membre ple de l'Associació i a treballar a l'Institut. Aquest període és summament productiu. Exposa per primera vegada, al 8è Congrés de Psicoanàlisi Internacional, a Salzburg, “La tècnica de l'anàlisi de nens petits”. Durant el 1924 presenta, a Viena, el treball “Principis psicològics de l'anàlisi infantil” i, a finals d'aquest any, “Una neurosi obsessiva en una nena de 6 anys”, en la Primera Conferència de Psicoanalistes Alemanys, a Würzburg .

El 1927, Klein és triada membre plenari de la Societat Britànica. El període 1928-39 és el més productiu en la vida de M. Klein. El 1932 publica *La psicoanàlisi de nens*, l'obra més important publicada per un membre de la Societat Britànica fins al moment. En aquesta obra formula dos conceptes importants en la seva teoria: la posició esquizoparanoide i la posició depressiva.

El 1955 es funda l'Associació Melanie Klein: “...associació que s'ha format per defensar la meua obra en el futur”. El 1957 es publica *Enveja i gratitud*. Mor el 22 de setembre del 1960.

(Informació de Wikipèdia.)

PagèsFerret

Escriptors

Descobertes científiques durant l'any 2022

Presentadors: Josefina Pagès i Antoni Ferret

Una nova “Terra”

Aleix Salvans (Diari El Món)

Un equip d'astrònoms de l'Institut de Tecnologia de Tòquio, al Japó, ha anunciat el descobriment d'una súper-Terra, que es troba a la zona habitable d'un sistema proper a nosaltres. Situat a només 37 anys-llum, una distància petita en termes astronòmics, el planeta orbita una nana vermella, tal com han explicat els mateixos científics en un article publicat a “Publications of the Astronomical Society of Japan”.

Aquest planeta és el primer que es descobreix gràcies a un nou instrument del Telescopi Subaru, i obre la possibilitat d'investigar l'existència de vida a planetes propers. Aquest primer resultat, de fet, fa esperar que, en el futur, es descobreixin més i millors candidats a planetes habitats al voltant de nanes vermelles.

Les nanes vermelles, més petites que el Sol, suposen tres quartes parts de les estrelles de la Via Làctia, i són força abundants al nostre veïnat còsmic. Així doncs, són objectius importants a l'hora de buscar exoplanetes i, especialment, exoplanetes que puguin acollir vida extraterrestre.

Aquesta súper-Terra, té una massa quatre cops superior a la del nostre planeta, orbitant l'estrella Ross 508, a la constel·lació del Serpent.

Batejat com a **Ross 508 b**, els seus anys només duren 11 dies de la Terra, i es troba al límit interior de la zona habitable

de la seva estrella. La seva òrbita, però, sembla que és el·líptica, cosa que podria voler dir que durant part de l'òrbita el planeta és més endins de la zona habitable, on les condicions són més favorables perquè hi hagi aigua líquida a la superfície del planeta. Que n'hi hagi, però, com que hi hagi vida, són preguntes que encara s'han de respondre.

Las rocas traídas de la Luna

Qué dicen las primeras muestras de roca lunar recogidas por
China

ALBERTO SICILIA

Hacia 50 años, desde las últimas misiones estadounidenses y soviéticas, que no teníamos muestras de roca lunar. La misión china Chang'e-5 ha hecho que esa espera termine. El 3 de diciembre del año pasado [2020] volvió a la Tierra con 2 kg. de material recogido en la Luna. Ahora los investigadores han presentado los primeros análisis. La Luna tuvo volcanes, pero aún no sabíamos hasta cuando estuvieron activos.

Los restos de lava que ha traído ahora China demuestran que la lava fluyó hace 2.000 millones de años. ¡Gracias a unos gramos de roca hemos recuperado 1.000 millones de años de los que no sabíamos nada!

La misión de la sonda china consistió en perforar un pozo de 2 metros de profundidad en la región del llamado "Oceanus Procellarum". Se eligió para aterrizar esta zona de la Luna porque se esperaba que allí se encontrarían los restos de lava más jóvenes, como se ha confirmado.

¿Por qué esto nos da pistas sobre la historia de otros planetas?

Para determinar la edad de una superficie planetaria, los astrónomos cuentan los cráteres que tiene: cuanta más densidad de cráteres, más antigua es.

La Luna es el único lugar donde, además de contar cráteres, también tenemos ahora muestras con las que determinar la edad.

Por eso el estudio de rocas lunares permiten “calibrar la edad” de otros objetos del Sistema Solar.

¿Cómo se mide la “edad” de una roca?

Para determinar la edad de una muestra tan antigua, los científicos han medido la proporción de isótopos de plomo.

La idea es muy parecida a la famosa técnica del “carbono-14”.

Los átomos de un elemento están definidos por el número de protones, pero el número de neutrones puede variar según pasa el tiempo. Comparando el número de átomos que tienen una variedad u otra según el número de neutrones, se puede determinar la edad de la muestra.

Nota nostra: Lo més important seran les descobertes que faran els científics a partir d'aquestes roques.

Descubierta la familia más antigua de la historia: un padre, una hija y parientes lejanos neandertales

Fechadas hace entre 51.000 y 59.000 años y halladas en la re-

gión rusa de Siberia.

Una radiografía clave para saber de dónde venimos. Este miércoles, investigadores alemanes han publicado el que supone el retrato de la familia más antigua conocida hasta ahora.

En un artículo publicado en *Nature*, investigadores del Instituto Max Planck de Antropología Evolutiva en Leipzig (Alemania) han secuenciado el ADN de los huesos de 13 varones, mujeres y niños neandertales de hace entre 51.000 y 59.000 años, hallados en dos cuevas de las montañas de Altai, en la región rusa de Siberia.

Se trata del estudio genético sobre la especie de los neandertales más grande hasta la fecha. En él se pueden reconocer los lazos de un padre y su hija adolescente, junto a algunos parientes lejanos y varias mujeres con una secuencia genética diferente.

11 de los nuevos genomas conocidos se corresponden con individuos que habitaban la cueva de Chagyrskaya, mientras que los otros dos fueron desenterrados en la de Okladnikov, cercana a la principal.

De los datos recopilados por el equipo del Instituto Max Planck, aseguran que “estas pequeñas comunidades neandertales analizadas estaban predominantemente unidas por la migración femenina”.

A raíz de su propio estudio, los responsables ponen ‘deberes’ a los próximos trabajos, que “deberían, cuando sea posible, apuntar a tomar muestras de múltiples individuos de comunidades neandertales adicionales en otras partes de Eurasia

para arrojar más luz sobre la organización social de nuestros parientes evolutivos más cercanos”.

Troben a Catalunya la tortuga marina més grossa que hi ha hagut mai a Europa

Els fòssils, de 83 milions d'anys d'antiguitat, van ser descoberts a Coll de Nargó (Alt Urgell)

Aleix Salvans

El Món, 29/11/2022

La tortuga marina més grossa que hi ha hagut mai a Europa ha estat identificada a Catalunya. Segons un estudi publicat a la revista 'Scientific Reports' uns fòssils trobats fortuïtament el 2016 en un jaciment de Coll de Nargó (Alt Urgell) tenen uns 83 milions d'anys d'antiguitat i corresponen a una nova espècie que ha estat batejada com a *Leviathanochelys aenigmatica*, en referència a **l'enorme bèstia marina de la Bíblia**, el Leviatan, i a la gran sorpresa i misteri que va envoltar el seu descobriment. Els encarregats de descriure aquesta nova espècie han estat investigadors de l'Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont (ICP), el Museu de la Conca Dellà (MCD) i la Universitat de Masaryk, a la República Txeca.

Un animal que podia baixar a grans profunditats

En declaracions recollides per l'Agència Catalana de Notícies, el primer autor de l'article, l'investigador de l'ICP i el

MCD, Òscar Castillo, detalla l'evolució de les característiques morfològiques d'aquest animal envers altres exemplars estudiats, com ara “alguna modificació al sistema respiratori” que probablement en va millorar la capacitat pulmonar i li va permetre aguantar la respiració més estona. De fet, es creu que tenia un estil de vida pelàgic i que podia arribar a grans profunditats.

El rèptil ha estat estudiat a partir dels fòssils localitzats, que corresponen a la pelvis i part de la closca. Van ser trobades el 2016 per part d'un excursionista prop de Cal Torrades, i un equip d'investigadors i del Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de la Generalitat hi van intervenir per preservar-les.

La segona tortuga marina més grossa del món

Castillo apunta que, ja d'entrada, la mida de les peces indicava que era un exemplar de gran dimensions. La seva pelvis, per exemple, era de 90 centímetres, més del doble que en altres animals semblants. El que crida més l'atenció d'entrada, de fet, és que és la tortuga marina més grossa d'Europa i la segona del món, amb **una longitud de 3,7 metres** i una closca força rodona i d'uns 2,4 metres. A més, el *Leviathanochelys aenigmatica* podria ser un dels representants més antics que es coneixen dels *Chelonioidea*, el grup que inclou **totes les tortugues marines** que existeixen a dia d'avui.

Aquestes restes excepcionals, que permetran ampliar el relat de com va ser l'època dels dinosaures al Pirineu, seran exposats a l'espai Dinosfera de Coll de Nargó a partir de la

Setmana Santa de 2023, juntament amb **una reproducció a escala real** de com havia estat aquesta enorme tortuga perquè tothom se'n pugui fer una idea. Aquesta exposició serà acompanyada de materials informatius sobre aquest ésser.

Descobreixen una salamandra extingida que pesava tant com un hipopòtam

Segons els càlculs, devia moure's pels voltants dels 260 quilos

Aleix Salvans / El Món

Un equip d'investigadors australians ha descobert que una salamandra extingida fa **uns** 120 milions d'anys pesava tant com un hipopòtam nan. Concretament, segons els càlculs que han publicat en un article a la revista "Palaentology", la més grossa de les dues espècies de què han mirat d'esbrinar el pes devia moure's pels voltants dels 260 quilos, una xifra extraordinària tenint en compte no només com són les salamandres actuals sinó, fins i tot, el pes de la majoria d'animals que existeixen a dia d'avui.

Uns amfibis gegantins

Els temnospondils van desaparèixer durant el període Cretaci, el darrer en què van viure els dinosaures, després d'haver ocupat la Terra durant més de 200 milions d'anys. Eren unes salamandres enormes, de sis o set metres de llargada, i amb un aspecte que recordava més aviat al dels cocodrils. No obstant

això, eren amfibis, naixien com a capgrossos i creixien fins a les seves enormes mides finals.

Saber quina era la massa d'un animal pot donar informació molt important sobre com vivia: de què s'alimentava, de quina manera es movia, com suportava les temperatures baixes..., així doncs, aconseguir saber-ho és una passa molt important en la seva comprensió. Tot i que amb els dinosaures s'havia fet molt, amb els temnospòndils s'ha fet poquísim, tot i que van sobreviure a dues de les cinc grans extincions massives de la Terra i, per tant, són un cas molt interessant d'adaptació.

Troben una mà de bronze amb la inscripció més antiga en una llengua bascònica

La peça hauria estat creada fa més de 2.000 anys en l'idioma predecessor de l'euskera

Per Nació Digital,

Una excavació al poblat d'Irulegi ha permès localitzar una mà de bronze del segle I aC amb la inscripció en llengua bascònica més antiga que es coneix fins ara. “**Sorioneku**” (afortunat) és la primera de les cinc paraules que ha pogut ser desxifrada en la que ja es coneix com la “**mà d'Irulegi**”. Es tracta d'una representació en bronze d'aquesta extremitat, dissenyada per penjar a la porta d'una casa com a objecte ritual protector de la llar.

La seva antiguitat la converteix en una troballa excepcional, ja que es tracta del document més antic escrit en llengua bas-

cònica que es coneix fins ara. Juntament amb altres troballes, confirma l'ús de l'escriptura per part dels antics pobladors d'aquesta zona.

La mà ha estat trobada en el marc de les excavacions que s'estan duent a terme al poblat d'Irulegi, habitat entre la meitat de l'Edat del Bronze (segle XV a XI aC) i el final de l'Edat del Ferro (segle I aC). El proper 16 de desembre se celebrarà una jornada per donar a conèixer el descobriment en profunditat.

La “mà d'Irulegi” va ser trobada el 18 de juny de 2021, al costat de l'entrada d'un dels habitatges excavats al jaciment, però la inscripció no va ser descoberta fins al 18 de gener de 2022, quan es van iniciar les tasques de neteja i restauració de la peça. Des d'aleshores, és investigada per un equip multidisciplinari d'arqueòlegs, geòlegs, restauradors, químics, epigrafistes i lingüistes.

Troben una mandíbula humana de fa 15.000 anys a Vimbodí i Poblet

Un equip de la URV–IPHES ha descobert una les restes pertanyents a un infant d'entre quatre i cinc anys

Una investigació de la URV i l'IPHES ha trobat el fòssil humà més antic fins ara al sud de Catalunya: les restes d'una mandíbula humana datada de fa 15.000 anys. Trobada al jaciment del Molí de Salt, situat a la Conca de Barberà, es calcula que pertany a un infant d'entre 4 o 5 anys de l'espècie Homo Sapiens.

La mandíbula conserva quatre dents

Aquesta troballa es converteix en un **fet clau en la història de l'evolució humana catalana** i es data del Paleolític Superior. La mandíbula, que es va trobar trencada en dos fragments, conserva una part de la dentició, concretament **dos molars decidus a cada costat**. Es va trobar associada a una estructura de pedres semicircular, tot i que encara no s'ha determinat la relació entre les dues restes.

A la Península Ibèrica, la troballa de restes humanes del Paleolític Superior és un fet excepcional i, en el cas específic del final del Magdalenian, la majoria de les restes són troballes aïllades, sovint recuperades en excavacions antigues. La mandíbula del Molí del Salt se suma als pocs jaciments catalans que han proporcionat restes d'aquest període i es converteix en el fòssil humà més antic trobat fins ara al sud de Catalunya.

S'analitzaran les restes per extreure'n ADN

A partir d'ara es duran a terme un conjunt d'anàlisis que permetran establir la relació amb altres poblacions contemporànies. Les dades disponibles en aquest moment indiquen que el final del Paleolític Superior fou un moment molt dinàmic des del punt de vista demogràfic, amb l'arribada de nous grups humans que van substituir o es van barrejar amb els que vivien a Europa fins aquest moment.

En cas que es pugui extreure ADN de la mandíbula del Molí del Salt es podrà establir el paper de les poblacions del sud de Catalunya en aquestes dinàmiques demogràfiques. Per altra banda, els estudis isotòpics i de desgast dentari aportaran

dades fonamentals per conèixer la dieta dels individus infantils en aquests estadis finals del Paleolític Superior.

Èxit d'un medicament nou contra el càncer

El primer assaig del fàrmac **Onomyc** contra el càncer ha obtingut bons resultats. L'assaig l'ha portat a terme el Vall d'Hebron Institut d'Oncologia (VHIO) a través de la seva empresa derivada Peptomyc. En la fase preclínica en laboratori es va demostrar que Onomyc, una miniproteïna terapèutica desenvolupada al VHIO, era capaç d'entrar a les cèl·lules i arribar al nucli, on es troba l'oncogen **MYC**.

El fàrmac inhibeix l'habilitat de MYC per promoure el creixement de tumors.

L'assaig clínic en fase 1 ha comptat amb 22 pacients amb tumors sòlids

—de pàncrees, intestins i pulmó— i amb tractaments previs. En 8 de 12 pacients es va comprovar que la malaltia es mantenia estable i s'havia aturat el creixement del tumor després de 9 setmanes de **tractament**.

Un nou medicament contra el càncer

Científicos del **Instituto de Investigación Biomédica (IRB)** de Barcelona **han identificado las células que provocan la recaída en el cáncer de colon**. Un trabajo que ha sido publicado en la revista *Nature*, donde explican que la inmunoterapia temprana, anterior a la cirugía, puede eliminar **estas células** antes de que inicien una metástasis.

Un algoritme permetrà detectar lesions al cervell abans que siguin greus

L'eina Tensor Medical revolucionarà la detecció i el tractament de l'esclerosi múltiple i millorarà així la vida de milers de pacient

Ivet Nuñez / El Món

La intel·ligència artificial està a l'ordre del dia a la sanitat catalana, com ho demostren diversos projectes que estan arrencant per millorar la salut de les persones a través del big data i la tecnologia. Una d'aquestes eines és **Tensor Medical**, que, desenvolupat per la Universitat de Girona i l'Hospital Vall d'Hebron, pretén millorar la qualitat de vida dels pacients que tenen esclerosi múltiple. El projecte és tan prometedor que ja ha aconseguit finançament després d'alçar-se guanyador en la mostra d'emprenedors de Girona.

Tensor Medical és una iniciativa empresarial creada per la comunitat universitària de la Universitat de Girona juntament amb l'Institut d'Investigació de l'Hospital Vall d'Hebron. L'eina s'especialitza en el diagnòstic i la monitorització d'aquesta malaltia a partir de la intel·ligència artificial. El programari de Tensor Medical és el que permet millorar de forma significativa la resposta dels pacients a les teràpies per combatre l'esclerosi múltiple, lo que en la pràctica es tradueix en un gran salt endavant pel que fa a la seva qualitat de vida.

Detectar precoçment si la medicació funciona

Un dels desenvolupadors d'aquesta eina basada en la intel·ligència artificial, Sergi Valverde, explica a El Món que la intenció és que l'algoritme pugui comercialitzar-se a Europa a mitjans de l'any que ve. Actualment estan dissenyant el programari per tal d'ajudar als metges a detectar si el fàrmac que s'està administrant als pacients d'esclerosi múltiple està funcionant correctament o convé canviar-lo. "Fins ara vèiem a les ressonàncies si funcionava o no segons si apareixien lesions que demostrassin que la malaltia està activa. Ara això es podrà detectar abans", explica Valverde, que insisteix en la importància de detectar si la medicació funciona abans que es creïn noves lesions importants.

Per tal de comprovar si el fàrmac és l'adiant com més aviat millor, l'eina mostrarà un mapa indicador d'on podrien estar les lesions que encara no són tan evidents com per veure's en una ressonància tradicional. Gràcies a aquesta mena de mapa, el metge pot validar el que li ha mostrat la intel·ligència artificial i prendre una decisió sobre canviar o no la medicació.

Molts menys errors en el diagnòstic

L'investigador del Vall d'Hebron **Àlex Rovira** assegura que aquesta eina tindrà molta repercussió en la qualitat de vida dels pacients amb aquestes malalties perquè permetrà canviar abans de fàrmac i no perdre el temps amb una medicació que no atura la progressió de la malaltia. "Fins ara es fan ressonàncies cada any per veure si els fàrmacs funcionen, però ara **es podrà fer d'una forma molt més precoç**", celebra. Així, els metges la podran fer servir per **modificar l'estratègia terapèutica** i evitar errors que es poden produir si

no s'interpreten bé les ressonàncies.

En aquest sentit, Rovira assegura que s'ha demostrat en les diverses proves que han fet amb diversos hospitals que amb aquesta eina d'intel·ligència artificial es cometen **molts menys errors de diagnòstic**. Per això els urgeix poder tenir-la al mercat com més aviat millor i mentre es fa l'anàlisi de l'eina i es certifica el seu correcte funcionament ja estan fent els tràmits perquè la pugui aprovar l'EMA i l'FDA, les dues agències reguladores d'Europa i els Estats Units. “És un procés molt llarg però sense la seva autorització no es pot servir per ús clínic, així que ja l'hem començat”, explica l'investigador.

Actualment, **l'eina es fa servir de manera experimental**, amb pacients que han signat un consentiment informat perquè els investigadors facin servir les seves dades per tasques de recerca i per millorar l'algoritme.

Molta informació, però una tecnologia desaprofitada

El projecte per crear Tensor Medical va néixer després de deu anys d'acumular coneixement sobre la intel·ligència artificial aplicada a les malalties neurodegeneratives, en especial a l'esclerosi múltiple. “Vèiem que a la universitat teníem molt coneixement, però la tecnologia estava lluny dels pacients”, explica Valverde. Això els va portar a convertir-se en una *startup* el 2020, amb la intenció de dissenyar algoritmes que ajudin a detectar d'hora l'evolució de l'esclerosi múltiple i altres malalties d'aquest tipus, com l'alzheimer.

“Si tenim eines que mostren com de ràpid es perd el teixit, podríem avaluar millor el que necessiten els pacients amb aquestes malalties, i reduiríem els efectes que pateixen”, explica l'investigador. Aquesta eina s'està provant actualment en sis hospitals internacionals de referència en esclerosi múltiple,

per confirmar la seva utilitat clínica i certificar que el software realment compleix amb les funcions que ha de fer. Concretament, s'està treballant en la certificació i la validació científica a Àmsterdam, Roma, París, Londres, Àustria i Bruges.

Rovira assenyala que tot va començar a partir d'una línia de recerca que hi havia oberta entre el Vall d'Hebron i la Universitat de Girona, que estudiava com automatitzar la detecció de certes malalties neurodegeneratives. Aquesta investigació teòrica es va aterrar amb Tensor Medical, un algoritme que permet utilitzar la intel·ligència artificial per detectar de forma ràpida i precoç l'activitat de l'esclerosi múltiple.

Ara, després de dos anys millorant el programari perquè la intel·ligència artificial vagi acumulant coneixement a base de prova i error, l'objectiu que es fixen és que el 2023 ja estigui disponible per fer-lo servir en la pràctica clínica i s'integri als sistemes dels hospitals d'arreu del món.

Combustible per a avions

Aleix Salvans

El Món

11/12/2022

Un equip interdisciplinari d'investigadors afirma que ha descobert una manera de fabricar combustible d'avió amb **'zero emissions'**. En un article publicat a la revista 'Fuel', expliquen com les prestacions del producte que han desenvolupat, gràcies a **models i anàlisis computacionals** molt sofisticats, no només pot retirar diòxid de carboni de l'atmosfera sinó que a més té prestacions superiors a les de l'hidrogen i l'amoníac, les grans alternatives 'verdes' al querosè.

Una gran necessitat

A dia d'avui l'aviació comercial suposa **un 2,5% de les emissions globals** de gasos d'efecte hivernacle, una xifra que, segons les previsions, no farà més que créixer. Així doncs, trobar formes de propulsió alternatives és imperatiu, i és precisament on es va posar a treballar aquest equip de científics i enginyers de l'Institut Politècnic de Worcester, als Estats Units.

Gràcies als models i a les anàlisis per ordinador, els investigadors van aconseguir desenvolupar la fórmula d'un combustible fet a base de **magnesi**, un mineral molt abundant a tot el món, especialment als oceans. Una barreja d'**hidrur de magnesi** -magnesi i hidrogen— i un hidrocarbur d'origen verd podria cremar i produïria **vapor d'aigua**, nanopartícules d'**òxid de magnesi** i **diòxid de carboni**. Segons els investigadors, però, i comptant tot el procés, les emissions podrien **arribar a ser negatives**.

Uns avantatges sorprenents

Un dels grans avantatges d'aquest combustible, en comparació amb altres alternatives, és que permetria fer vols **al doble de distància** que els avions alimentats amb hidrogen i amoníac. De fet, gràcies a les propietats químiques de l'hidrur de magnesi, en cal menys volum per a la combustió que en el cas del combustible d'avió típic i, per tant, podria augmentar l'abast dels aparells comercials **en fins a un 8%**.

Els investigadors volen aprofundir en aquest treball fent experiments amb mostres de combustible i ja estan buscant possible finançament d'alguna agència del Govern nord-americà. A més, esperen que el seu descobriment, que obre la possibilitat de transformar completament la

idea del combustible d'aviació sostenible, **animi** altres investigadors a treballar en la mateixa línia.

Fusió nuclear, per primera vegada

El dia 13 de desembre de 2022, en un laboratori federal de Califòrnia (EUA), un equip de científics, després de molts anys d'intentar-ho, van aconseguir, en una prova de laboratori, una experiència de **fusió nuclear**.

Per evitar possibles confusions, cal explicitar que fissió nuclear i fusió nuclear són dues coses molt diferents. Totes dues consisteixen a “trençar” un nucli atòmic, per exemple provocant un xoc entre dos elements, i aquesta ruptura allibera, o expulsa, una gran quantitat d'energia que hi era continguda.

Ara bé, la diferència entre els dos fenòmens és que la fissió, habitual des de fa molt temps, és un fenomen incomplet, perquè, si bé expulsa al defora energia, no és tota la que el nucli tenia, i resta una part de residus, que coexisteix amb l'energia expulsada. I aquests residus són el quid de la qüestió, perquè són molt perillosos, per radiacions atòmiques, que causen tota mena de malastres, sobretot a la salut de les persones. I duren d'una manera quasi indefinida, llargs períodes de temps. S'han d'enfonsar sota terra, en els anomenats “cementiris nuclears”, i cap municipi ni província els volen. Són un gran problema en tots els sentits.

És per això que tantes persones i grups ens hi oposem i demanem sempre que es tanquin les centrals nuclears i no se'n construeixi cap més de nova.

Però la fusió nuclear, somniada i buscada durant dècades, és una ruptura del nucli atòmic tan completa i total que tot ell es

transforma en energia, i no queda gens ni mica de residus. És una energia neta.

Ara bé, no tirem coets, encara. Aquell dia es va aconseguir, en laboratori, “una” prova reeixida. Això vol dir que ja se sap que es “pot” fer. Però, d’aquí al fet que se’n puguin produir moltes i moltes, de fusions nuclears, i no en laboratori sinó en centrals o fàbriques expressos per a això, pot passar encara temps. El mateix dia de l’èxit aconseguït, ja alguna autoritat en la matèria va dir que, per al seu ús industrial, podrien passar uns deu anys.

Redacció dels dos autors: Josefina i Antoni

Descobert un probiòtic que pot frenar la neurodegeneració de l’ELA

Els experiments en un model animal han mostrat com atura la destrucció de les neurones motores

Aleix Salvans El Món 23/12/2022

Un bacteri probiòtic, anomenat *Lacticaseibacillus rhamnosus* HA-114, pot frenar la neurodegeneració causada per l’**esclerosi lateral amiotròfica** (ELA), segons ha descobert un equip d’investigadors de la Universitat de Montreal (Quebec). En un article publicat a la revista “Communications Biology”, els investigadors afirmen que els experiments en el cuc *C. elegans*, un model animal molt emprat en la investigació, han mostrat com aquest element atura la destrucció de les neurones motores que caracteritza la malaltia.

Un tractament per frenar la causa de l'ELA

Les neurones motores permeten la transmissió de senyals als músculs perquè es contreguin i poder-los moure a voluntat. En el cas de les persones amb ELA, aquestes neurones es van degradant gradualment, fent que perdin la capacitat de moure's, fins arribar a la paràlisi total. Habitualment, l'esperança de vida dels afectats és d'entre 3 i 5 anys a partir de la diagnosi.

Les conclusions de l'estudi apunten que la disrupció del metabolisme dels lípids contribueix a la degeneració d'aquests teixits i que la neuroprotecció que ofereix l'HA-114 és "única", en comparació amb altres soques de la mateixa família de bacteris que també van ser posats a prova durant la recerca. El seu contingut en àcids grassos sembla que és el secret d'aquest efecte beneficiós.

De fet, alguns estudis recents han apuntat a problemes en el microbioma intestinal com a possible factor implicat en l'aparició i el progrés de diverses malalties neurodegeneratives incurables, entre les quals l'ELA. Així, identificar soques bacterianes amb propietats neuroprotectores podria ser la base de noves teràpies que impedeixin la degradació del teixit nerviós.

Un nou camí per explorar

Les conclusions de l'estudi apunten que els àcids grassos que aporta el bacteri HA-114 entren als mitocondris per una via que no és l'habitual i, d'aquesta manera, compensen els problemes de metabolisme de l'energia cel·lular de l'ELA i redueixen la neurodegeneració. Per comprovar-ho, però, els cien-

tífics ara estan duent a terme un estudi semblant en un model animal més complex: el **ratolí**.

Si s'aconseguís validar la possibilitat de fer servir l'HA-114 com a complement terapèutic als tractaments actuals contra l'ELA, es podria disposar d'una manera de frenar l'avenç de la malaltia amb un probiòtic que, a diferència dels fàrmacs, pràcticament no té efectes secundaris.

Presenten la que podria ser la primera incubadora industrial d'humans

EctoLife podria gestar fins a 30.000 nadons cada any

Alex Salvans El Món 30/12/2022

La que podria ser la primera incubadora industrial d'humans de la història, anomenada **EctoLife**, ja ha estat presentada. A través d'un vídeo fet públic aquest dissabte, el seu impulsor, Hashem Al-Ghaili, ha mostrat el seu model per al **primer úter artificial del món**, que pugui produir a escala industrial per gestar fins a 30.000 nadons cada any, fent servir només energia renovable.

Sembla talment tret d'una novel·la de ciència-ficció distòpica, però aquesta és la resposta que Al-Ghaili vol donar al que els científics consideren que és una crisi mundial d'infertilitat. L'Organització Mundial de la Salut calcula que, a dia d'avui, un 15% de les parelles en edat reproductiva tenen problemes de fertilitat i, a més, el nombre de fills per parella ha caigut un 50% arreu del món en els darrers 70 anys, per causes molt diferents, de l'augment del cost de mantenir-los a la incorporació de la dona al mercat laboral.

Si el 2017 un equip d'investigadors ja va crear un úter artificial, que van provar gestant un xai, ara aquest biotecnòleg iemenita vol convertir aquest sistema en un substitut per a la gestació tradicional. En declaracions a “Science and Stuff”, Al-Ghaili creu que aquest és el futur, justament, trobar una alternativa tant a l'embaràs, per a aquells a qui preocupen les possibles complicacions, com també per als pares que “es cansen d'esperar la resposta d'una agència d'adopció”, i tenir, com diu el vídeo, “els seus autèntics fills biològics”.

Així, afirma el biotecnòleg, EctoLife podria ser “una solució perfecta” per a dones que han perdut l'úter a causa de càncers o altres problemes mèdics, i també per als problemes de fertilitat masculina. A més, una tecnologia com aquesta també podria “convertir els avortaments espontanis en una cosa del passat”.

Davant les crítiques i les reaccions esgarrifades de moltes persones davant de la seva idea i del seu vídeo, que s'ha comparat amb les imatges de la pel·lícula “The Matrix” (1999), on els humans eren “cultivats” com a font d'energia per als robots que dominaven el món, Al-Ghaili considera que EctoLife no més és una passa més en els avenços fets durant les darreres dècades.

Així, per exemple, si el primer nadó *in-vitro* va néixer el 1978, ara són **més de 8 milions anuals** els infants que es conceben per aquest mètode. En el mateix sentit, si les tecnologies d'úters artificials han avançat tant durant els darrers anys, és possible que, ben aviat, se'n puguin crear per a humans i que puguin gestar completament un ésser humà. De fet, segons alguns experts, tot això hauria de convertir-se en una **possibilitat real** durant els propers 10 anys.

WtEnergy, el gas net català per a la indústria que ve

L'empresa ofereix una solució B2B per produir **syngas** a partir de biomassa i residus no reciclables, amb el potencial de retallar el 90% de la dependència energètica

Alberto Prieto 30/12/2022

La transició energètica és un procés extremadament conflictiu. En un context europeu de projecte de descarbonització completa per al 2050, l'ampliació i la diversificació del *pool* energètic –l'arribada de noves energies que, totes juntes, aconseguixin fer fora de l'estructura productiva del país els fòssils– és imprescindible, com també ho és l'electrificació de bona part del teixit econòmic del país. Les veus autoritzades sempre recorden, però, que no tot pot ser electricitat. Hi ha una part de la indústria, catalana i d'arreu, que necessitarà energia tèrmica per operar –qüestions tan centrals per a les diverses cadenes de valor modernes com la química o el ciment faran ús del gas per materialitzar-se–. La qüestió, doncs, és com es fa neta una planta que no pot fer servir electricitat? La resposta es troba a una petita empresa barcelonina amb escassos cinc anys de vida, **WtEnergy Advanced Solutions**. “Totes les empreses a què ens apropem, molt intensives en energia tèrmica, estan molt interessades pel projecte”, subratlla el seu CEO i fundador Andrés Ponce.

Aquestes cadenes de valor extremadament pesants necessiten carburar al voltant de la calor –i, per tant, actualment, del gas natural–. La proposta de la firma de Ponce és la d'una transició cap a un gas de síntesi, o **syngas**, desenvolupat amb energia neta. La solució tècnica de la *cleantech*, així, busca una reconversió de rebuig en carburant: mitjançant una transformació de la “fracció no reciclable” de residus diversos, WtE-

nergy produeix un combustible “eficient i net”, amb una important capacitat de substitució dels fòssils a escala industrial. “Les empreses poden tenir la seva pròpia fàbrica de gas”, rona Ponce; amb un potencial, a més, elevat. Segons l’emprenedor, el procediment tècnic que proposa la companyia barcelonina té la capacitat de “reduir en un 90%” la dependència energètica dels seus clients.

Si bé el reaprofitament de residus i biomassa per a la generació energètica no és en si mateix un procediment nou, l’optimització de la tecnologia de WtEnergy suposa un salt qualitatiu. En comparació amb una incineradora amb capacitat generadora d’electricitat, el rendiment energètic de la cadena de valor de la companyia és prop del triple. “El material rendeix un 21%” amb procediments tradicionals de generació d’electricitat, assegura Ponce, mentre que en un cicle combinat de gas com el que ofereix l’empresa emergent, la performance s’eleva fins a un 60%. Amb aquesta capacitat, el syngas de l’empresa catalana “podria substituir el gas natural que es fa servir en processos tècnics” a la indústria. A més de l’eficiència productiva, Ponce subratlla la majúscula millora en termes ambientals que suposa la seva proposta de tractament de residus: “durant la transformació del combustible, no es generen ni dioxines ni furans; només podem fer servir tecnologies netes”, remarca l’emprenedor.

PagèsFerret / Escriptors

Curiositats de la nostra història, 1

Autors: Josefina Pagès i Antoni Ferret

Breu Introducció

Hola estimats. Una altra vegada ens dirigim a vosaltres perquè a continuació espero que gaudireu d'una lectura que us enganxarà a voler saber, cada vegada més, del tema en qüestió.

El text recull part de la història de Catalunya, desconeguda per la gran majoria.

L'Edat mitjana de Catalunya és el període històric en què Catalunya assoleix progressivament una personalitat jurídica pròpia, associada a un context geogràfic determinat. I també és el període en què neix el català com a llengua diferenciada del llatí i de les altres llengües romàniques, alhora que gaudeix de la seva màxima esplendor com a llengua literària i oficial, tant als comtats catalans com a la Corona d'Aragó.

Al llarg de l'Edat mitjana, els comtes de Barcelona i reis d'Aragó constituïren un petit imperi mediterrani, afegint a les seves possessions estats principescos, com els regnes de Mallorca, València, part de Múrcia, Sicília, Sardenya, Nàpols, el Principat d'Andorra, i, temporalment, els ducats d'Atenes i Neopàtria ...

El propòsit bàsic d'aquest treball és donar a conèixer, als ciutadans de Catalunya i del món sencer, les aportacions al progrés general de la humanitat realitzades pel poble de Catalunya, en el transcurs de la història, en diversos camps d'activitat, que han sobrepassat les seves fronteres. Això inclòs dins un breu resum de la història del nostre país.

Josefina Pagès

Introducció complementària

Donant suport a tot lo que diu la meva companya, vull afegir-hi un aspecte no tan optimista.

Com veureu tot seguit, alguns grups i persones catalanes d'aquella època, l'Edat mitjana (si ens referim només a Catalunya, direm segles XI-XV), van aportar alguns valors culturals importants a la societat, tals com: la llibertat de la base pagesa del país, una teoria social, si no certa, almenys sí optimista i constructiva, i una ordenació legal de les relacions comercials del món mediterrani.

Però, quants catalans i catalanes d'avui saben aquestes aportacions catalanes a la cultura mundial? Qui s'ha preocupat que fossin sabudes? En certes èpoques era desgraciadament explorable aquesta situació, però darrerament hem tingut governs que s'autoconsideraven nacionalistes, amb persones d'aquesta tendència en la Conselleria d'Educació. I la gran majoria de catalans i catalanes, fins i tot en la fase d'estudiants, no saben ni la victòria dels pagesos de remença, ni la teoria d'Eximennis sobre l'origen de la societat, ni què va ser el Llibre del Consolat de Mar. A alguns governants se'ls podria (se'ls hauria de) preguntar si són nacionalistes només per la "pela", o també ho són pels valors del país (vist que... pel bé de tots els ciutadans/es ja creiem que no).

Antoni Ferret

Quants catalans i catalanes hi havia?

(A l'Edat Mitjana, segons lo poc que se sap)

La societat catalana de l'Edat Mitjana (segles XI-XV) no va ser una realitat històrica més o menys estable, sinó que va experimentar alts i baixos, i, sobretot, un gran daltabaix. Molta gent no ho sap.

Tots sabem, i veiem, que una societat normalment experimenta períodes d'expansió econòmica i períodes de crisi. Les expansions, anant bé, poden durar 20-30 anys (n'hi ha hagut de més llargues, però avui, per desgràcia, tendeixen a ser més curtes). I les crisis poden durar 5-10 anys; una crisi de 10 anys ja es considera molt greu. Res d'això en aquelles èpoques: tot anava molt més a poc a poc. Un període de creixement podia durar uns 300 anys, i una crisi en podia durar uns 150. Us estranya? Doncs això és lo que va passar a Catalunya.

Des del segle XI fins al XIII (i fins a mig XIV, i prou), la societat catalana va anar creixent en els aspectes econòmic i demogràfic d'una manera continuada. Els terrenys cultivats s'anaven expandint, cada vegada hi havia més tallers artesans, les ciutats anaven creixent, sobretot Barcelona, el comerç augmentava: no solament entre camp i ciutat, ni amb Aragó i Espanya endins, ni amb França, sinó sobretot (sobretot!) amb les illes mediterrànies: Sicília i Sardenya: per obtenir-ne blat (que, malgrat l'augment dels conreus, i a causa del gran creixement de la població urbana, sempre era insuficient), a base de vendre'ls teixits, cada cop més abundants.

La població catalana creixia i creixia, i «creiem» que al segle XIII va arribar a un sostre d'unes 500.000 persones. Però... aquest somni nacional de felicitat, no és que es vagi anar alentint de mica en mica, NO!!, sinó que va petar, i d'una manera horrorosa. La Pesta Negra de 1347-48 (vinguda de l'Àsia, a cavall d'un vaixell) va segar la vida de moltíssims catalans i catalanes. Quants? No ho sabem. Estudiant els registres parroquials (els únics que hi havia aleshores) d'alguns pobles, estudiosos arriben a la conclusió esgarrifosa que haurien mort unes dues tercers parts dels seus habitants. Però aquest fet, de caràcter local, de cap manera es pot traslladar al conjunt del país.

Però, per què aquesta pesta, de les quals n'hi va haver diverses, va ser tan mortífera? Tenim un «índici»: un document escrit després de la pesta diu que l'any 1333 va ser «lo mal any primer». Era recordat com un primer any de dificultats: escassetesa i puja del preu del blat (el maleït blat, del qual mai no n'hi havia prou per a alimentar tothom). Escassetesa d'aliment, alimentació una mica deficient, organismes una mica debilitats, i... la pesta de 1347, que podia haver estat una més, va trobar un camp adobat que l'esperava. Vet aquí.

I què passa quan en un país disminueix la població? La primera conseqüència és que disminueix la mà d'obra. I la producció. Moltes terres quedaren sense conrear durant molt temps. Faltaven pagesos. I encara que es pugui pensar que, si també ha disminuït la població a alimentar, ja es compensa una cosa amb l'altra, no és així, perquè les esmentades disminucions no tenen per què haver sigut, l'una i l'altra, iguals en una comarca que en una altra, i es produeixen desajustos greus segons els llocs.

De fet, l'única conseqüència bona del desastre va ser la millora dels pagesos. Molts d'ells patien una greu explotació per part dels senyors i dels amos de la terra. Però com que ara n'hi havia una superdemanda, i els senyors els sol·licitaven, ells van anar exigint i els senyors van anar cedint. Aquesta millora va durar uns 30 anys. Fins que els senyors, que havien cedit de mala gana, es van enfadar i van dir Prou! I aleshores va començar la gran lluita social entre pagesos i senyors que va acabar d'arruïnar el país.

I tornem al tema: quants catalans i catalanes hi havia? Quan dic que «creiem» que s'havia arribat a un sostre de 500.000, vull dir que no ho sabem del cert i que ho suposem. Perquè resulta que el primer cens, que no era un cens sinó un recompte de famílies, al qual s'havia d'aplicar un coeficient de persones per família (entre 4 i 5, i que cada autor aplica el seu), va ser «després» de la pesta, i va donar un compte d'unes 100.000 famílies. La població podia ser d'unes 400.000-450.000 persones. Clarament inferior a la població que «suposem» del segle XIII.

Però espereu, espereu, que això no és res. Agafeu-vos! Al final del segle XV, dos-cents anys després del moment més bo, les dades eren uns 300.000 habitants!!! Què havia passat?? En un llibre d'història dic, de manera molt atrevida: «Podem dir que la població que s'havia guanyat en uns 300 anys (1000-1300) es va tornar a perdre en uns 150.» No hi ha garanties que això sigui veritat. Però sí que es pot assegurar que gaire equivocat no ho pot estar.

I la crisi s'havia acabat? D'aquella manera. Les activitats van anar augmentant i tot va anar millorant, però molt a poc a

poc. Res comparable amb el creixement dels segles XI-XIII. Al final del segle XVII, Catalunya arribava a uns 400.000 habitants. Se n'havien guanyat 100.00 en dos-cents anys, però encara no s'havia recuperat la xifra mítica dels 500.000 del segle XIII.

I, ja en un altre to, diré que Catalunya mai va «recuperar» la xifra dels 500.000, sinó que la va saltar com un cavall de carreres. Perquè al segle XVIII, el gran segle català, no encara industrial, però sí preindustrial i amb un enorme progrés agrari, les xifres van pujar, en uns 70 anys, d'uns 400.000 a 870.000. I en els següents 70 anys (fins a meitat segle XIX), es van tornar a doblar. I prou! Perquè llavors comença a baixar la natalitat.

Cal que tots els catalans/es sàpiguen que, en la nostra vida com a poble, n'hem passat de verdes i de madures, però no sols en l'aspecte polític, que és més conegut, sinó també en els més vitals.

Aportacions catalanes a la societat i la cultura universals

1. La lluita dels pagesos per la llibertat

Durant els segles XI-XV, una quinta part dels pagesos catalans, sobretot de les comarques gironines (es calcula que unes 20.000 famílies, d'una població total catalana d'unes 100.000), van patir la «servitud feudal». La servitud feudal era la corrupció del feudalisme. El feudalisme ja era, en si, un règim de submissió dels pagesos a uns privilegiats (nobles, però també eclesiàstics). Però aquest règim també tenia les seves regles i,

en certa manera, els seus drets de cadascú. La servitud significa la imposició d'abusos diversos, més enllà de les regles del sistema. I a Catalunya, de la servitud feudal, se'n diu «la remença». La remença era la condició jurídica del pagès que no podia anar-se'n de la terra que cultivava (suposant que volgués marxar a una ciutat, per treballar de menestral, o de comerciant, o que volgués emigrar a una altra comarca). Li calia el permís del propietari o «senyor», i el pagament d'una quantitat variable, però generalment alta i difícil.

Però hi havia més: diverses condicions econòmiques, anomenades «mals usos», que es van anar imposant amb el temps. Com a exemples: si el pagès moria sense haver fet testament, com que el senyor entenia que el «podia» perjudicar, havia de pagar-li (la viuda o l'hereu) una quantitat (íntestia); igualment si moria sense tenir fills (eixorquia); si vivia en una casa (el mas) que era del senyor, si se li cremava, a sobre de quedar-se sense casa, havia de pagar al senyor el preu de la casa (àrsina). Però hi havia altres coses que no tenien el mateix nom de mals usos, però també pesaven: el pagès havia de treballar de franc unes jornades en les terres que el senyor menava directament; la dona del pagès que estigués criant havia de criar de franc la criatura del senyor, si coincidien; quan moria el pagès, el senyor es quedava la flassada principal que tinguessin a la casa; i encara hi havia els «regals» que se li havien de fer, de vegades segons les festes: un pernil, un pollastre, etc. (Tot això només són exemples.)

Els remences catalans van anar aguantant la situació durant uns 300 anys, però cap al final del segle XIV (1380, més o menys), amb motiu d'una crisi que va fer encara més difícil la vida a tothom, van començar a rebel·lar-se. Hi ha una frase,

en un document de l'època, que diu: «El temps de la servitud és ja passat». I la reina Maria, esposa del rei Martí l'Humà, deia que la remença era «màcula de la pàtria» i «infàmia de la nació catalana». Però els amos de la terra no en volien saber res.

La lluita, de diverses generacions, va durar uns cent anys (1380-1486). Va tenir diverses fases i formes: reivindicacions, amenaces, actes violents (com crema de collites), èpoques de relaxament, èpoques de represa. Al voltant de 1450 es va prendre l'opció més important: un plet jurídic en tota forma; però el plet l'havia de resoldre el rei (Alfons el Magnànim). I aquest rei, com sol passar, tenia problemes «més importats». S'ho va estar «pensant» 5 anys, i després va anar donant sentències provisionals, ara a favor dels pagesos, ara en contra... Cap al 1462, els pagesos, desesperats, van adoptar la lluita armada: de cada tres pagesos, un s'incorporava a la guerrilla, i els altres dos es comprometien a treballar-li la terra i a mantenir-li la família. La guerrilla pagesa va durar uns deu anys (1462-1472) dins el marc d'una guerra deguda a altres causes. Van actuar sobretot a les Guilleries, i lluitant a favor del rei, perquè aquest era «enemic dels seus enemics». Acabada la guerra amb mitja victòria del rei (Joan II), era d'esperar que el rei els fes justícia, però aquest també tenia coses més importants. Així que al 1484 es van tornar a alçar en armes. Aquesta vegada, derrotats en mig any.

Però ja un nou rei (Ferran el Catòlic), menys irresponsable que els anteriors, va obligar les parts a negociar, i, fruit de la negociació, va ser, el 1486, l'anomenada Sentència de Guadalupe (perquè va ser firmada al monestir de Guadalupe, d'Extremadura, ja que Ferran, casat amb Isabel la Catòlica, de Castella, governava indistintament als dos regnes, i de fet

es passava molt més temps a Castella). La sentència deia així:

«Per tant sentenciam, arbitram e declaram que los dits sis mals usos no sien, no s'observen, no hagen lloc, no es puguen demanar, ne exigir dels Pagesos ne de sos descendents, ne dels béns dells, ne d'alguns dells, ans per la present nostra sentència aquells abolim, extingim, aniquilam, e declaram los dits Pagesos, e sos descendents, perpetualment, éssers lliberts e quitis dells, e de cada un dells.»

La remença i els mals usos eren abolits. Però, a més, la sentència disposava que aquelles feines obligades del pagès en les terres del senyor (cavades, llaurades, segades, batudes, tragines), l'obligació de la seva dona de criar el fill de l'amo (en el cas que coincidissin els naixements), la llarga llista de regals obligats, i més coses, tot això, si no figurava en el text del contracte, quedava abolit, i si hi figurava, el pagès tenia cinc anys de temps per impugnar-ho, davant un tribunal, si considerava que el seu pare, avi, o qui fos, havia acceptat aquelles obligacions de manera forçada.

Però aquesta victòria (com totes les victòries populars que hi ha hagut i que hi haurà) no va ser total. S'hagueren de pagar unes quantitats en concepte de multa, pels fets violents, i en concepte de compensació als senyors pels privilegis perduts. Els pagesos van estar 20 anys pagant unes quotes, fins a completar les sumes imposades. També hi va haver condemnes a mort, però van ser indultades.

Desapareixia el pagès «de remença» i apareixia el pagès anomenat «emfitèutic», caracteritzat per l'arrendament de les terres a perpetuïtat. Això significava abolir la servitud, o remen-

ça, però el feudalisme, en els seus trets propis, continuaria fins al segle XIX. A partir de la sentència, hi va haver una forta millora de la vida pagesa, expressada en ampliacions o reedificacions de molts masos. El camp català viuria una llarga temporada de pau i prosperitat, fins al segle XIX, que el tornarien a espatllar.

I aquesta conquesta pagesa catalana (al segle XV) era el primer cas a Europa d'abolició de la servitud feudal. Els pagesos d'altres països no ho van aconseguir fins als segles XVIII o XIX (Revolució Francesa, etc).

2. El «contracte social»

S'entén per Contracte social la teoria, dins les ciències socials, segons la qual, en els principis de la humanitat, les persones, o famílies, haurien arribat a un acord per viure juntes, i així ajudar-se a viure millor. Per assegurar aquest objectiu haurien nomenat una persona com a autoritat, però amb la condició que sempre regís la societat d'acord amb la voluntat dels ciutadans. Després... les coses s'haurien anat corrompent, fins a arribar a règims autoritaris i, de vegades, repressius. Aleshores, calia tornar a la puresa inicial.

Naturalment, això no deu haver estat mai veritat. Segur que, de bon principi, pertot arreu, algú, més fort, o més ric, o potser més vell, es devia imposar sobre els altres. Però el somni de les persones amants de la llibertat sempre ha tendit a creure que al principi la cosa havia sigut (o hauria d'haver sigut) d'una altra manera, i que calia tornar-hi.

Els estudiosos de tot el món «saben» que la persona que va definir aquest concepte va ser el suís-francès Jean-Jacques

Rousseau, a França, al segle XVIII, amb el llibre «Du contrat social» (1762).

Desgraciadament, gairebé ningú, ni els catalans i catalanes, fora d'alguns estudiosos, no sap que 400 anys abans, al segle XIV, el frare català, gironí, Francesc d'Eiximenis, ja havia establert aquesta teoria. Dins el llibre «Dotzè del Crestià». I amb aquestes paraules:

«Cascú pot presumir que cascuna comunitat féu ab la pròpia senyoria pactes e convencions profitoses i honorables, e... jamás... donaren la potestat a nengun sobre si mateixes sinó ab certs pactes e lleis.»

És clar que ni Catalunya és França ni el segle XIV és el segle XVIII (el Segle de les Llums). La teoria de Rousseau va donar la volta al món, i la d'Eiximenis es va quedar en un llibre, i no la saben ni la gran majoria de catalans/es. (Quina vergonya!)

Però no deixa de ser una de les més grans aportacions dels catalans a la cultura universal.

3. El Llibre del Consolat de Mar

Catalunya sempre ha sigut un país petit i de segona o tercera fila. No obstant això, durant l'Edat Mitjana, i en l'àmbit del mar Mediterrani, en els aspectes comercial i naval, Catalunya va ser una petita potència. Per exemple, capaç de vèncer la flota francesa, com l'any 1285, davant el golf de Roses, i l'any 1287, davant el port de Nàpols.

Però lo més important va ser sempre l'aspecte comercial. Els ports de Marsella, Gènova, Venècia, Siracusa, Beirut, Damasc, Alexandria, Tuníssia, i altres eren molt sovint visitats pels vai-

xells i mariners catalans. Per a l'exportació, sobretot de teixits corrents, i la importació, sobretot de carn i cereals (de Sicília i Sardenya) i de teles de qualitat (dels ports de l'est). La gran rival comercial de Catalunya era Gènova, no pas Venècia, que era la gran potència indiscutible.

Però en el comerç mediterrani hi havia un problema, i era que en els costums i les normes de relació entre exportadors i patrons de vaixell, patrons de vaixell i mariners, o patrons de vaixell i autoritats portuàries, cada país i cada port ho regulava a la seva manera. I era un caos.

Així, al segle XIII (i després ampliat al XIV), a Barcelona, juristes catalans van fer una recopilació dels costums de tots els ports i van redactar un codi unificat, en català, perquè fos d'ús internacional. Va ser el primer codi internacional de dret marítim, conegut amb el nom de Llibre del Consolat de Mar. Amb el temps, naturalment, cada país en va anar fent la seva traducció (primer la italiana, el 1519). Però durant alguns segles la versió catalana va ser la usada arreu del Mediterrani. És una de les principals aportacions catalanes a la cultura universal.

Exemple d'un article:

55 — Senyor de nau o de leny qui prometrà a mercaders de levar quantitat de roba o quintalades e no porà, lo senyor de la nau és tengut de donar als mercaders leny qui vàlega ayntant o més que'l seu. E si costa més de nòlit, deu-ho ell pagar. E açò és a alt dels mercaders, si ho pendran o no. E lo senyor de la nau és mester que s'avenga ab los mercaders de ço que promès los haurà.

(És a dir: Si un patró de vaixell s'ha compromès amb uns mercaders a transportar-los una quantitat de gènere o una

càrrega determinada i no ho pot fer, aleshores té l'obligació de cedir als mercaders un vaixell del mateix valor que el seu o més [se suposa que és perquè els mercaders puguin realitzar el transport contractat, pel seu compte o bé contractant una altra persona]. I si aleshores, per lo que sigui, hi ha més despeses, aquestes les ha de pagar el patró que no ha complert. És un dret que els mercaders poden exercir-lo o bé renunciar-hi. (“E açò és a alt dels mercaders...”) I en tot cas, cal de totes passades que el patró de vaixell compleixi sempre allò a què s’hagi compromès amb els mercaders.) Com podem veure, es tracta d’una regla molt favorable als mercaders. Els quals... segurament que eren els qui havien finançat el treball dels juristes.

Els drets de la dona

AL LLARG DE LA HISTÒRIA DE CATALUNYA

En l’Alta Edat Mitjana (segles IX-X), quan, de resultes del procés de repoblació de terres frontereres, a Catalunya es viu un ambient de notable llibertat i igualtat (moltes famílies pageses són petits propietaris), també la situació jurídica de la dona és força favorable:

- * Tenen igualtat de drets en demandes judicials, administració de béns, patrimoni.
- * Hi ha igualtat de fills i filles en l’herència.
- * El marit aporta a la dona, al casar-se, el «dot» (béns posats a nom de la dona per a la seva salvaguarda: una casa o una vinya o un ramat...). Supposem una situació com: mort del marit i herència dels béns per als fills; la situació econòmica de la dona

dependria de la relació millor o pitjor amb els fills, o el fill; en canvi, amb uns béns propis té molta més seguretat.

Però, en el procés de feudalització que té lloc durant els segles XI, XII i XIII, molt perjudicial per a la població pagesa, la dona en sortirà força malparada:

* Apareix la preferència dels fills sobre les filles (i finalment del fill gran, l'«hereu») a l'hora d'heretar.

* Desapareix el dot que el marit cedia a la dona i, en canvi, s'exigeix el «dot femení»: béns que la dona (és a dir: els seus pares) havia d'aportar al matrimoni. (La idea, mai exposada ni confessada, és: la dona (en la pràctica, el seu pare) ha de pagar per ser acceptada; perquè, si no és acceptada per un home..., en cas que tingui una família amb llaços afectius forts, no hi ha problema: serà la «tietà», però si no, malament rai, no té el futur assegurat. Per tenir-lo, ha de pagar.)

(És a dir: la dona, d'una banda, tenia menys possibilitats de tenir béns, per l'herència, i de l'altra, tenia més necessitat de tenir-ne per poder-se casar. Casos hi havia en què aquesta manca de béns impedia el casament i empenyia la dona cap a la pobresa o al sexe professional.)

En plena Baixa Edat Mitjana (segles XIII-XV) i a les ciutats, trobem la dona treballant en els oficis tèxtils i la costura, com a assalariada, però topa amb dues grans discriminacions:

* No pot accedir a la categoria de mestre, ni tenir taller propi (només les vídues poden conservar el del marit).

* No se li permet estudiar en les universitats, que sorgeixen (a partir del 1300).

(Encara que sigui al marge de l'aspecte jurídic, no està de més consignar, en aquesta època, i en quasi totes, la «vida escarrasada» de la dona pagesa: havia de fer les feines domèstiques, cosa que volia dir la casa, els fills (que encara no anaven a escola), els animals, l'hort i la feina de filar per fer vestits; i a més a més havia d'ajudar el marit en els moments de més feina al camp, com en la sega, la batuda i la verema.)

(Una altra situació general que afectà la dona durant molts segles era el problema de l'«honor»: calia conservar la virginitat de soltera, mantenir la fidelitat de casada i “guardar la memòria del marit” de vídua. Perdre l'honor portava molts perjudicis, com murmuracions i una certa marginació.)

En ple segle XVII encara trobem la dona fortament discriminada:

* L'exigència del dot per casar-se o també per entrar en un convent.

* La prohibició d'anar a la universitat i la manca de costum d'estudiar.

* La prohibició d'obtenir el títol de mestre artesà i de tenir taller.

Però en aquest segle hi hagué un fet interessant per a un sector petit de dones: moltes empreses tèxtils desviaven feina de filar la llana cap al treball a domicili de les dones pageses, perquè «els pagaven menys». I aquestes dones, en tenir uns ingressos «propis», passaren a fer un paper més decisorí dins la família, superant una mica la gran supeditació al marit que tenien.

També al segle xvii s'obrí a Barcelona, per primer cop, una escola per a nenes, fonamentalment per ensenyar a cosir i brodar.

Començava a bufar un petit ventijol de canvi, que es va fer més important al segle xviii, el de la Il·lustració i preparatori de la Revolució Francesa:

* El 1784 un decret de Carles III (el rei il·lustrat) establia la llibertat de tota dona d'exercir una professió i de tenir taller o botiga propis.

* Cap al final del segle, a Barcelona, hi havia 73 escoles per a nens i ja 18 per a nenes.

El segle xix fou el de la industrialització, que portaria a la Catalunya moderna, i el de l'aparició de la classe obrera. I

aquesta industrialització es va basar sobretot en la indústria tèxtil, i en ella tingueren un paper importantíssim les dones. Les obreres catalanes del tèxtil col·laboraren d'una manera decisiva a l'adveniment de la moderna Catalunya. Però aquest mèrit «no els va ser reconegut», ni pels contemporanis ni pels historiadors, que les han obsequiades amb el silenci i l'oblit.

Però la Història avançava imparabile, encara que, això sí, molt lentament:

* La Llei d'Instrucció Pública de 1857 establia, per primer cop, l'ensenyament obligatori de tots els nens «i nenes» dels 6 als 9 anys. (Cal tenir en compte que als 10 començaven normalment a treballar.)

* Per aquells anys, a Catalunya hi havia escolaritzats uns 69.000 nens i unes 42.000 nenes. (Però encara eren sistemes educatius diferents, ja que les nenes invertien moltes hores fent «labors».)

* L'any 1910 esdevingué la tercera gran data d'aquest procés: una llei autoritzava (per fi!) la incorporació de la dona a la universitat. I en el curs 1924-25 l'alumnat universitari femení arribava al 13 per 100.

* La Segona República donà un gran impuls a l'ensenyament, i en el curs 1932-33 l'escolarització primària a la província de Barcelona era de 104.000 nens (62 per 100 del total de nens) i 89.000 nenes (53 per 100).

* També durant la República, la dona va adquirir el dret a vo-

tar, fet que es va materialitzar per primer cop en les eleccions legislatives de novembre del 1933.

* Durant els anys de la Guerra civil s'arribà per primera vegada, i per pocs anys, a l'escola mixta, amb un ensenyament igualitari. (Després no es recuperaria fins als anys seixanta, i lentament.)

* Al llarg de la dècada dels anys seixanta s'anà esdevenint un fet transcendent per a les dones treballadores: deixaren d'haver de rentar la roba d'una manera esforçada, ja que la rentadora la rentava sola. Quedaven enrere segles, i fins i tot mil·lennis, d'una de les seves feines més feixugues (al riu, al safareig públic o al safareig de casa).

I acabem, provisionalment (perquè la Història no s'acaba mai), amb la irrupció de les noies a la universitat durant les dècades de mitjan segle XX:

* Una noia cada 10 nois el 1940.

* Una noia cada 5 nois el 1950.

* Una cada 2 el 1970.

* I el procés ha continuat fins a tenir les noies una clara majoria en totes les carreres de Lletres.

Concretant el procés en dates fixes:

1784 - Dret a títol professional i propietat d'empresa

1857 - Ensenyament obligatori

1910 - Dret a estudiar a la universitat

1933 - Dret a votar

PagèsFerret

Escriptors

Curiositats de la nostra història, 2

Autors: Josefina Pagès i Antoni Ferret

La pèrdua de les «LLIBERTATS» catalanes

A l'Edat Mitjana, a Catalunya (i en menor grau a Aragó, a València i a Mallorca) hi havia unes limitacions al poder reial, unes garanties parlamentàries, que no tenien els altres països, excepte Anglaterra. El rei ho tenia més difícil per governar. (De vegades, alguns han volgut veure una tendència especial dels catalans/es en aquest sentit.) Mentida!!

La cosa va anar així: Era a finals del segle XIII. Governava

Pere II, el Gran, fill del gran rei Jaume I, el Conqueridor. Era un rei autoritari: en 7 anys de govern no havia convocat les Corts catalanes. Però vet aquí que, per raons que ara no ens interessen, França va envair Catalunya. Va ser vençuda, però, abans d'això, quan els francesos feien els preparatius, va tenir lloc un fet important. Un rei a qui envaïssin el territori només podia oposar-s'hi amb èxit si els seus súbdits l'ajudaven, militarment i, sobretot, amb diners. Els dirigents catalans (que vol dir els rics: nobles, eclesiàstics i burgesos de les ciutats) van veure una oportunitat d'or: Van dir, d'una manera mal simplificada, una cosa com ara: volem això, això i això, si no ens ho dones, no t'ajudarem contra França. Què podia fer, el rei Pere?

Què van aconseguir? 1) Que tingués l'obligació de convocar les Corts una vegada l'any. Ell, que no les havia convocat en 7 anys!... I 2) Molt més important: que si «constitució alguna, o estatut [és la manera com s'anomenaven aleshores les lleis] fer volem en Catalunya, aquella o aquell façam de consentiment e aprovació dels nostres...» (grups dirigents). Eren les primeres Corts d'Europa que obtenien un poder col·legislatiu.

Aquestes i altres coses menys importants van esdevenir lo que es va anomenar secularment les «Llibertats de Catalunya», o bé, amb més freqüència, «Les Constitucions i Privilegis de Catalunya». Durant uns 400 anys, aquestes «Llibertats» van ser l'orgull dels catalans/es i el seu detall distintiu en l'aspecte polític. Catalunya era diferent.

Uns 400 anys... fins que, per culpa de fets que no tenien res a veure amb Catalunya, ens les van fotre. Però... no és només això: hi va haver culpables de tota mena.

Al començament del segle XVIII, s'esgota la dinastia espanyola, per falta de descendència. I en comptes de fer lo que

seria normal, és a dir, fer rei algun espanyol de prestigi... AH, NO!! Havia de ser de sang reial, encara que hagués de ser estranger... Havia de ser el príncep francès Felip d'Anjou, de la casa de Borbó, net del rei Lluís XIV, famós pel seu caràcter molt autoritari. I prenia el nom de Felip V. Als catalans no els agradava gens que fos francès, pel caràcter de la monarquia francesa, enemiga de tota llibertat.

No obstant això, el nou rei va venir a Barcelona i va jurar respectar les Llibertats de Catalunya, com era preceptiu. I les Corts catalanes van quedar tan agraïdes que li van concedir una quantitat de diners superior a la concedida mai a qualsevol altre rei. Però quedaven encara sectors catalans que desconfiaven del rei francès.

Però Anglaterra i altres països no volien que la Casa de Borbó tingués tan poder com França i Espanya juntes (és a dir, en una mateixa família). I es va formar una coalició militar europea, encapçalada per Anglaterra, contra el rei Felip V i a favor de Carles, arxiduc d'Àustria (1702).

L'adhesió de Catalunya (i Aragó, València i Balears) a la conspiració internacional (1705), contra un rei que, sí, era autoritari (ho havia «mamab»), però que havia jurat les Llibertats de Catalunya i havia sigut acceptat per les Corts catalanes, mai no va ser decidida per cap organisme representatiu de Catalunya (Corts, Generalitat, Municipi de Barcelona). La cosa va anar així:

Un sector de la baixa noblesa pirinenca, molt rebel, oposat sempre a tot, autoconsiderant-se una mena de representants del país, va enviar, en secret, dos delegats a Gènova, on es van entrevistar, secretament, amb un representant, també secret, del Govern anglès, i van acordar que Catalunya s'uniria als exèrcits aliats. Però... alerta!, va ser un pacte aparentment molt

intel·ligent: els catalans van exigir que, en cas que es perdés la guerra, el Govern anglès es comprometia a garantir que les Llibertats de Catalunya, guanyant o perdent o com fos, sempre seguirien intocables. Els anglesos van dir que sí. Això ho van pactar els nobles pirinencs, però quan la flota anglesa va intentar desembarcar a Barcelona, tant la Generalitat, com el municipi com la massa dels barcelonins s'hi van oposar. Però llavors, durant tot un any, grups d'activistes van fer una intensa propaganda contra el francès. En un segon intent de desembarcar (1705), Barcelona s'hi va continuar oposant, però va ser assetjada per forces estrangeres, i al cap d'uns mesos va capitular, i... massivament es va acceptar l'alçament.

No parlarem de la guerra, que és cosa molt trista. La situació era molt igualada, es podia guanyar o perdre, però un dia va passar una cosa que mai ningú no hauria pogut imaginar: Josep, germà del pretendent Carles, emperador austríac, amb 33 anys, que era d'esperar que en viuria molts més... inesperadament, va morir (1711).

Llavors Carles el va succeir. I Carles, emperador, va anar perdent interès per ser rei d'Espanya. I Anglaterra i altres països van perdre tot motiu per continuar llitant, i van acabar fent la pau amb Castella i França. I llavors... els catalans van quedar «solos ante el peligro», davant els exèrcits castellans i francesos, que, naturalment, van anar avançant, i van assetjar Barcelona, la qual, després d'una resistència heroica d'un any, va haver de capitular (1714).

Naturalment, els dirigents catalans, quan van veure que les coses anaven maldades, van exigir al Govern anglès que complís la seva paraula. I el Govern anglès se'n va preocupar molt: va negociar, demanar, exigir, i l'anomenat «cas dels catalans» va ser el gran tema de la política europea: totes les cancelleries en parlaven, n'estaven pendants. Però Felip V es va plantar i

va dir sempre, sempre, que «de esto, **ni hablar**»: Catalunya (i Aragó, València i les Balears) s'havien de governar com el regne de Castella. Toda España igual.

Les Corts catalanes, la Generalitat i tots els municipis de ciutats importants van ser dissolts, i substituïts per òrgans provisionals, presidits per militars; totes les constitucions, lleis, etc., catalanes eren extingides; els béns de totes les persones que haguessin participat en la revolta eren confiscats (però no els de dintre Barcelona, perquè en el pacte de rendició es va salvar aquest punt). Es va posar un impost nou, a més dels que ja hi havia, precisament per pagar el manteniment de les forces d'ocupació. I la llengua catalana? Això mereixeria un article sencer. Però diguem que la llengua va resistir molt més que ningú, gairebé un segle i mig.

El drama de Mallorca

Ja hem vist altres vegades que la nostra vida com a poble no ha sigut plàcida. És clar que són pocs els pobles que la hi han tinguda. Nosaltres certament no. Però no se'n sap gaire, de vegades gens. Se sap bastant el drama subsegüent a la Guerra de Successió. Però els altres no.

Avui, Mallorca (i en general les Illes) s'assembla a un petit paradís: turisme a dojo, hotels a dojo, diners a dojo, tot excepte les treballadores dels hotels, sotmeses a un règim de gairebé mitja esclavitud: mal pagades, amb ritmes esgotadors, malalties musculoesquelètiques, mal d'esquena, medicaments calmants per suportar aquestes molèsties... Però en general s'hi respira abundància. Doncs mai no havia sigut així.

En el meu llibre «Compendi d'història de Catalunya» vaig escriure (referint-me a 1454 i anys ulteriors): «Durant els anys següents, una espantosa misèria fou el pa de les viles i dels pobles forans, i un gran nombre de pagesos emigrà cap a Còrsega i altres llocs, mentre molts camps mallorquins restaven erms.»

I en un nou llibre encara hi afegia més: «Després del fracàs d'aquesta revolta, i d'una altra entorn de 1520 (les Germanies), en els segles següents a Mallorca li escaigué la sort de ser la més pobra i la més oprimida de les terres catalanes.»

Què havia passat?? Anem al començament: L'any 1229, Jaume I el Conqueridor, que tenia 21 anys, va començar la seva llarga cursa de conquestes, començant per Mallorca. La població de l'illa, els mallorquins de sempre, musulmans (des de la invasió musulmana de cinc segles abans), van entrar a formar part de la Corona d'Aragó, anomenada per nosaltres Corona Catalano-Aragonesa. I sobre aquesta població s'hi va assentar un contingent de població catalana, ocupant, que es va instal·lar sobretot a la capital, Ciutat de Mallorques, com llavors era anomenada. (Instal·lada en la capital vol dir traient fora de les seves cases els qui hi vivien.)

La nova Mallorca es va constituir a base d'una població catalana, cristiana i urbana, i una població mallorquina, musulmana i rural. La ciutat va esdevenir la part dominat del país, i la part rural, tradicional, no sols va ser cada vegada més dependent, sinó que van començar a anomenar-la despectivament la part «forana», els «forans» (és a dir, «els de fora», considerant que l'illa era, bàsicament, la ciutat). (Encara que es diguin amb poques paraules, aquest processos es desenvolupen sempre a poc a poc, però de manera ferma.)

Durant molt temps (meitat segle XIII – meitat segle XIV), aquesta divisió no va crear gaires problemes, perquè, com que Mallorca es va trobar enmig d'un gran espai comercial mediterrani, els burgesos de la ciutat, d'origen català, es van enriquir moltíssim amb el comerç. Però, de la mateixa manera que hem explicat en un altre lloc que, entorn de mig segle XIV, Catalunya, i tots els països mediterranis, van entrar en una llarguíssima crisi econòmica, igual va ser per a Mallorca. Els burgesos descendents dels catalans ocupants van veure acabar-se els seu negoci. I llavors (però molt de mica en mica, eh), a molts se'l va ocórrer que podrien fer negoci d'una altra manera. I va començar un lent procés de: augment dels impostos sobre els forans (ja que els ciutadans havien de continuar pagant els que els tocava, però ara tenien menys recursos que abans, per tant els «derivaven» als de fora), empobriment i endeutament de molts forans, crèdits dels ciutadans als forans que tenien dificultats, sobre la base d'hipotecar les terres, execució d'hipoteques i apropiació de les terres més riques de l'illa... De meitat segle XIV a meitat segle XV, els forans van anar sent expropiats i més sotmesos encara a l'explotació dels ciutadans. Fins que no van poder més.

Justament (i casualment) l'any 1450, al bell mig del segle, van marxar, a milers i armats, sobre la capital i van assetjar les seves muralles. Ho van fer tres vegades, cada vegada amb el mateix esquema: setge, parlament, pacte, retirada, molts forans continuaven fent violències i robant, repressió, tornada al setge...

Aleshores, Catalunya i la Corona d'Aragó es trobaven malgovernades per rei Alfons IV (indegudament anomenat «el Magnànim», que no ho va ser gens amb els seus súbdits), i

aquest rei vivia a Nàpols, la darrera conquesta catalana, amb el cap ple de projectes d'expansió, i per al qual Catalunya (i Mallorca) no eren més que una font de recursos fiscals. La reina Maria, la seva dona, des de Barcelona, mirava de fer lo que podia per arreglar algunes coses. La reina va prendre algunes decisions molt favorables als forans (destitució d'un mal governador, concessió d'una administració econòmica pròpia, pròrroga per pagar lo que devien), però, com que el problema s'allargava i es feia gros, al final va haver d'intervenir-hi, de mala gana, el rei. Davant un «petit afer» que li destorbava els somnis, va resoldre acabar-lo com fos i treure-se'l del damunt.

Vet aquí la solució del rei al problema d'una illa on crec que mai havia arribat a posar els peus. Primer va concedir l'elaboració d'un sumari complet de les queixes que tenien els forans en relació a la ciutat durant els últims 20 anys, de cara a donar ell un judici que fos just. Però abans que això es pogués fer, va canviar de pensament i va:

1) Enviar a Mallorca un miler de «sacomanos» (soldats italians mercenaris), que van «pacificar» l'illa de forma brutal.

2) Dos anys després, va sentenciar que la població forana havia de pagar, de cop:

*tots els deutes i impostos pendents

*la meitat del sou dels «sacomanos» durant tot el temps que portaven a l'illa

*els danys causats als ciutadans durant les revoltes

*la quantitat (de forma mancomunada) de 150.000 lliures de multa.

(No puc donar cap idea del valor d'aquesta quantitat, però pensem que la lliura era ja una quantitat, i les monedes eren el «sou» (la grossa) i el «diner» (la usual)).

Vet aquí la sort de Mallorca. I aquest rei, per què no el posem també cap per avall, com Felip V?

Dues desgràcies dels valencians

Uns seixanta o setanta anys enrere, quan vaig començar a interessar-me en la història de Catalunya, els historiadors d'aquell moment (no vull anomenar ningú), quan parlaven de les conquestes dels catalans a l'Edat Mitjana, ho feien celebrant-ho. Transmetien la idea que havíem sigut un gran país, perquè havíem conquistat molts altres països: Mallorca, Menorca, València, Sicília, Sardenya, un petit territori de Grècia, i, finalment, Nàpols. Quasi res!

Ja se sabia (sempre s'ha sabut) que els catalans (alguns dels nostres avantpassats) havien fet coses molt lletges. Però no se'n parlava gaire, o gens, i es pensava que aquestes coses ja se sap que passen i han passat arreu.

Una mica més endavant (anys 60-70), els llibres dels estimats i inoblidables Vicens i Vives i el francès Pierre Vilar ens van anar acostumant a donar menys importància als fets polítics i molta més als fets econòmics i socials. I això, combinat amb una tendència posterior a analitzar les coses cada vegada més en funció de les necessitats socials, a l'estudiar la història, vam anar desplaçant el centre d'interès, del país en abstracte a les

persones concretes. Alguns hem arribat així a sentir vergonya de les nostres conquestes, i a pensar que els nostres avantpassats van fer més mal a altra gent de la que certs grups socials i territorials ens han fet a nosaltres. Com a anècdota puc dir que, en el meu segon llibre, «Episodis d'història de Catalunya», vaig optar per, de les conquestes, ni parlar-ne (potser em vaig passar una mica).

En un altre full hem vist el mal que els conquistadors i ocupants catalans van fer als mallorquins (els de veritat). Doncs els valencians no van tenir gaire millor sort. Però tot va ser molt diferent. Per començar, la conquesta, també dirigida per Jaume I, no va ser, com a Mallorca, qüestió d'uns tres anys, sinó de molts més (1233-1245). (I, encara, molts anys després, al 1296, en temps ja de Jaume II, després d'unes disputes entre la Corona d'Aragó i el Regne de Castella, l'antic regne musulmà de Múrcia va ser repartit i una part va ser annexada al nou Regne de València amb el nom de zona d'Alacant.)

També va ser diferent el fet que, aquesta vegada, la conquesta va ser obra de catalans i aragonesos, i aquests es van quedar amb la part muntanyosa veïna del seu territori. Tot, però, constituint un únic Regne de València, integrat dins la Corona d'Aragó, la qual comprenia: Aragó, Catalunya (amb Mallorca formant-ne part jurídicament) i València. I més endavant, les illes mediterrànies.

Una important població catalana es va establir en les ciutats del litoral, per practicar l'artesania i el comerç. Això volia dir, naturalment, fer fora la població valenciana que hi vivia, que

va ser empesa cap a les zones rurals de l'interior, a fer de pagesos. I aquí restarien durant gairebé 400 anys. I tot aquest temps continuarien sent musulmans.

La població del Regne de València, doncs, comprenia: valencians (musulmans), residents a les zones rurals; valencians i aragonesos situats a la zona muntanyosa annexa a Aragó, sota el domini dels senyors feudals aragonesos; catalans vivint a les ciutats del litoral; i murcians, catalans i castellans a Alacant. I, a més, la pluralitat lingüística: àrab, català i castellà-aragonès. Una gran i rica varietat, si no fos que, en general, no convivien en un mateix territori per integrar-se i complementar-se, sinó que els nuclis principals i més nombrosos vivien en territoris separats, formant com societats separades. Mala cosa.

Però això sí: al Regne de València no hi va haver cap guerra ni revolta (tret d'un alçament musulmà el 1276), ni els ciutadans catalans es van apoderar de la propietat de les terres de l'interior, que sempre van continuar sent dels valencians. Dels diversos grups socials, el dominant políticament era el grup català de les ciutats. I, sobretot, de «la ciutat», València, un cas semblant al de la Ciutat de Mallorca, però no tan bèstia...

Però encara ens falta saber lo més important: cap a l'any 1270, uns 30 anys després de la conquesta, es creu que hi havia uns 200.000 musulmans (valencians) i uns 30.000 catalans. Ja sabem que aquestes xifres són sense cap garantia seriosa, però per error que hi hagués... Els valencians d'origen eren sotmesos políticament als catalans, però tothom els tenia un gran respecte, produït per una certa por...

Una particularitat important és que, al Regne de València, no hi havia feudalisme, excepte a la zona muntanyosa reservada als aragonesos. (A Aragó i a Catalunya sí que n'hi havia.) Jaume I havia sigut «educat», des de la infància, per nobles feudals i militars aragonesos, i els odiava. No tolerava que el seu poder estigués condicionat pels feudals, i en canvi s'avenia molt bé amb els burgesos catalans. El binomi reialesa-burgèsia era el nucli fonamental del poder.

Sempre, durant uns 400 anys, el Regne de València va viure com una societat de compartiments estancs. Però en pau. I vivint d'una rica agricultura, amb unes hortes ubèrrimes, i sobretot el ric comerç de la capital. Els valencians d'origen, encara que marginats, vivien ricament i en pau i, després de la marginació inicial, respectats, pel seu nombre i per la seva riquesa. I conservant la seva religió i la seva llengua, sense problemes.

I què va passar, doncs, al cap d'uns 400 anys (segle XVII, any 1609)???

Una cosa terrible!!! Però no va ser pas només aquest any, sinó que va venir preparada per una cadena de disbarats. I que quedi clar que no va ser gens ni mica per culpa ni de catalans ni de valencians ni d'aragonesos. Tot va venir de fora. Ni tampoc d'espanyols, o no gaires.

Com és sabut, Espanya era governada per una monarquia que no era ni tan sols espanyola, sinó d'origen austríac, i... gairebé podríem dir que de cap lloc. Però cabuda i estúpida. Se li va ficar al cap que, com que hi havia hagut, o ja es veia venir, a

Alemanya (l'imperi de Carles I), el terratrèmol de la Reforma protestant, calia unificar Espanya en la religió catòlica, per evitar el contagi. Però resulta que Espanya no tenia pas cap problema protestant (important), sinó musulmà. I on hi havia molts més musulmans de tot Espanya... era al Regne de València!!

Però la cosa va venir de lluny. L'any 1502 va començar l'exigència: un edicte ordenava que tots els musulmans es bategessin, o si no, serien expulsats. Però les autoritats de la Corona d'Aragó van dir una cosa com: «Això no va per nosaltres, que aquí en tenim molts i estem molt ben avinguts.» I l'edicte va passar per alt. Però al 1525 hi foren obligats els valencians. Molts es van batejar, però molts s'hi van negar i es van revoltar. Aleshores sí, que el Regne de València conegué la guerra. Hageren de portar fins i tot tropes alemanyes, per sotmetre'ls. (Una monarquia que disposés de tropes alemanyes... ja us podeu pensar.) Després del gran xoc, la resta del segle XVI la passaren molestats, però resistint, i protegits pels senyors feudals aragonesos. Però l'any 1609, Felip III va ser inflexible: res de bateigs, tots fora d'Espanya.

Hageren de marxar del Regne de València uns 125.000 valencians musulmans. I l'any 1638, uns 30 anys després, dels 450 pobles que havien habitat els valencians originals, 205 encara estaven abandonats, i les terres ermes... I l'economia del país, que tenia en l'agricultura un dels dos grans puntals, aruïnada. Li costà molt, al Regne de València (avui anomenat País Valencià), recuperar-se.

Voldria recordar l'inoblidable Joan Fuster (1922-1992), que, amb el seu llibre «Nosaltres, els valencians», va ser el primer a ensenyar la història de veritat del Regne de València.

La llargada de les peces

(Sembla del tot mentida, però és ben cert)

El tema a tractar és explicat en el meu llibre «Episodis d'història de Catalunya» d'una manera molt resumida i austera:

«Pels volts de 1830, es produeixen els primers conflictes laborals coneguts. Un motiu freqüent de conflicte és l'anomenada «llargada de les peces»: havent-se pactat un jornal a raó de tant la peça -parlem del ram tèxtil-, després l'empresa en variava la longitud. En més, naturalment. L'any 1834, de resultes d'una denúncia feta al capità general per un grup de sis obrers, es fixà la llargada de les peces en 33 canes. És el primer precedent que tenim del sindicalisme català.»

És clar que és molt resumit, però en un capítol sobre «La lluita obrera al llarg del segle XIX», t'has de contenir, perquè no sigui exageradament llarg. Però valdria la pena que la gent d'avui sàpiga més detalls d'un fet tan important com vergonyós.

Som entre 1830 i 1840, el moment de la gran arrencada de la indústria catalana ja moderna, és a dir, totalment basada en màquines, cada cop més modernes i eficaces. (Ja superats els efectes negatius de la Guerra d'Independència de 1808-1814.) I estem en la indústria tèxtil. Indústria que no era pas «una» indústria catalana, sinó «la» indústria catalana (les indústries

metal·lúrgiques, químiques, etc., van ser importants més tard, i mai gaire fortes, sobretot perquè Catalunya no tenia mines de ferro, que va ser el gran inconvenient). Una indústria molt centrada a Barcelona, Sabadell i Terrassa. I una indústria amb mà d'obra molt preponderantment femenina. Les «teixidores» van ser un dels principals factors de la modernització de Catalunya, mèrit mai reconegut.

Les dades d'aquell moment eren: a Barcelona, 90 filatures, 199 fàbriques de teixits, 56 d'estampats (però, com a equipades ja amb màquines modernes, només 16, 42, i 2 respectivament). I una mica més tard, cap a 1840, tenim: uns 44.000 teixidors (quasi totes teixidores) i unes 31.000 filadores. Però... aquestes dades van anar augmentant de manera vertiginosa al llarg del segle.

Doncs és en aquest ambient on es produeix la vergonya. ¿Com podien pretendre aquells senyors empresaris (per altra banda, molt competents com a empresaris, sempre atents a cada innovació tècnica apareguda a França o Anglaterra, per aplicar-la tot seguit), com podien pretendre que les teixidores treballassin més estona en cada peça, i en cobressin lo mateix que abans???

I.. la denúncia de sis obrers... Tan pocs? Aquells sis companys (no sabem si eren homes o dones) van ser molt valents, perquè aquesta acció, denunciar l'empresa a les autoritats, els podia haver costat la feina. No sols la feina que tenien aleshores, sinó que, si els empresaris parlaven entre ells, es podien haver trobat que cap empresari els contractés mai més.

I... per què ho van denunciar al capità general?? Què té a veure un capità general amb un afer de la indústria tèxtil??

En primer lloc, hem de dir que, en aquella època, no hi havia cap mena d'autoritat que entengués en afers laborals. Les primeres autoritats laborals van començar a existir al 1920. I, per altra banda, des del règim d'excepció imposat pel mal recordat Felip V, ja feia més d'un segle, la principal autoritat a Catalunya era el capità general.

Per això, encara una més gran vergonya dels empresaris catalans (vull dir alguns, és clar) va ser que no menys que un capità general donés la raó als obrers, prohibint que poguessin augmentar la mida de les peces en perjudici de les teixidores o teixidors.

Doncs bé: oi que semblaria que ja n'hi havia prou? Doncs no!! Uns 10 anys després, encara hi van tornar. Aquesta vegada en la filatura. Un cas molt diferent però del mateix tipus. En la filatura no es produïen peces, sinó fil. I el fil, les teixidores el cobraven segons el pes. Tants rals, o pessetes, per lliura de fil produïda. Però resulta que les noves màquines de filar feien el fil més prim... i pesava menys. No se sap que aquesta vegada hi hagués cap denúncia i rectificació. Així que, en el llibre indicat, dic: «... de manera que havia de fer més quantitat de feina pel mateix preu.» **Quina vergonya per als empresaris!!!**

Els nostres companys i companyes d'aquella època van haver de patir molt. No tenien encara cap règim laboral estable com: un salari fix per jornada de treball fixa. Sotmesos a uns tractes aleatoris, estaven a la mercè dels patrons.

I davant aquesta situació, van reaccionar de la manera deguda: unint-se. Al voltant de 1839, va sorgir la primera organització obrera (no l'única, però la més important, ja que afectava la indústria tèxtil): l'Associació de Teixidors. Aquesta associa-

ció de fet va néixer com a mútua de socors, per ajudar-se en cas de despeses molt importants, com malaltia, enterrament... Però ben aviat van comprendre que també s'havien d'ajudar davant les empreses. Amb aquesta i altres organitzacions que van anar sorgint, els treballadors/es van anar millorant la seva situació, sempre molt a poc a poc.

Però és que els empresaris d'aquell temps (ara em refereixo només als d'aquell temps) eren tan inhumans, que no en tenien prou d'explotar els treballadors/es, sinó que feien mans i mànigues perquè els governs impedissin la seva associació. Així les associacions obreres van anar fent aprofitant aquells períodes (sempre curts) que hi havia governs més permissius, que les «toleraven» (mai les autoritzaven).

I atesa la importància d'aquesta actuació, em permeto acabar fent menció de les principals que hi va haver: Unió de Classes (1854) (començaren a pactar convenis), Centre Federal de les Societats Obreres (1868), Les Tres Classes del Vapor (filadors, teixidors i acabadors), dins el mateix Centre Federal, Unió General de Treballadors (UGT, 1888).

Tant se valdria metre-hi bocss...

Cap a la meitat dels segle XV, Barcelona, com tot Catalunya (i tot Europa), vivien en una greu crisi econòmica i demogràfica, de molt llarga durada.

Estem parlant d'una Catalunya d'uns 300.000 habitants (que n'havia tingut uns 500.000, segons suposem) i d'una Barcelo-

na d'uns 30.000 (que n'havia tingut uns 50.000). Parlem d'una societat en plena crisi, econòmica, però que en derivaven uns greus enfrontaments polítics: un al camp, entre pagesos i senyors (nobles i eclesiàstics), i un a la ciutat de Barcelona, entre la classe rica dels anomenats «ciudadans honrats», que no n'eren pas gaire, i la suma d'empresaris, mercaders i treballadors artesans, que formaven una mena de bloc social.

Malgrat lo que semblen indicar les xifres, Barcelona pesava més, políticament, que el conjunt de Catalunya. Era un 10 per 100 de la població, però junta en poc espai, amb una potent artesanía tèxtil exportadora, punt de comandament del comerç exterior (que era, principalment: teixits contra blat, sempre escàs). Des de sempre, la ciutat era governada pels ciudadans honrats, que s'organitzaven a través de l'anomenada Biga, mentre que les classes populars formaven l'anomenada Busca. Els dos noms eren molt significatius. Els rics deien una cosa com ara: Nosaltres som la biga que aguanta la ciutat, sense nosaltres, Barcelona cauria. Mentre que les classes populars responien: Nosaltres som la busca, l'estella més petita d'una fusta, i sense moltes estelles no hi podria haver cap biga. En una situació de crisi i malestar, quan el govern de la Biga era sovint acusat de corrupció en la importació i la distribució del blat, i d'altres coses, la Busca reclamava insistentment «entrar en lo regiment». Els consellers de la ciutat, que eren 5, es renovaven cada any, però la renovació consistia en el fet que els sortints designaven els entrants. De manera que sempre era igual.

Doncs l'any 1453, el rei, Alfons el Magnànim, va decidir suspendre les “eleccions” i va nomenar, de reial ordre, 5 consellers de la Busca. Però primer vull que sapigueu qui era aquest rei. Alfons, mal anomenat el Magnànim, era a Nàpols, país que havia conquistat el 1442 després d'una petita guerra en-

tre napolitans favorables i contraris, i que, enlluernat per la riquesa de la nova ciutat, un dels bressols del Renaixement artístic, envoltat d'artistes, s'hi va quedar. Mai més no va tornar a Catalunya. La pobra reina Maria, molt més assenyada que ell, feia des de Barcelona lo que podia, excepte les grans decisions, que mantenia ell a gran distància.

Per ell, Catalunya, i Aragó, València i les Illes, van passar a ser sobretot una font d'on extreure tributs i més tributs, per finançar els seus somnis (que no s'acabaven a Nàpols, sinó que hauria volgut apoderar-se de tot el món mediterrani, però, naturalment, això va ser massa). La seva pitjor maldat va ser enviar a Mallorca uns escamots de soldats italians a sou anomenats «sacomanos», que van arrasar a sang i a foc la revolta dels pagesos contra les molt i molt abusives imposicions dels habitants de la Ciutat.

Però hi ha un cas molt clar, que vull que sapigueu, que el defineix ben bé. Ja hem esmentat el conflicte entre pagesos i senyors. Els pagesos rebutjaven una colla d'obligacions i pagaments injustos que els exigien els senyors (entre ells els anomenats «mals usos»). Havien deixat de pagar-los. Davant la pugna, van recórrer al rei. Aquest s'ho va prendre amb interès: va assumir arbitrar el litigi, a canvi d'un pagament de 100.000 florins. Fixeu-vos: arbitrar un conflicte era precisament una de les seves feines o obligacions com a rei. Doncs s'ho cobrava, i no pas de manera arreglada: 100.000 florins era una fortuna. El florí era la moneda més important i forta de l'època, com si diguéssim el dòlar al segle XX.

I més encara: després de 5 anys de pensar-s'ho, l'any 1455, va dictar una sentència provisional a favor dels pagesos: quedaven lliures d'aquells pagaments. Però l'any següent, davant la pressió dels senyors, va anul·lar la sentència, que era provisional. I l'any després, havent-se barallat amb els senyors, la va

restablir, tot segons com bufava el vent. **Aquest era Alfons IV el Magnànim.**

Doncs tornem-hi. L'any 1453 va nomenar 5 consellers de la Busca per al municipi de Barcelona. Com de costum, era una decisió provisional. Però aquesta vegada va ser definitiva (per ben poc temps, però). L'any 1455 establia una reforma total del municipi barceloní: tots els nivells de l'estructura municipal eren dividits en 4 parts iguals: ciutadans honrats, mercaders, artistes i artesans. (La denominació "artistes" significava aleshores professions de tipus intel·lectual, com advocats, jutges, mestres...) Aquesta és l'única decisió que jo sé, relativa a Catalunya, del malvat rei que pugui ser considerada justa. És clar que va ser una mena de cop d'estat, perquè es va saltar totes les normes. Però és que les normes establertes eren: de nosaltres a nosaltres i després nosaltres...

Què en pensaven, els homes de la Biga, dels seus contrincants que governaven a l'altra banda de la plaça? (No ho he dit, però no cal pas dir-ho, que la Diputació (cada vegada més anomenada Generalitat, tot i que el nom original havia sigut Diputació del General), continuava en mans de la Biga.) Per ells, la ciutat era «seva», com el país i com tot. Què hi fotien aquells homes al «seu» municipi? A la Generalitat o Diputació del General, hi havia un empleat que portava un Dietari, on cada dia apuntava lo que passava, tot fent-hi els seus comentaris. El Dietari de la Generalitat d'aquella època és un document històric ben guardat com cal. En el full del dia que informa de l'entrada dels buscaires al municipi, després d'esmentar el fet, comenta: **«Tant se valdria metre-hi bocs com homes de vil condició.»** (Espero que tots els lectors/es sàpiguen que boc, paraula molt poc usada, vol dir el mascle de la cabra, en castellà macho cabrío.)

Per desgràcia, la novetat municipal no va fer gaire història. Perquè: 1) Els consellers buscaires van aplicar les mesures que ells creien: devaluació monetària, mesures proteccionistes per als teixits catalans, control de les importacions de blat... Però la crisi no va pas cedir, perquè es tractava d'una crisi secular i europea, que encara duraria molt. 2) Set anys després, l'any 1462, entre el camp, amb els pagesos finalment en armes, la ciutat i l'enfrontament visceral contra el rei (aquesta vegada ja el germà, Joan II, molt més dur), tot el país saltava enlaire en una guerra que duraria 10 anys. (El rei Alfons no va poder ser succeït per cap fill, sinó pel germà, perquè si bé n'havia tingut diversos, cap no era legítim.) I... mai més la Busca pogué tornar al poder.

PagèsFerret

Escriptors

Imprès a Barcelona.
Febrer de 2023.

